

71275

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLI TIP ENSTİTÜSÜ
Danışman: Prof.Dr.Adnan ZİYALAR

**EŞ ÖLDÜRME OLGULARINDA
SOSYAL KÜLTÜREL VE
PSİKOLOJİK FAKTÖRLER**

**SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

Psikolog Güliz KOLBURAN

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

İstanbul - 1998

ÖNSÖZ

Bana bu alanda çalışma olanağı tanıyan İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Müdürü Sayın Prof. Dr. Sevil Atasoy'a, öğrenciliğimden ve mesleğe ilk adım attığım günden bu yana her zaman değerli bilgilerinden yararlandığım sayın hocam İ.Ü C.T.F Psikiyatri A.B.D öğretim üyesi Prof. Dr. Adnan Ziyalar'a, doktora eğitimimde ve tez çalışmam sırasında unutulmaz destek ve yardımlarından dolayı M.Ü Adli Tıp Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Oğuz Polat'a, her ihtiyacım olduğunda moral desteğini ve yardımlarını esirgemeyen dostum Ped. Dr. Neylan Ziyalar'a, Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesindeki çalışmalarım sırasındaki yardımları için psikolog, doktor ve görevli tüm arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Aile Kavramı	4
2.1.1. Ailenin tanımı ve özellikleri	4
2.1.2. Ailenin Yapısı	6
2.1.3. Sosyal yapı içinde ailenin yeri, çağdaş ailede roller ve kadın erkek eşitliği	8
2.2. Kültür Kavramı	14
2.2.1. Kültürün tanımı	14
2.2.2. Kültürün davranışlarımıza etkisi	15
2.2.2.1. Gelenekler	16
2.2.2.2. Ahlak kuralları	17
2.2.2.3. Yasalar	17
2.2.2.4. Görenek ve görgü kuralları	18
2.2.2.5. Töre	18
2.3. Agression (Saldırganlık), Şiddet, İmpulsivite	19
2.3.1. Tanım ve kavram açıklaması	19
2.3.1.1. Agresyon	19
2.3.1.2. Şiddet	25
2.3.1.3. İmpulsivite	28
2.3.2. Aileiçi şiddet ve eş istismarı	29

2.4.	Kişilik kavramı	36
2.4.1.	Kişiliğin tanımı ve oluşumu	36
2.4.2.	Kişiliğin temel kaynakları	39
2.4.3.	Suçta ve saldırganlığa yatkın kişilik bozuklukları	44
2.4.4.	Suçta yönelik davranışlar	63
2.5.	Adam öldürme suçları	65
2.5.1.	TCK açısından adam öldürme	65
2.5.2.	Adli Tıp açısından adam öldürme	74
2.6.	Eş öldürme	76
2.6.1.	Eş öldürmede sosyal etkenler	81
2.6.2.	Adam öldürenlerde kişilik yapıları	82
3.	MATERYAL ve METOD	85
4.	BULGULAR	99
5.	TARTIŞMA VE SONUÇ	126
6.	ÖZET	156
	SUMMARY	160
	KAYNAKLAR	163
	EK 1	169
	ÖZGEÇMİŞ	178

1. GİRİŞ VE AMAÇ :

Adam öldürme suçu kişiye yönelik en ciddi ve ağır suçlardan biridir. Bu davranışla fail kişinin en doğal hakkı olan “yaşama hakkı”na saldırıda bulunmakta ve elinden almaktadır.

Adam öldürme fiili TCK’da “Kişiler Aleyhine İşlenen Cürümler” başlığı altında TCK Mad. 448’de ele alınmıştır. TCK Mad. 449’da ise kasten adam öldürme cürmünün, müebbet ağır hapis cezasını gerektiren ağırlaştırıcı nedenlerine yer verilmiştir. Bu nedenlerden birisi de adam öldürme fiilinin karı, koca, kârdeş, babalık, analık, evlatlık... gibi yakın aile fertlerinden birisine karşı işlenmiş olmasıdır. Manevi unsur bakımından suçun varlığı için failde kastın bulunması yeterlidir. (9)

Aile temel toplumsal birim olup, tarih boyunca köklü değişimler geçirmekle birlikte, temel işlevlerinde asli değişiklikler olmamıştır. Bunlardan birisi de sevgi, saygı ve dayanışma ile gelecek nesillere örnek oluşturma görevidir.

Toplumların pek azında evliliğin ancak ölümle sona erebileceği kabul edilir, tümüne yakın bölümünde ise evliliğin boşanma yolu ile sona ermesinin koşulları da öngörülüp, belirginleştirilmiştir. Çocuk yapamama, iktidarsızlık, evlilik dışı cinsel ilişki (geleneksel ailede özellikle kadının), ekonomik yetersizlikler, duygusal uyumsuzluklar, akıl hastalığı gibi durumlar genellikle boşanma nedeni olarak kabul edilir. (37)

Evli çiftlerin birlikte yaşamalarını olanaksız kılan nedenler ortaya çıktığında ve bu durum süreklilik kazandığında, boşanma ve ayrılma yolu açık iken, eşlerin birbirlerini öldürmeye varan şiddet boyutuna ulaşmaları düşündürücüdür.

Bu noktada geleneksel statünün korunması ve toplum tarafından, özellikle erkeğe, verilen görevin yerine getirilmesi gibi, toplumumuzda bazı bölgelerde bugün dahi geçerliliğini sürdüren gelenek ve görenekler gündeme gelmektedir. Eş öldürme olgularında taraflardan birinin ölümü ile, diğer tarafa bir çıkar aktarımı söz konusu olmakta mıdır? Bu maddi bir çıkar mı, yoksa sosyal görevlerin yerine getirilmesi, içinde bulunulan toplumda, özellikle kırsal kesimde, statü kazanma çıkarı mıdır? Yoksa kişilik boyutları ile ilgili özellikler mi, eşe karşı duyulan öfkeyi bu noktaya getirmekte etkili olmaktadır?

Aile içi şiddetin en üst boyutu olarak karşımıza çıkan bu konunun sosyal, kültürel ve psikolojik etkenler açısından araştırılması gerekliliği noktasından hareketle, deskriptif amaçlı bu çalışma planlanmış ve bazı insanları ayrılmak yerine şiddetin bu uç noktasına getiren yolda hangi faktörlerin etkili olduğu sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır.

Bu suçu işleyenlerin eğitim düzeyleri, cinsiyetleri, doğum yeri ve suçun işlendiği yer (yer değiştirme olgusunun değerlendirilmesi bakımından), meslek, yaş, zeka düzeyleri, kişilik boyutları, alkol ve madde bağımlılığı faktörü, evlilik süresi, süregelen aile içi şiddet, suç aleti, suç nedeni gibi etkenlerde ortak özellikler araştırılmıştır. Eşlerini öldürenlerde bu noktaya gelen yolda ayrılma veya boşanma düşüncesinin gündeme gelip gelmediği, bu suçu işleyen kadın ve erkekleri suça yönelten başlıca etkenlerin neler olduğu, cinsler arasında farklılıklar olup olmadığı araştırılmıştır. Eşlerini öldürenlerde akıl hastası -sağlam oranı bulunmaya çalışılmıştır. Bu gibi sorulara cevap arayarak eşini öldürmeye kadar varan aile içi şiddeti ve eşini öldürenlerde sosyal, psikolojik ve kültürel faktörleri araştırmak amacıyla deskriptif bir çalışma hedeflenmiştir.

2. GENEL BİLGİLER:

2.1 Aile Kavramı

Aile toplumlara ve ülkelere göre farklı özellikler yüklenen ve değişik anlamlar içeren bir kavramdır (5). Aile tarih boyunca toplumun yapısını oluşturan, en önemli unsurlardan biri olmuştur. İnsan yaşamının üzerinde, doğumundan önce başlayan ve ilk gelişim yıllarından ömrünün sonuna dek etkisini sürdüren bir kurum olarak aile, fizyolojik olduğu kadar ekonomik ve toplumsal yönleri ile de kişiyi ruhsal gelişimi, sosyal uyumu ve davranışları açısından biçimlendirip yönlendirir (45). Aile toplumun kültür değerlerinin bir kuşaktan diğerine aktarılması biçiminde bir temel eğitimsel işlevi de üstlenmiştir.

2.1.1 *Ailenin tanımı ve özellikleri*

Aile; nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukların sosyalleştirilmesi, ekonomik, biyolojik ve psikolojik doyum fonksiyonlarının yerine getirildiği bir kurumdur (16). Aile içindeki sevgi, saygı, dayanışma, bağlılık ve iş bölümü esastır. Ailenin hayatiyeti için

aile üyelerinin farklı fonksiyonları yerine getirmeleri, iş bölümü içinde olmaları ne kadar normal ise; ailenin devamı ve birliği için de, her bir üyenin taşıdığı sorumluluğu duyabilmesi o derece önem taşır.

E. Durkheim'e göre: "Aile, kendilerini gerçek veya varsayımlı olarak kandaş sayan ve aralarında toplumca tanınmış hak ve ödevler bulunan kişilerden kurulu bir topluluktur". (15)

Evlenme, her ne kadar "Tam ve sürekli bir hayat ortaklığı yaratmak üzere bir kadınla bir erkek arasında yapılan, toplum tarafından da onanan, hukuki bir anlaşmadır" (15) şeklinde tanımlanırsa da; aile sadece ekonomik bir çıkar birliği değildir. Aileyi bir şirket veya kooperatif gibi görmek doğru olmaz ve bu yaklaşım onu sürdürebilmeyi zorlaştırır. Nitekim kadının "ekonomik bağımsızlığa" kavuşması ile, aileyi adeta terk edeceği varsayımı yanlış bir görüştür. Ekonomik bakımdan kadının güçlenmesi, aileyi daha da güçlü kılabilir. (16)

Hayvanlar çiftleşir, insanlar ise evlenir. Çiftleşmenin sadece biyolojik bir olay olmasına karşılık; insanların evlenmeye, aile kurumuna yönelmeleri sosyal bir olaydır. (16) Aile tanımı ile birlikte "kan akrabalığı" ve "sıhri akrabalık" kavramları da gündeme gelir.

Biyolojik yönden birbiri ile ilgili kişilerin oluşturduğu akrabalık türüne “Kan akrabalığı” denir. “Sihri akrabalık” ise sözleşmeden doğan bir akrabalıktır. Sihri akrabalık terimi ile, evlenme ile birleşen kişilerin kan akrabalarının birbirine göre durumu belirtilir. (15)

2.1.2 Ailenin yapısı

Bütün kurumlar gibi aile de, toplumun tüm toplumsal yapısından etkilenir. İşte bu etkilenme nedeniyle farklı gelişme düzeylerinde olan toplumlarda, farklı aile tiplerine rastlanır. (30) Başka bir deyişle aile, toplumların gelişme düzeylerine göre farklı özellikler gösteren bir kurumdur.

Bilimsel kaynaklarda genellikle iki aile tipi görülür. Bunlardan biri anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan “*ekirdek aile*” dir. Diğeri ise çekirdek ailenin kan ve sihri hısımları ile birlikte yaşayan şeklidir. Buna da “*geleneksel geniş aile*” denir. Geniş aile genellikle kırsal veya geleneksel toplumların bir kurumudur; ekonomik ve siyasal bir birliktelik olarak düşünülür. (30) Geniş aile eşler, çocuklar, eşlerin anne-babaları, kardeşleri, onların eşleri ile yakın ya da uzak akrabaların aynı çatı altında oturdukları; ortak amaç, beklenti, değer, ilke ve kuralları benimsedikleri; duygu ve düşünceleri paylaş-

tıkları ortak bir ekonomik ve kültür yapısı oluşturdukları aile tipidir.
(33)

İster çekirdek, ister geniş aile içinde olsun, aile içinde iletişim bireyin demografik özelliklerine göre değişir. Demografik özelliklerin başında da bireyin cinsiyeti ve yaşı yer alır. (33)

Bilindiği gibi ailenin biçimi ve yapısı toplumdan topluma değişebilmekte, hatta aynı toplum içinde de giderek değişimlere uğrayabilmektedir. Yavuzer (45) iki temel aile tipine ilave olarak “*Geçici geniş aile*” (Geçiş ailesi) ve “*Parçalanmış aile*” tiplerinden söz etmiştir. Çağdaş toplumsal yapının ürünleri olan bu iki tip ailenin de tanımını şöyledir:

Geçici Geniş Aile (Geçiş Ailesi) : Aile başkanının kendi ana- babası (ya da bunlardan biri), bekar kardeşleri, karısının bu tür yakınları ya da her ikisinin diğer akrabalarının bulunması olarak tanımlanır.(45) Ülkemizde, kırsal kesimde geniş aile yapısını ve geleneksel ilişkileri sürdüren aile, büyük kentlere göç ettikçe önce çekirdek aile niteliği kazanmış ancak zamanla bağlantılı oldukları kırsal kesimden akraba ve yakınlarının gelmesiyle yeniden, merkezi çekirdek aile olan geniş aile (Geçici geniş aile) kavramı ortaya çıkmıştır. Özetle geçici geniş aile tipinde, yapı bakımından çekirdek aile görü-

nümünün altında bağlantı, iletişim özellikleri ve işlev açısından geniş ailenin etkileri ve etkinliği sürmektedir. (33)

Parçalanmış Aile : Ölüm, boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlerle karı ya da kocanın birinin ya da her ikisinin bulunmadığı aile tipidir. Dul anne ve evlenmemiş çocukları ya da büyükanne ve evlenmemiş torunlarının birlikte oturması olarak belirlenmektedir. (45)

2.1.3 Sosyal oluşum içinde ailenin yeri, çağdaş ailede roller ve kadın-erkek eşitliği

Ailenin belli bir toplumda ve belli bir zamandaki yapısal ve fonksiyonel özelliklerini incelemek için, her şeyden önce ailenin toplum içindeki yerine genel olarak bakmak gerekir (30).

Bireysel organizma ile toplum yapısı arasında benzerlik bulunduğunu belirten *La Play*'e göre toplumda en küçük birim ailedir. Eğer aile sağlam ise, toplum da sağlamdır. O'na göre fizikçi için atom, biyolog için hücre ne ise; sosyolog için de aile o'dur (30).

Tarihsel gelişim içinde, ailenin gerekli ya da gereksizliği ile ilgili çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Örneğin *Platon*, Cumhuriyet'inde insanların yalnızca kişisel yeteneklerine göre değerlendirile-

bilecekleri bir toplum modeli yaratabilmek için, ailenin bu değerlendirmeyi önleyici etkilerini ortadan kaldırmak amacı ile, kimsenin ane-babasını ya da çocuğunu tanımayacağı bir uygulama teklif eder.

Weber endüstrileşen bir toplumda bürokratik örgütlerin, toplum içindeki her türlü fonksiyonu aileden daha başarılı bir şekilde yerine getireceklerini savunur.

Karşı çıkıcı görüşlere rağmen tarih boyunca aile, hiç bir zaman tamamen ortadan kalkmamıştır. Aile yapı olarak zamanla değişime uğramış olmasına rağmen, sosyal oluşum için vazgeçilmeyen bir sosyal kurum olmuştur. Evlenmeye sadece basit bir sahiplenme duygusu, kıskançlık ve bencillik veya mülk edinme duygusu, bireysel iradeyi sınırlayan bir kurum olarak bakmak, insanın sosyal niteliğini gözardı etmektir. (16).

Çağdaş toplum aileye bir çok bakımdan değişik özellikler kazandırmıştır: Çekirdek aile, tek eşli aile, eş seçiminde kişisel beğenilerin ağır basması, eşlerin evlenme öncesi birbirlerini tanımaları... gibi. Çağdaş aile erkeğin adını taşırsa da, karı-koca ilişkisi astlık üstlük ilişkisi olmayıp, asıl olarak eşitlik ilişkileridir. Çağdaş ailede, aile içinde görev ve hak dağılımı cinsiyete ve yaşa göre olmaktan uzaklaşır. (37)

Ailenin sosyal oluşum içindeki önemli bir görevi de, çocuğa ailenin bir üyesi olduğu bilincini aşılıp, toplumsallaşmanın temelini atmasıdır. (45) Aile, evlilik ve kan bağına, karı, koca, ana, baba çocuk ve kardeşler gibi ilişkilere dayanan en küçük toplum birimi, kurumu, bir iletişim grubu ürneğidir.. Aile içinde bulunduğu bölgenin, çevrenin, toplumun özelliklerini taşır.Yetişen kuşaklara bu özellikler aktarır. Böylece toplumun sürekliliğini sağlar (33).

İnsanlık tarihi boyunca türlü aile yapılarından ve aile içi iletişimden söz edilmiştir. Bunların başında ailede babanın egemen olduğu ataerkil (pederşahi) aile tipi yer almaktadır. Bu tip ailenin temel özelliği babanın ailenin başı, reisi, tek otoritesi ve yöneticisi olması; babalık ve yaşlılıktan gelen saygınlık yanında ailenin amaçlarını, inançlarını yönlendirmesi ve ekonomik gücünü elinde tutmasıdır. Bilindiği gibi “Baba” kavramı içinde düzenleyici, yapıcı, yaratıcı, yönetici, otoriter öğeler yer almış olup, ataerkil ailede erkeğin (babanın) bu kavramın bütün öğelerini yerine getirmek amacıyla, çoğunlukla tek yönlü bir iletişim yapan ve sadece buyruk veren gücü vardır.(33)

Halen ülkemizde, özellikle kırsal yörelerde ve küçük kentlerde bu tür aile yapısı egemen olup; kentlerde ve büyük kentlerde de bu yapının etkileri görülmektedir. (33)

Geleneksel örnek doğrultusunda sürdürülen evliliklerde erkeğin “araç” rolünü üstlenmesi beklenir. Bu role göre erkek çalışarak kazandığı para ve saygınlığı evine getirir. Erkeğin bu görevlerini yerine getirebilmesi ile, evliliğin mutlu bir biçimde sürdürülmesi arasında doğrudan bir ilişki bulunur. Çünkü çoğu toplumlarda erkeğin başarısız olması hoş karşılanmaz. Aileler kocanın eğitim düzeyine, kazandığı paranın miktarına ve sahip olduğu saygınlığa göre değerlendirilir. Aileler de kendilerini bu ölçütlere göre değerlendirir.

Buna karşılık kadın ailenin beslenmesini sağlama ve duygusal gereksinimlerini karşılama işlevlerini üstlenmiştir. Üstlendiği bu roldeki başarısı yetiştirdiği çocuklarla ölçülür. Kadın ve erkek rollerini gerçekleştirebildikleri oranda, karşılıklı saygı ve işbirliğini içeren bir ilişkiyi sürdürebilirler. (19) Ülkemizde erkeğin baskın olduğu aile tipiyle, eşiyile eşit iletişim kuruyor görünümü veren aile tipi çoğunluk-tadır. (33)

Çağdaş ailede eşler bir yandan evlilikten önceki kişilik yapılarını, alışkanlıklarını evlilik süresinde de sürdürmek isterken, öte yandan eşiyile anlaşmak, bütünleşmek gereksinimi duyarlar. Yani hem kişiliklerini korumak, geliştirip olgunlaştırmak, saygınlık kazanmak, yaratıcı olmak için eşlerinden uzak olmak, hem de eşiyile dayanışma i-

çinde olmak, paylaşmak ve bütünleşme gereksinimi duyarlar (33). Çekirdek ailedeki bu doğal çelişki zaman zaman çatışmaların kaynağını oluşturur.

Çağdaş ailede rollerin değişikliğe uğraması kadın - erkek eşitliği kavramını gündeme getirmiştir. Bu noktada aileyi meydana getiren iki cinsin, bu kurum içinde birbirlerine bakış açıları ve aile içindeki eşitlikten söz etmek istiyoruz.

Kadın erkek eşitsizliği özünde, başka toplumsal eşitsizlikler gibi, güçlü olanın haklı sayıldığı bilgisizlik ortamının bir uygulamasıdır. Kadın-erkek eşitsizliğinin ana kaynağı pek sık öne sürüldüğü gibi, kadının biyolojik ayrılıkları ve özellikleri değildir. Yakın ırklar arasında olduğu gibi, cinsler arasında da zekâ, yetenek, çalışkanlık vb. bakımlardan herhangi bir ayrılık bulunmadığı doğal ve toplumsal insanbilim, ruhbilim bulguları ile kanıtlanmıştır. (37)

Kadının karşılaştığı türden elverişsiz yaşam koşulları, bir çok erkeğin de içinde bulunduğu koşullardır. Toplumsal adalet, fırsat eşitliği... gibi. Ancak kadının uzun yıllar boyu yönetici mevkilerden ve karar mevkilerinden uzak bırakılması; inançlarla gelenek ve göreneklerin, yasa va kurumların da bu durumu sağlamlaştırıp belirginleştir-

mesi, kadının olumsuz koşullarının oluşmasında büyük etken olmuştur. (37)

Sanayileşmenin sonucunda işgücüne duyulan gereksinim ile birlikte kadının da ev dışında çalışması gündeme gelmiştir. Bu da kadının bağımlı durumunu bir ölçüde azaltmıştır. Ancak sanayileşmiş toplumlarda kadın-erkek eşitsizliği henüz tümenden ortadan kalkabilmiş değildir. Özellikle A.B.D ve Batı Avrupa'nın sanayi toplumlarında kadınlar, az gelişmiş toplumlardaki gibi çok yoğun biçimde olmasa da, yine yönetim ve karar mevkilerinin dışında kalmaktadırlar

Ülkemizde Cumhuriyet döneminde Atatürk devrimleri ile birlikte, kadınların toplumsal durumları önemli bir atılım elde etmiştir. Ancak yine de içinde bulunduğumuz günlerde, resmî platformlarda tartışılmaya başlanana kadar Türk Medeni Kanunu kocanın oluru bulunmadan, kadının ev dışında bir uğraş sahibi olamayacağını, ailenin başkanının koca olduğunu ifade etmekte idi. Türkiye'de Atatürk devrimleri ile yapılan kadın-erkek eşitliği girişimlerinin gerçek yaşama uygulanması demokrasiye, toplumsal adalete, fırsat eşitliğine yönelik bir doğrultuda daha ileriye gidebilmesi; ekonomisi, eğitimi, hukuku, yerleşim düzeni... ile toplumun bütüncül bir gelişme gösterebilmesine bağlıdır. (37)

Ceza yasasındaki son değişikliklere kadar, evlilik bağına bağlılık sanki yalnız kadından beklenmekte idi. Nitekim gelenek ve göreneklerimiz de bu tutumun yaygınlığını yansıtmaktadır. Gelenek ve göreneklerin belirlediği kadın ve erkeğe aile içinde yüklenen roller, etkinliğini halen sürdürmektedir. Genel olarak insanlar arasında eşitsizliklere yol açan nedenler ortadan kalkmadıkça, kadın-erkek eşitsizlikleri de ortadan kalkmaz. (37)

Eğitimli ailelere sahip, bilinçli, güvenli, sağlıklı bireyler yetiştirebilen bir toplum da o derece sağlam temeller üzerine oturacak ve geleceğe güvenle bakacaktır.

2.2 Kültür Kavramı

2.2.1 Kültürün Tanımı

Sosyoloji ve sosyal antropoloji kitaplarında genellikle yer alan, *Tylor*' un tanımına göre kültür; bilgiyi, sanatı, ahlakı, hukuku, örf ve adetleri kapsadığı gibi insanın toplumun bir üyesi olması dolayısı ile kazandığı diğer bütün yetenek ve alışkanlıkları da içine alan bir bütündür (16).

Kültür toplumun yüzlerce, binlerce yıldan beri oluşturduğu ortak amaçların, beklentilerin, değerlerin, inançların, duygu ve düşüncelerin özetle ortak davranış kalıplarının depolandığı, saklandığı soyut bir kavram olup, toplumsal bellek olarak kabul edilebilir. (33)

Bir de köylerde, küçük ya da büyük kentlerde, kentlerin değişik mahalle ve sokaklarında oturan insanların kendilerine özgü gelenek ve görenekleri ile yarattıkları alt kültürler vardır. Alt kültürü de şöyle tanımlayabiliriz:

Alt kültür : Yörelere göre ana kültür kalıbından temel özellikleri itibarı ile farklılık göstermeyen, sadece farkların çeşitliliklerini kapsayan bir yaşama tarzıdır. Sınıf farklarının veya etnik gibi nitelik farklarının yoğun olarak bulunduğu ve farkların bilimsel olarak saptanabildiği ülkelerde bunlara bağlı alt kültürler görülebilir. (16)

2.2.2 *Kültürün davranışlarımıza etkisi (Davranış kalıpları)*

Kültürün kazanılması biyolojik olmayıp, sosyal bir süreçtir ve kültürün iki temel fonksiyonu vardır. Bunlardan birisi koruyuculuk (muhafazakarlık), diğeri ise gelişme yenilemedir. (16) Aslında bu iki zıt olgu iç içedir ve birbirlerini tamamlarlar ancak zaman zaman

da ruhsal çatışmaya neden olabilirler. Bireyler nasıl davranacaklarını ve başka bireylerden nasıl davranışlar bekleyeceklerini doğdukları andan başlayarak, bir kültür ortamı içinde öğrenirler (37).

Toplumun huzuruna uygun düştüğüne inanılan gelenekler, görenekler ahlak kuralları ve görgü kuralları o toplumda çok özgün, alışılmış değer tutum ve davranış ölçülerinden kuruludur. Çoğunlukla ortak sorunları çözmek gereksinimlerini gidermek üzere ve deneme yanılma yoluyla oluşurlar. Yerleşik bir duruma ulaştıklarında ise “normal” ya da “doğal” şeyler olarak benimsenirler. Aile yaşamından, hukuk ve devlet yaşamına, arkadaşlık ilişkilerinden, giyime, tüketim kalıplarına... varıncaya değin her alanda görülürler. (37)

2.2.2.1 *Gelenekler (Anane)*

Eski zamanlardan kalmış olmaları nedeniyle, saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen ölçülere gelenek denir (37).

Gelenekler geniş anlamda bir toplulukta ya da bir toplumda, bir kuşaktan ötekine aktarılan, maddi olmayan kültürün ürünü olup, yaşam biçimini oluşturan davranış kalıplarını içerir. Dar anlamda ise, bir toplumun belirli bir konuya ilişkin alışlagelen davranış kalıpları ya da görüşleri olarak tanımlanabilir (33).

Gelenekler grubun, toplumun her üyesini sürekli baskı altında tutarak yasaklayıcı ve zorlayıcı yaptırımlarıyla bireyin aileye, gruba, topluma uyumunu sağlarlar (16).

Bunlara aykırı davranış hemen herkesçe, toplum huzuruna karşı girişilmiş bir saldırı sayılır ve davranış sahibinin ağır biçimde cezalandırılmasına yol açar. Başka bir deyişle geleneklere uymak bir zorunluluk olup, bunlardan sapma, toplum tarafından hoşgörü ile karşılanmaz (37).

2.2.2.2 *Ahlak Kuralları :*

Ahlak toplum baskısından çok, bireyin ödev duygusu ve erdem anlayışı ile desteklenen toplumsal kurallardan oluşur. Bu bakımdan ahlak ile gelenek arasında önemli bir ayrılık söz konusudur (37).

2.2.2.3 *Yasalar :*

Toplumun yetkili organlarının kararlaştırması halinde, gelenekler yasalara dönüşürler. Ancak gelenekler yasalardan daha ge-

niş alanları etkiler. Bütün gelenekler yasa biçimini almadığı gibi, bütün yasalar da geleneklerden çıkmış değildir (37).

2.2.2.4 *Görenekler (Adet) ve Görgü Kuralları :*

Görenek ve görgü kuralları, belli bir yaptırıma sahip olmayan ya da yaptırımı çok yumuşak davranış örnekleri gösterirler. Görgü kuralları daha çok davranış biçimlerini denetlemeye yöneliktir. (37)

2.2.2.5 *Töre (Örf) :*

Toplumun ortaklaşa benimsediği, kabul ettiği, uyduğu gelenek, görenek ve davranış kalıplarının tümünü kapsamı içine alır. Özellikle kırsal bölgelerde ve geleneksel kültürde etkin yaptırım gücü olan törelere aykırı davranmak, karşı çıkmak toplum tarafından bağışlanmaz. Çoğunlukla yasaların suç saymadığı bazı davranışlar, bazı kesimlerde törelere aykırı olduğu için cezalandırılır. Aile büyüklerine karşı gelmek, genç kızın bir erkekle ilişkisi gibi durumlar törelerin yasakladığı davranış biçimleri olduğundan, o grup tarafından suç sayılır (33).

2.3 Agresyon , Şiddet , İmpulsivite

Konumuzla yakından ilgili olan ve araştırmamızda önemli bir boyutu oluşturan bu kavramlar birbirine yakın, ancak farklı özellikler göstermekte olduğu halde, birbirleri ile sıkça karışıp birbirlerinin yerine kullanılabilir.

2.3.1 Tanım ve kavram açıklaması

2.3.1.1 Agresyon (Saldırganlık) :

Literatürde saldırganlığın bir çok tanımını bulmak mümkündür. Agresyon psikiyatride üç şekilde tanımlanabilir:

1.Destrudo - tahripkârlık; ölüm enerjisi, 2. Öfke, nefret ve tahripkârlıkla yüklü fikir ve davranışlar, 3. Zorbalığa dayanan hareket ve nefret reaksiyonu, olgunlaşmamış kişilikte ilkel cevap tipi. (49)

Kaplan (25) agresyonu “Bir başka insanı incitme ya da yaralama amacına yönelik herhangi bir davranış biçimi” olarak tanımlamıştır. Zihinsel bozukluk ve psikolojik tatsinsizliklerin saldırganlık olasılığını arttırdığını belirtmiştir.

Ziyalar'a göre (48), agresyon kişi, grup veya kitlelerin, daha önceden geliştirilmiş bir önyargı veya sürtüşme olsun olmasın düşünce, affektivite (duygulanım), tavır, sözel veya davranışsal olarak; geleneksel kavramlara, soyut veya farklı düşüncelere, değer yargılarına, eşyaya, bitkilere, hayvanlara ve insanlara karşı yöneltilmiş küçültücü, bozucu, aşağılayıcı ve zarar meydana getirici düşünce, niyet ve davranışlardır.

Saldırganlık (mütecavizlik), canlıların temel içgüdülerinden, dürtülerinden biridir (32).

Saldırganlığı tanımlamaya çalışan yazarların bazıları tanımlarında, davranışı başlatan ön koşullara, bazıları da davranışın uyumsal yönlerine ağırlık vermişlerdir. (44).

Organik görüş:

Gerek psikolojik gerek nörolojik kaynaklı olsun, saldırganlığın yerleşim yeri, kaynağı merkez sinir sistemidir.Saldırganlığı organik yönden açıklayan nörofizyolojik görüş açısından agresyon dikkatlerin limbik sistem denilen oluşum üzerinde toplanmasına neden olmuştur. Bu sistem insan beyninin ilk oluşan parçasıdır. 1937 yılında ilk defa

Papez, bu sistemin hafıza ve emosyonlarla ilişkili olduğunu göstermiştir.

Agresyonun organik nedenlerinden birisi de temporal lob epilepsisi olarak bilinir. Temporal lob epilepsisinde nöbet geçtikten sonra genellikle saldırganlıktan eser kalmadığı gibi, hasta o saldırgan devreye ait hafıza ve oryantasyonunu da kaybetmiştir. Temporal lob epilepsilerinde ortaya çıkan agresyonun ikinci ve önemli bir özelliği de bu kişilerin daima dini bağları ve inançlarının çok kuvvetli oluşu, kozmik ilgi ve düşüncelerle yüklü oluşları, şiddetli agresif devrelerin yanısıra çok uysal ve pasif devreler göstermeleri ve sıklıkla şizofrenik paranoid tipte reaksiyonlar geliştirmeleridir.

Frontal lobların hastalıklarında ortaya çıkan agresyon; çok kısa süreli olmakta, kendini kontrol görevi bozulduğu için de agresyon daha çok seksüel alana sapmakta ve ekzibisyonizm (teşhircilik), müstehcen konuşma gibi şekillerde belirlenmektedir. (48)

Psikolojik ve sosyolojik görüşler:

Psikolojik yönden de saldırgan davranışların ve saldırganlığın kaynağına ilişkin çeşitli kuramlar, varsayımlar ileri sürülmüş, değişik yorumlar yapılmıştır. Bunlar iki grupta toplanabilir. Birinci

gruptaki görüşler saldırganlığın içgüdüsel ve dürtüsel, ikinci gruptaki görüşler ise toplumsal kaynaklı olduğunu ileri sürmüştür. (32)

Fromm “İnsan Yıkıcılığının Kökenleri” adlı kitabında saldırgan davranışları incelemiştir. *Fromm*’a göre birinci tür saldırganlık insanda ve bütün hayvanlarda ortaktır. Saldırganlığın bu türü, yaşamsal çıkarlar tehlike altında kaldığında ortaya çıkan, kalıtımsal olarak programlanmış bir saldırma tepkisidir. Bu savunmaya yönelik saldırganlık bireyin ve türün hayatta kalmasına, varlığını sürdürmesine hizmet eder. Tehdit ortadan kalktığında, o da ortadan kalkar.

İkinci tip saldırganlık “zararlı, kırıcı” saldırganlık, bir başka deyişle “zalimlik ve yıkıcılık” ise; insan türüne özgüdür ve aslında çoğu memelilerde görülmez. Kalıtımsal olarak planlanmamıştır ve biyolojik olarak açıklanamaz; hiç bir amaca yönelik değildir. (18)

İhtiyaç ve tehlike halinde olmadığı halde kendi türüne saldıran tek canlı insandır. (32) *Fromm*’a göre yalnız insanda var olan ve yıkma, bozma isteğinden başka hiç bir amacı olmayan yaşamı yoketme eğilimi zararlı bir saldırganlıktır.(19)

Allan Stoller agresif davranışın genetik karakterini reddeder ve sonradan, kişisel veya sosyal denemelerden sonra, sekonder o-

olarak oluştuğunu kabul eder. Toplumun farklı kültürel normlardan oluşmasının, agresif davranışın ortaya çıkmasında önemli bir neden olduğunu savunur. (48) Kişilik yapısında önemli bir kusur olarak ortaya çıkan agresyon aslında kişiliğin gelişmesi için gereken uzun yıllar boyunca, kişilikle birlikte oluşur ve gelişir. Saldırganlık şeklinde ani patlamalar veya sürekli bir davranış bozukluğu şeklindeki görünüş, sanıldığı gibi zamanla sınırlı ve reaktif değildir. (48)

Freud ve Lorenz saldırganlığı “doğuştan donanımcı” (naturist) görüş bakımından ele alarak, saldırganlığın insanın doğasından kaynaklandığını savunmuşlar, *Margaret Mead, Bandura, Berkovitz ve Dollard* gibi araştırmacılar da saldırganlığı “Edinilmiş Donanımcı Görüş” açısından ele almış ve saldırganlığın öğrenildiğini söylemişlerdir. (34)

Saldırgan davranış kişilik değişkeni tarafından denetlenir ve yönlendirilir (44).

Davranışçı (Behaviorist) kuramlar, kızgınlık ve saldırganlık tepkilerine yol açan etkilerden söz ederler. Örneğin hareket olanaklarından ve temel ihtiyaçlarından yoksun bırakılan veya genel anlamda kısıtlanan çocuklarda hiddet belirtileri görülür. Bu görüşe göre aşırı etkiler ve ağır tahrikler de saldırganlık nedenleridir. Aşırı sıcak, gü-

rültü ve nem gibi fiziksel ortama ilişkin aşırılıkların da saldırganlığa etkileri deneylerle saptanmıştır.

Yine psikolojik kuramlardan bazıları da saldırganlığın öğrenilmiş olduğunu savunurlar. Bu görüşe göre saldırganlık ve şiddet duygusal yükü fazla bir takım örnekler yolu ile öğrenilir. *Bandura*'nın araştırmaları basında yayınlanan saldırgan davranış örneklerinin çocuklar üzerinde yaptığı etkiye dikkat çekmiştir.

Dinamik psikoloji açısından konuya baktığımızda *J. Dollard*'ın çalışmalarını anımsıyoruz. *J. Dollard*'ın ana kuramı saldırganlığın huzursuzluk karşısında gösterilen ilk ve karakteristik tepki olduğudur. Saldırganlığın şiddeti, huzursuzluğun davranış biçimlerini etkilediği oranda artar ya da azalır (36)

Klinik araştırmalar saldırgan kişiliklerin oluşmasında etkin olan travmatik unsurları, huzursuzlukların rolünü, parçalanmış ailelerin önemini, kişilik bölünmesi veya paranoid kişilik oluşum süreçlerinin yerini vurgulamaktadırlar. Psikanalist görüşün temsilcisi *Freud* ise saldırganlığı doğuştan gelen içgüdüler ile açıklanabilen, dürtüsel kaynaklı olduğunu savunmuştur. (35) Psikoanalitik teoriye göre sexüel dürtüler ve agresyon temel motivasyonlar olarak kabul edilmekte ve psikolojik çatışmaların temelini oluşturmaktadır. (50)

Saldırgan ve yıkıcı eğilimler insanın temel doğal özelliklerinin engellenmesi ve saptırılması ya da, diğer insanların haklarına saygı göstermeyi öğrenememiş olması sonucu etkinlik kazanır (20). Ortaya çıkış nedeni ne olursa olsun, saldırgan davranış, kişilik değişkeni tarafından denetlenir ve yönlendirilir (44).

2.3.1.2 Şiddet

Günlük yaşantıda karşılaşılan engellerin aşılması, sorunların çözülmesi için gerekli olan saldırgan davranışlarla, özellikle cüretkâr (atak) girişimlerle, şiddet arasındaki ilişki ve sınır sürekli tartışma konusu olmuştur.

Kavramsal olarak eş olmamalarına rağmen şiddet ve saldırganlık terimlerinin sıkça birbirlerinin yerine kullanıldığını görmekteyiz. Oysa ki şiddet fiziksel bir eylemi ifade ederken, saldırganlık karşıdaki kişiye fiziksel veya duygusal zarar verebilecek her türlü kötü niyetli davranış ve düşünceyi kapsamaktadır (41)

Saldırganlık kişiliğin oluşması için zorunlu, canlının sosyal ve coğrafi ortamda yerini alabilmesi için bir yetenektir. Saldırı ise saldırganlığın aktif hale gelişidir. Buna karşılık şiddet; gücün, kuvve-

tin hukuka aykırı olarak kullanılması demektir. O halde şiddet kurallara aykırı ve insana özgü bir harekettir. (13)

Şiddet, Lâtince “Violentia” dan gelmektedir. Violentia şiddet, sert ya da acımasız kişilik, güç demektir (36)

Sosyolog *H.L Nieburg* şiddeti “Kişileri veya malları yoketmeye yönelik doğrudan veya dolaylı eylem” olatak tanımlamaktadır. (36)

Şiddet: Kızgınlık, öfke, kin, nefret, düşmanlık gibi duygu durumlarının etkinlik kazandığı saldırganlık biçimi olarak da tanımlanabilir. (32)

Gelles ve Straus'un (1979) “Bir başkasına fiziksel zarar vermek kastı veya potansiyeli taşıyan her tür eylem” olarak yaptığı “şiddet” tanımı sıkça kullanılır. Bu tanım itelemekten, ölüme neden olabilecek eylemlere kadar çok geniş spektrumdaki davranışları içine almaktadır (41)

Şiddet (Violence) sözcüğü genel anlamda aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı nitelendirir. Özel olarak da saldırgan davranışları, kaba kuvveti, beden

gücünün kötüye kullanılmasını; yakan, yıkan, yok eden eylemleri; taşlı, sopalı, silahlı saldırıları; bireye ve topluma zarar veren etkinlikleri belirler.

İnsanda saldırgan davranışlar kalıplaşmış olup; kızgınlık, öfke durumunu dışa yansıtan yüz mimiğinden ya da bir sözcükten, doğayı, canlıyı yakan, yıkan, yokeden şiddet eylemlerine kadar geniş bir yelpaze içinde yer alır. (32)

Şiddet davranışının ortaya çıkışında bir çok etyolojik faktör düşünülmektedir. Sosyal, kültürel, ailesel ve kişisel farklılıkları niteleyen etyolojik modeller yaygın olarak kabul görmektedirler (41).

Şiddet günümüzde çözüme kavuşturulması gereken büyük bir toplumsal sorundur. İstenilen sonuçlara ulaşabilmek için şiddet kullanımının, giderek yaygınlaşan bir yöntem haline dönüşmesine karşı duyarlı olmak gereklidir.

Şiddet, özellikle şiddet kullanan ana babaların, şiddete dayalı eğitim gören bireylerin, çoğunlukta olduğu fakir altkültürlerde görülür. Cinayetlerin çoğu birbirini tanıyan kişiler arasında işlenmektedir. 1971 yılında A.B.D’de kaydededilen cinayetlerin %40’ı kurbanlarını tanıyan kişiler tarafından, %25’ten fazlası da karı-koca ara-

sında işlenmiştir. Cinayet dosyalarının incelenmesi bu tür suçların işlenmesinde etken unsurların silah bulundurma, alkol bağımlılığı ve bunalımlı geçmiş olduğunu göstermiştir. (36)

2.3.1.3 *İmpulsivite*

İmpulsivite, kişide acil bir ihtiyaç şeklinde beliren ve çok defa karşı konamayan ani ve atak davranışlara sebep olan bir dürtüdür. (44) İmpulsiyon kısaca, belli bir davranışı yapma zorunluluğudur. Daha çok şizofrenide, zeka geriliğinde, bunamalarda, ilaç bağımlılıklarında ve alkoliklerde görülür. Anlamsız, amaçsız, gereksiz yere kavga eden, başkasına saldıran, adam öldüren insanların beklenmedik bir tepki ile suç işledikleri görülmüştür. (32)

Laughlin agresyonun akta dönüşmüş impulsiyonlar olduğu görüşünü savunmakta ve impulsiyon tanımı için “ani, birden ortaya çıkan, gerçek bir öndüşünceye ve karara dayanmayan, tekrarlayıcı nitelikte, önüne geçilmez bir arzu ve dürtüye dayanan hareketlerdir” demektedir. (48)

Empulsivite (ataklık) engellenmeye ve toleransa direnç gösterme veya uygun davranış için uygun olmayanları erteleme yeteksizliği olarak da tanımlanabilir. Empülsif kişiler tepkilerini de-

netlemekte, geciktirmekte, daha yumuşak ve çevrece benimsenebilir kalıplara sokmakta zorluk çeken insanlardır. Empülsif saldırganlıkta çok küçük bir sebeple kavga başlar, hiddet artar, öfke yükselir ve bir çıkış noktası bularak amaçlarından daha yüksek bir doza ulaşır; öldürür veya yaralar. Empülsif saldırganlıkta tahrik, çabuk kırılabilen ego ve saldırganlığa karşı zayıf otokontrol rol oynar (44)

2.3.2 Aile içi Şiddet ve Eş istismarı

Aile kavramı toplumlara ve ülkelere göre farklı özellikler yüklenen ve değişik anlamlar içeren bir kavramdır. İçinde yaşadığımız, geliştiğimiz, birey olma özelliklerini kavradığımız aile ve aile üyeleri zaman zaman da onu oluşturan kişilerin saldırılarına hedef olmaktadır. Bu saldırılar aile kurumunun toplumsal ve coğrafi özellikleri, gelenek ve görenekleri ile sıkı sıkıya ilişkilidir. Suç ve suçluluk ile ilgili olarak yapılan çeşitli araştırmalar (psikiyatrik veya normal olgularda) hedef kitlenin genellikle aile üyeleri ve sanığın tanıdığı kişiler olduğunu belirtmektedir. (5)

Aile sıcaklığının, duygusallığın, anlayış ve mutluluğun merkezi olarak kabul edilen aile ortamının; rekabet, stres ve şiddet dolu dış ortamdan kaçmak ve güven duygusu ile ilgili bir işlevi de vardır. Fakat özellikle son yıllarda “aile yaşantısı”nın altı çizilmekte

(Adler, 1981), evlerde dışardan daha fazla şiddet yaşandığı ve evlerin sanıldığı kadar güvenli olmadığı ortaya çıkmaktadır (Pegelow, 1984) Aile yaşantısının ideal yanlarının ön planda vurgulanmasının, aile yapısının devamının sağlanmasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu düşünce sisteminin sürekliliğinin nedeni ne olursa olsun, bu bakış açısı aile içi şiddetin objektif olarak ortaya konmasında bir dezavantaj olmaktadır. (21)

Aile içinde yaşanan şiddetle mücadelenin tarihi çok eskilere dayanmasa da, ailelerde yaşanan istismar yüzyıllardır bilinen ama gözardı edilen, sessizce onaylanan bir konudur. (41) Ancak unutmamak gerekir ki; sadece objektif bir analiz yoluyla şiddeti anlayabilir ve hatta önleyebiliriz. (21)

Kadınlar aile ve toplumda egemenlik ilişkilerinde çoğunlukla ezilen taraftır. Araştırmalar ev içi şiddetin büyük oranda erkekler tarafından, kadınlara yöneltildiğini göstermektedir. Kadına yönelik şiddet olayları pek çok ülkede her ırk, sınıf, din, etnik ve kültürel grupta ortaya çıkabilmektedir. (24). A.B.D’de yapılan bir araştırmaya göre acil servise başvuran kadınların %17’si birlikte oldukları erkek tarafından dayak yedikleri ve yaralandıkları için buraya gelmek zorunda kalmışlardır. (41).

Son otuz yılda yapılan çalışmalarda yoğun ilgi, daha çok kadının şiddet kurbanı olduğu olgularadır. Şiddet uygulayan kadınlardan bahseden çalışmaların oldukça az olduğu bilinmektedir. Bu ayırım cinsel kimlikle ilgili önyargılar ve cinsel kimlikten beklenen farklı roller ile açıklanabilir. Geleneksel kadına ait rol beklentilerinde de kadının şiddet uygulayan değil, şiddete maruz kalan (kurban) olduğu düşünceleri ağır basmaktadır. Bu konuya diğer bir açıklama da, kadınların şiddet uygulayıcısı olmalarının, erkeklere oranla daha düşük olması olarak getirilmiştir. ABD’de cinayet tutuklularının %15’ten daha azı kadındır (21).

Eş dayaağı, kadınlarda en sık karşılaşılan yaralanma nedenlerindedir. Yine ABD’de her yıl 2 - 6 milyon kadın kocaları tarafından dövülmekte, her iki evlilikten birinde fiziksel şiddet söz konusu olup, her yedi saniyede bir kadın, bir erkek tarafından dövülmektedir. Tayland’da kadınların %50’si kocaları tarafından düzenli olarak dövülmekte; Ekvador’da kadınların %80’i fiziksel şiddete maruz kalmakta, Nikaragua’da ise erkeklerin %44’ünün eşlerini ya da kız arkadaşlarını dövmekte olduğu saptanmıştır. (24)

Türk erkeklerinin %44.9’u kadının kocasına itaat etmediğinde dövülebileceğine, %53.8’i kadınlardan daha akıllı olduklarına,

%68.2'si ise kadının koşulsuz olarak evde erkeğin otoritesine itaat etmesi gerektiğine inanmaktadırlar. (8).

Prof. Dr. Tülin Günsen İçli tarafından 1995 yılında yapılan bir araştırmada, üç büyük kentte 1070 kadın ile görüşülmüştür. Kadınların %21.2'si eşlerinin şiddet uyguladığını belirtmiştir. Eşlerinin kötü davranışına sabreden kadınların oranı %73.4 olup, yine bu kadınların %86.5'1 şiddet sonrası evde kalmayı tercih etmektedir. (8)

Bu tür saldırıların açıklanmasında 3 farklı model geliştirilmiştir:

- a) *Kişiler arası şiddet modeli* : Bu modele göre, insanlar anlaşmazlıklarını çözme yeteneğinden yoksun oldukları için şiddete yönelmektedirler.
- b) *Aile içi şiddet modeli* : Evde ve okulda disiplini sağlamak amacı ile, şiddet kullanımına tanık olan çocuk yetişkinliğinde de, bunu sorun çözmede doğal bir sonuç olarak görmektedir. Toplumun da şiddeti bir sorun çözme yöntemi olarak benimsemesinin, bunda önemli rol oynadığı düşünülmektedir.

c) *Cinsel politika modeli* : Bu modele göre erkekler, kadınlar üzerindeki haklarının tehdit altında olduğunu düşündüklerinde, ya da kadınların evdeki sorumluluklarını yerine getirmemeleri durumunda şiddete başvurmaktadırlar. (41)

Araştırma sonuçlarına göre “*eş istismarı*” en çok işsiz ya da çalışan yoksul sınıf içinde görülmektedir. 21 yaşından küçükler ve 60 yaşın üzerindeki ve hamileler kadınlar arasında en çok istismar edilenlerdir. Bu olayların oluşmasında en güçlü uyarıcıların erkeğin alkol bağımlılığı ile kadın-erkek arasındaki sınıf farkları olduğu düşünülmektedir. (41).

Önceki yıllarda yapılan araştırmalar ruhsal hastalıklar, kişilik bozuklukları, alkol ve ilaçlar, stres, şiddet içeren ailede büyümek gibi pek çok faktörü aile içi şiddetin tek nedeni gibi düşünürken; son 20 yılda yapılan araştırmalar konuyla ilgili pek çok faktörün bir arada bulunduğu fikrinde birleşmektedirler. Aile içi şiddette etken olduğu düşünülen faktörler şunlardır:

1. Şiddet döngüsü
2. Düşük sosyo ekonomik durum
3. Sosyal ve yapısal stress

4. Sosyal izolasyon

5. Kişisel yorum

6. Kişilik bozuklukları ve kişisel psikopatoloji varlığı (41).

Kadınlarda görülen fiziksel zararların en sık rastlanan kaynağı “eş istismarı”dır. Eş istismarının kadında oluşturduğu olumsuz psikolojik etkiler alkol ve uyuşturucu bağımlılığı, intihar düşünceleri ve girişimleri, çocukları fiziksel istismarı ve anksiyetedir. (40)

Konuyu sosyo- kültürel yönden açıklamaya çalışan bazı araştırmacılar şiddetin genel olarak kabul gördüğü toplum ve kültürlerde, aile içi şiddetin daha sık yaşandığını öngörmektedirler. *Dobash - Dobash* aile içi kadına yönelik şiddetin tek sorumlusunun, dolaylı veya doğrudan, erkek egemen toplum kuralları ve aile yapısını destekleyen ekonomik ve sosyal süreçler olduğunu savunmaktadır (41). Fiziksel şiddetin yaşandığı çiftler arasında yapılan araştırmalara göre, kadının kurban durumunda olduğu olgularda, saldırgan ahlaki yapıdan gücünü alırken kurban, suçlanan rodedir. Konu ile ilgili araştırmaların analizlerinde; fiziksel şiddetin algılanmasında kültüre özgü hatlardan söz edilmektedir. (42)

Bu noktada sorun bireysel olarak erkek - kadın, karı - koca ilişkilerini aşmakta; kültürde yaygın bir sen - ben anlayışını ifade etmektedir. (8).

Kuşaklar boyu saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin sürmesinde, artmasında rol oynayan gelenekler, görenekler arasında dayak ilk sırada yer almaktadır. Araştırmalar eşlerini döven erkeklerin, cinselliği de içeren saldırgan dürtülerini denetleyemeyen, kişiliği gelişmemiş, eğitim ve öğretim düzeyi düşük, ekonomik ve kültürel yetersizlik içinde yetişmiş, alkol kullanan insanlar olduğunu ortaya koymuştur. Bunlar arasında kişilik bozukluğu ve ruhsal hastalığı olanlara da rastlandığı görülmüştür.

Yapılan çalışmalar dayak yiyen kadınların çoğunun içinde yaşadıkları olumsuz koşulları değiştirecek yolu, yöntemi bulamayıp, çözümsüzlüğü yaşamakta olduğunu göstermektedir. (32)

Erkeğin kadına dayak atmasını doğal karşılayan toplum kesimlerinin bulunması, dayağın toplum tarafından desteklenip onaylanması, namus ve onurun sebep gösterilerek işlenen cinayetlerinin artmasına yol açmıştır. (32)

Saldırganlık ve şiddet iletisi veren sözlü , sözsüz davranışları; hırpalamak, itip kakmak, tartaklamak, vurmak, dayak atmak, taşla, sopayla, bıçakla yaralamak ve öldürmek gibi eylemler izlemektedir. Tüm bu eylemler ceza kanunlarında yer almakta ve suç oluşturmaktadır. Bunlar arasında dayak atmak, silah ve özellikle ateşli silah kullanma eylemlerinin; ülkemizde saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin tırmanmasında önemli rolü ve yeri vardır. Bu iki eylem arasında neden -sonuç bağlantısı bile kurulabilir. *Dayakla başlayan şiddetin genellikle, silahla son bulduğu görülmektedir.* (32)

2.4 Kişilik Kavramı

2.4.1 Kişiliğin Tanımı ve oluşumu

Psikologlara göre kişilik, bireyin özel ve onu başkalarından ayıran davranışlarını içermektedir. Özeldir; çünkü bireyin sıklıkla yaptığı veya en tipik davranışlarını temsil eder. Ayırdedicidir; çünkü bu davranışlar kişiyi başkalarından ayırır. (34)

Yavuzer'e göre kişilik bir bireyin tüm ilgi, tavır ve yetenekleri ile, dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin, özelliklerini içeren bir kavramdır (45).

Diğer bir tanıma göre kişilik insanın biyolojik ve ruhsal yapılarının, davranış biçimlerinin, ilgi, tutum, mizaç, yetenek ve becerilerinin bir arada, en karakteristik biçimde bütünleşmesidir (31).

Kişiliği meydana getiren biyolojik ve ruhsal öğeler çok çeşitlidir. Duygu, algı, öğrenme, konuşma, anlatım, bellek, yargı, düşünce, zeka, motor tepkiler (hareketler), duyu tepkileri, görüntü, giyim, davranış özellikleri, ahlak ve inanç biçimleri bir insandan ötekine az çok değişen ve bütün bunların bir arada bütünleşmesi, o insanın kişiliğini meydana getiren öğelerdir. İnsanın kişiliği genellikle çeşitli ruhsal ve biyolojik niteliklerinden ağır basanına göre kararlaştırılır. Bir başka deyişle kişilik kavramından, bir insanı nesnel (objektif) ve öznel (subjektif) yanları ile diğerlerinden farklı kılan duyu, düşünce, tutum ve davranış özelliklerinin tümü anlaşılır. (34)

Kişiliğin değişik yanları ya da “boyutları” da psikolojide teker teker ele alınıp, değerlendirilir. Bu boyutların bazıları şunlardır: Zeka, yetenek, eğilim, duyu, içe dönüklük - dışa dönüklük, kavgacılık, toplumsallık... gibi. (31)

Kişilik bir insanın doğumundan ölümüne kadar sürecek ve hiç değişmeyecek bir kalıp değildir. İlk çocukluk, oyun çocukluğu, buluş, ilk gençlik, gençlik ve yetişkinlikle yaşlılık süreçlerini içine a-

lan bir düşünce, bir davranış, bir tavır koyma, bir duygulanım biçimidir (51). Kişinin zekası, içinde yaşadığı toplumun genel kültürü, toplumun değer yargıları ve adetleri, aile içi ilişkiler, ekonomik durum, bireyin fizik yapısı, hastalıklar, yaşam deneyimleri bu yapıyı sürekli değiştirir ve forme ederler. Bu sayılan nedenlerle kişilik yapıları sürekli nitelik kazanır veya nitelik kaybederler (50, 51).

Bir çok araştırmacı kişilik yapısını oluşturan dinamik güçlerin çok farklı olduğunu ileri sürmektedirler.

Psikoanalitik teori kişiliğin içgüdüsel ve dinamik çevre arasındaki etkileşimlerin sonucu olduğuna inanır. *S. FREUD* özellikle libidinal dürtüler ile, Oedipus Kompleksi üzerinde durmakta ve kişiliğin ard arda gelen bir seri süreçlerle tamamlandığını söylemektedir.

C.G. JUNG kişiliğin gelişmesinde “*Kollektif Alt Şuur*” kavramını ileri sürerek, kalıtsal karakterlerin adeta zorunlu bir toplumsal karakter meydana getirdiğini iddia etmektedir.

A. ADLER ise, kişiliğin oluşumunda toplumsal etkenlerin önemini vurgulamıştır. Toplumsal değer yargılarının kişiyi etkilediğini ve birey ile çevre ilişkilerinin, kişiliği oluşturduğunu savunmakta ve kalıtımsal şartlandırılmayı ihmal etmektedir. (50)

ERIKSON kişiliği, sürekli gelişmesini sürdüren dinamik bir yapı olarak görür ve yaşamı sekiz gelişim dönemine ayırır. Bu dönemlerin her biri, kendine özgü bunalımları ile belirlenir ve bireyin içinde yaşadığı toplumdan ve kültürden önemli ölçüde etkilenmektedir. Erikson'a göre kişilik bu 8 dönemin tümünde de gelişimini sürdürmektedir. (19).

2.4.2 Kişiliğin Temel Kaynakları

A- Biyolojik Kaynaklar

Kalıtım :

Kalıtım, kişiliğin temel kaynaklarından biridir. Bir canlının kendinden önceki, kan akrabalığı ilişkisi içinde bulunduğu, kuşaklardan kendisine bazı özelliklerin geçmesi kalıttır. Genler yoluyla geçen bu özellikler, biyolojik ve fiziksel nitelikli olduklarında açıkça kalıtıma bağlıdır. Biyolojik kalıtımın yanı sıra, bazı psikolojik özelliklerin de kalıtımla geçtiği söylenebilir. Zeka, duygusal yatkınlık, algı keskinliği bunlar arasında sayılabilir. (31)

Hormonal etkenler :

Endokrin salgılarının bedensel ve ruhsal yaşamımız üzerinde ne denli önemli bir etkide bulunduğu, bu gün açıkça bilinmektedir. Endokrin çalışma bozuklukları bedensel dengeyi bozmanın yanı sıra, ruhsal dengede de önemli bozukluklar meydana getirebilmektedir. Bu durumun süreklilik derecesi de, kişilik yapısı üzerinde önemli rol oynamaktadır.

Adrenalin salgısındaki artışın canlı, atak, heyecanlı ve uyanık bir kişi hali doğurduğu, adrenal ve hipofiz bezlerinin çalışmasındaki bozukluğun tüm duygusal yaşamın yanı sıra, cinsel işlevler üzerinde de etkide bulunduğu bilinmektedir. Tiroid salgısının artışı uyanıklık, canlılık, sinirlilik yaratırken, azalması da apati, durgunluk, yavaşlık ve zekâ geriliğine yol açmaktadır.

Fiziksel yapı :

İnsanın fiziksel yapısının yani beden yapısının kişilik özellikleri ile ilgisi, eskiden beri dikkatleri çekmiş ve tarihin eski çağlarından beri, insanları beden yapılarına göre değerlendirme eğilimleri olmuştur.

Beden yapısı ile, kişilik arasındaki ilişkinin doğruluk derecesi tartışılabilirse de, fiziksel yapı özelliklerinin kişilik yapısını belli ölçü ve biçimlerde etkilediğinin çeşitli kanıtları da vardır. Son yıllarda yapılan bazı araştırmalar, ergenlik dönemindeki büyüme ve bedensel gelişme hızının kişiliği etkilediğini göstermiştir. Bu etki bazen gelişimin belli dönemleri ile sınırlı kalmakta, bazen de kalıcı olabilmektedir. (31)

Sinir sisteminin etkileri :

Merkez ve periferik sinir sisteminin işleyiş biçimine göre algı (reception), idrak (perception), zekâ, iletişim, öğrenme, bellek, düşünme, bilinç gibi işlevlerde ve bu yeteneklerimizin niteliğinde değişiklikler olmaktadır. Kişilik de, insanın çeşitli yeteneklerinin, davranış, tutum ve becerilerinin bir toplamı olduğuna göre, kişilik üzerinde sinir sisteminin de belli bir etkisi olduğunu kabul etmek gerekir. (31)

B- Sosyal kaynaklar

Çevre etkeni :

İnsan, milyonlarca yıllık evriminin ürünü olan genetik kalıtımının yanı sıra, binlerce yıllık toplumsal evriminin sonucu olan

toplumsal ve kültürel bir kalıtıma sahiptir. İçinde yaşadığı doğa ile birlikte, bu toplumsal ve kültürel ortam onun çevresini oluşturur.

Kişilik oluşumunda, “var olan” kalıtsal etkenlerle birlikte, toplum ölçülerine göre “olması gereken” çevresel etkenlerin rolü büyüktür. (45) Çevre etkenleri arasında iklim, doğa koşulları ve yaşanan doğa yöresinin yanı sıra, o toplumun kültürü ve dolayısı ile antropolojik etkileri de sayabiliriz (31).

Belli iklim ve doğa koşullarında yaşayan insanların, kuşaklar boyu edindikleri bazı davranış örneklerinin yeni kuşaklara da yansması, ya da görenekler yolu ile benimsenmesi de olasıdır. Bu nedenle kişilik oluşumunda doğa ve iklim koşulları ile birlikte, antropolojik ve kültürel etkenleri de bir arada göz önünde tutmak yerinde olur. (31)

İlk sosyal ilişkiler :

Çocuk doğumundan başlayarak, çeşitli sosyal durumlar ve ilişkiler içinde olup, bunlardan etkilenecek kişiliğini oluşturur. Ancak yine de yeni doğmuş bir bebeğin ilk yaşam günlerinden başlayarak, kendine özgü bazı davranış ve özellikleri olabilir ve bunlar onun duygusal davranış ve hareketliliğini belirler.

Ev ve aile etkileri :

Ana - babanın ve yakın aile çevresinin, kişilik oluşumu üzerindeki etkileri çok önemlidir. Çocuğun ilk sosyal ortamı olan aile içindeki ilişkilerin niteliği, ilerideki yetişkinin sosyal ilişkilerinin doğru kurulmasında önemli bir etkindir. İlk sosyal ilişkilerde ana - baba ile çocuk arasındaki ilişki ve iletişim, kişilik oluşumu ile yakından ilgilidir. Ana - babanın çocuğa karşı tutumları ile, ana - babanın birbirleri ile olan ilişkilerinin çocuğa yansması, kişiler arası ilk duygu, tutum ve kavramların oluşmasında birincil derecede etkin bir yer tutmaktadır. (31)

Diğer sosyal etkenler :

Her birey, diğerleri ile etkileşim durumundadır. Bu ilişkiler aile üyeleri ile başlar, sonra kendisi için anlamlı olan kişilerle sürdürülür. *Fromm*'a göre bireyin kişiliğini geliştirebilmesi, içinde yaşadığı toplumun, kendisine tanıdığı olanaklarla orantılıdır. (31)

2.4.3 Suça ve Saldırıcılığa Yatkın Kişilik Bozuklukları

Kişilik bozukluklarında davranışlar ya çevrenin kişi üzerinde meydana getirdiği olumsuz değişikliklerden, veya doğrudan kendi iç dünyasından kaynaklanır. (50)

Psikolojik etkenler, suçluluğu da içine alacak biçimde, geniş bir şekilde sınıflandırıldığında, şu şekilde gruplandırılabilir:

- Zihinsel yetersizlik ve gerilik
- Psikonevrozlar
- Duygusal gerginlikler ve tüm anormallik alanını içine alan uyum bozuklukları
- Psikoz ve bunların neden oldukları kişilik bölünmeleri (45)

Kişilik bozukluğu gösteren insanlar ruhsal yaşantılarındaki çatışma, çelişme nedeniyle; başkaları ile, içinde yaşadıkları aile ile, yakın ve uzak çevreyle, toplumla, kültürle sağlıklı ilişki kuramazlar. İçgüdülerden, dürtülerden kaynaklanan davranışları bastıramazlar, denetleyemezler, engelleyemezler. Bu nedenle de gerekli gereksiz, yerli yersiz kızıp öfkelenirler. Doğaya, insanlara, nesnelere yönelik saldırılar ve şiddet eylemlerinde bulunurlar. (32)

Sebatsızlık, kişilik bozukluğunun genel bir karakteridir. Bu kimseler çok sık işyeri değiştirirler ve aynı şekilde, belli bir yerde uzun süre yaşayamazlar. Sıkıntılı ve huzursuzdurlar. En umulmaz bir bahane ile işlerini, evlerini ve ailelerini terk edebilirler. Rahatsız edici, öfkeli ve huzursuzluk çıkarıcı davranışlarından dolayı, başkalarının tepkisini çekerler ve sanki başkaları onu rahatsız ediyormuş gibi çevrelerinden şikayet ederler.

Kişilik bozukluğunda “Eg -Sintonik” olarak adlandırılan bir durum söz konusudur. Kişi, kendisinde düzeltilmesi gereken bir durum olmadığına inanır ve çevrenin ona ayak uyduramadığını iddia eder (50)

Dünya Sağlık Örgütü'nün 1992 yılında yayınladığı Klinik Tanımlamalar ve Tanı Kılavuzları (ICD - 10) ve Amerikan Psikiyatri Birliği'nin 1994 yılında yayınladığı Tanı Ölçütleri (DSM - IV) kitaplarında kişilik bozuklukları alt tiplere ayrılmış, bunlarla ilgili tanı ölçütleri verilmiştir.

İnsanda bütün kişilik premorbid olarak değişik ve çok yönlü hastalık belirtilerini taşıdığı ve sakladığı bilinmektedir. Bu nedenle tanımlanan kişilik yapıları hastalık sınırı içine girmemekle bir-

birlikte, hastalığa neden olabilecek materyali statik veya dinamik biçimde içinde bulunduran ve şartlar uygun olursa, hastalığa dönüşebilecek yapıda sistemlerdir. (48)

Dünya Sağlık Örgütü Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırılması'na göre (9. Baskı), kişilik bozuklukları 10 grupta toplanmıştır: (10)

301. Kişilik bozuklukları

- 301.0 Paranoid Kişilik Bozukluğu
- 301.1 Affektif Kişilik Bozukluğu
- 301.2 Skizoid
- 301.3 Eksplozif
- 301.4 Anankstik
- 301.5 Histerik
- 301.6 Astenik
- 301.7 Sosyopatik ve asosyal yönleri ağır basan kişilik bozukluğu
- 301.8 Başka kişilik bozuklukları
- 301.9 Belirlenmemiş

DSM IV Kişilik Bozukluğu İçin Tanı Ölçütleri bölümünde “Kişilik Bozukluğu” tanımı şöyle yapılmıştır: Kişinin içinde yaşadığı

kültürün beklentilerinden belirgin olarak sapan, sürekli davranış ve iç yaşantı örüntüsü. (2)

DSM - IV sınıflamasına göre belirlenen alt tipler arasında paranoid, şizoid, şizotipal, antisosyal, borderline, histrionik, narsistik, bağımlı, çekingen, obsessif - kompulsif ve başka türlü adlandırılmayan kişilik bozuklukları yer alır. Bu listede yer alan kişilik bozukluklarından ilk dördünde, saldırganlık ve şiddet, bozuk kişilik yapısının temel davranış biçimini oluşturmaktadır. (32)

DSM-III, DSM-III/R ve klasik kitaplardaki kişilik bozukluğu tanımlamalarından oldukça farklı olan DSM - IV sınıflaması son yıllarda kabul görmektedir.

Amerikan Psikiyatri Birliği'nin sınıflamasına göre DSM-IV'te kişilik bozuklukları A, B, C olarak bilinen 3 ana kümede toplanmış olup, toplam 11 kişilik bozukluğu tanımlanmıştır.

A kümesinde paranoid, şizoid ve şizotipal kişilik bozuklukları yer almıştır.

B kümesinde antisosyal, borderline, histrionik, narsistik kişilik bozuklukları,

C kümesinde ise çekingen, bağımlı, obsesif - kompulsif bozukluklar sıralanmıştır.

Bu kişilik bozuklukları arasından, suç işlemeye yatkın olduğu bilinen paranoid, şizotipal, antisosyal, bağımlı ve pasif agresif kişilik bozuklukları incelenecektir.

Paranoid Kişilik Bozukluğu :

Paranoid kişilik bozukluğu kendisini devamlı bir tedirginlik, huzursuzluk, geçimsizlik, şüphencilik, alınganlık, aşırı hassasiyet gibi nitelikler ile belli eder. Bu kimseler şüpheli, kuşkucu ve alıngandırlar. Başkalarının davranışlarından huzursuz olurlar. Olayları büyütür ve saptırırlar. Kıskanç, kinci ve inatçıdırlar. Kendilerine her an bir kötülük geleceği inancındadırlar. Sürekli rasyonalizasyon mekanizmasını kullanarak olayları çarpıtır ve kendilerini her olayda haklı görmek isterler. (50, 10)

İnsanlarla aralarındaki ilişkilerde ve aile içi ortamlarında sürekli egemen olma, sözlerini dinletme eğiliminde ve hoşgörüsüzdürler (19). En ufak bir engellemede sertleşirler ve çok katı bir davranış sergilerler. Özellikle seksüel alandaki doyumsuzluk ve başarısızlıklarından çevreyi sorumlu tutarlar. Gerçeği test etmede çok başarı-

sızdırlar. Sağlıkla hastalık arasında yaşayan kişilerdir. Stres karşısında kolaylıkla psikotik bir sürece girebilirler (50).

DSM-IV'e göre paranoid kişilik yapıları aşağıdaki semptom kümeleşmesini gösterirler :

- (1) Yeterli bir temele dayanmaksızın başkalarının kendisini sömürdüğünden, aldattığından ya da kendisine zarar verdiğinden kuşulanır
- (2) Dostlarının ya da iş arkadaşlarının kendisine olan bağlılığı ya da güvenirliliği üzerinde yersiz kuşkuları vardır.
- (3) Söylediklerinin kendisine karşı kötü niyetle kullanılacağından, yersiz bir şekilde korktuğundan ötürü, başkalarına sır vermek istemez.
- (4) Sıradan sözlerden ya da olaylardan, aşağılandığı ya da gözdağı verildiği biçiminde anlamlar çıkartır.
- (5) Sürekli kin besler, yani onur kırıcı davranışları, haksızlıkları ya da görmezlikten gelinmesini bağışlamaz
- (6) Başkalarınca anlaşılabilir olmayan bir biçimde, karakterine ya da itibarına saldırıldığı yargısına varır ve öfkeyle ya da karşı saldırı ile birden tepki gösterir.

(7) Haksız yere karısının / kocasının ya da cinsel eşinin sadakatsizliği ile ilgili kuşkulara sık sık kapılır (2).

Paranoid kişilik bozukluğunda suç yatkınlığı çok yüksektir. Özellikle cana yönelik suçlar işlerler. (48)

Şizotipal kişilik bozukluğu :

Bu kişilik bozukluğu oldukça yeni bir kavram olup, şizofrenideki kalıtım araştırmaları sonucunda ortaya konmuştur. Düşünce ve davranışlarda olağan dışılık içeren bir tutumdur. Duygu durumunun sürekli değiştiği hallerdir. Borderline kişilik yapısı özelliklerini andırır. Stres altında psikotik süreçler oluşabilir. Genel dağılımda oldukça sık görüldüğü bildirilmiştir.

Bu kişilik yapısı olağanüstü suç yatkınlığı ile adli psikiyatri açısından önemli bir malzeme oluşturur. Cezanın caydırıcı özelliğini fark etmelerine rağmen, bu tür deneyimlerden ders almamaları ve aynı suçu çok sayıda işlemeleri şaşırtıcıdır. (51).

DSM-IV sınıflamasına göre şizotipal kişilik bozukluğu tanı ölçütleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır :

(1) Tam bir hezeyan niteliği göstermeyen referans fikirleri

- (2) Genel toplumsal, kültürel değerler ve inanışlarla ilgili olmayan, acayip davranışlar ya da büyüsel düşünce (Örn: batıl inanç, “gaipten haber verme”ye inanma, telepati ya da “altıncı his”, çocuklar ve ergenlerde saçma düşlemler ya da bunlar üzerinde düşünüp durmalar)
- (3) Olağandışı algısal yaşantılar, bunlar arasında bedensel illüzyonlar da vardır.
- (4) Acayip düşünüş biçimi ve konuşma (Örn: belirsiz, çevresel, mecazi, aşırı ayrıntılı ya da başmakalıp)
- (5) Şüphencilik ve paranoid sınırlarda fikirler
- (6) Uygunsuz ya da kısıtlı duygulanım
- (7) Acayip, alışıl gelmişin dışında ya da çok kendine özel davranış ya da görünüm.
- (8) Çok sınırlı bir arkadaş çevresi ve ancak yakın akrabalar arası sosyal ilişkinin olması
- (9) Yakından tanımakla azalmayan aşırı toplumsal anxiete, kendisi hakkında olumsuz yargılardan çok paranoid korkular, bu bozukluğa eşlik etme eğilimi taşır. (2).

Antisosyal kişilik bozukluğu :

Antisosyal (Sosyopatik, psikopatik) kişilik bozukluğu, suça en yatkın kişilik yapısıdır. Antisosyal kişinin başlıca özelliği süper egosunun yetersizliği ve toplumsal değerlerden yoksun oluşudur. Antisosyal kişi sorunları üzerinde düşüneneceği yerde, gerilimleri olduğu gibi dışarı vurur, düşmanca ve saldırganca davranışlardan dolayı da hiç sıkıntı duymaz (19).

Antisosyal kişilik bozukluğunun en karakteristik özellikleri; açıkça ahlaksız, antisosyal, impulsif ve sorumluluk duygusundan uzak hareketlerde bulunmalarıdır. Bu kişiler sadece o ana ait ve narsistik doyum yollarını tercih ederler. Sosyal kuralları dikkate almazlar ve bütün bu hallerinden de pek az sıkıntı ve suçluluk hissi duyarlar. Bir çoğu ise suçluluk hissi bir yana, bütün antisosyal davranışlarından büyük bir haz ve gurur duyar. (43)

Antisosyal kişilik bozukluğu DSM IV tanı kriterlerine göre aşağıya çıkartılmış olan özellikleri gösterir :

- (1) Tutuklanması için zemin hazırlayan eylemlerde tekrar tekrar bulunmakla belirli, yasalara uygun, toplumsal davranış biçimine ayak uyduramama.

- (2) Sürekli yalan söyleme, takma isimler kullanma ya da kişisel çıkar ve zevkleri için başkalarını aldatma ile ilgili dürüst olmayan tutum
- (3) Dürtüsellik (Impulsivite) ya da gelecek için tasarılar yapmama. Günlük yaşama.
- (4) Yinelenen kavga ve döğüşler, saldırılarla belirli olmak üzere sinirlilik ve saldırganlık
- (5) Kendisinin ya da başkalarının güvenliği konusunda umursamazlık.(2) Bu kişilerde güvenlik kavramları gelişmemiştir. Ne kendileri, ne de başkaları için tedbir düşünürler. (10)
- (6) Bir işi sürekli götürememe ya da mali yükümlülüklerini yineleyici bir şekilde yerine getirememeye ile belirli olmak üzere, sürekli bir sorumsuzluk. (2)
Bu kişiler sorumluluktan kaçarlar, borçlarına sadık değildirler. (10)
- (7) Başkasına zarar vermiş, kötü davranmış ya da başkasından bir şey çalmış olmasına karşı ilgisiz olma ya da yaptıklarına kendince mantıklı açıklamalar getirme ile belirli olmak üzere vicdan azabı çekmeme (2) Bu kişiler pişmanlık ve vicdan azabı duymazlar, başkalarına vermiş oldukları zarar karşısında duyarsızdırlar (50)

Kişilik bozuklukları arasında adli psikiyatri açısından en önemli olanı Antisosyal Kişilik Bozukluğu'dur. Suç işleyen psikopatlar ile adi krimineller arasında ve en önemli göz önüne alınması gereken özellik; psikopatların işlemiş oldukları suçlarda "kendileri için herhangi bir pratik fayda" bulunmaması ve bu gibi kişilerde sırf "suç işlemiş olmanın zevkine varmak için suç işleme" komponentinin bulunmasına karşılık; adi kriminellerin suçlarında daima "kendileri için pratik bir fayda" unsurunun bulunmasıdır. (10)

Bağımlı kişilik bozukluğu :

Spontaniteleri olmayan, sürekli başkalarından bekleyen, çocukluk devrelerini aşmamış kişilik yapılarıdır. Aşırı koruyucu anneler, çocuklarına inisiyatif vermemiş babalar bu tiplerin yaratıcıları olurlar. Bu kişiler daima kendilerini destekleyen bir ana - baba figürüne ihtiyaç gösterirler. Erkeklerinde anaya karşı aşırı bağımlılık vardır. Kendilerini koruyan kişilerin sözünden çıkamazlar. En büyük problem, bu gibilerin evliliklerinde yaşanır.

Daha çok erkeklerde görüldüğü ve çok baskılı babalardan uzaklaşan çocuğun, ana ile kendisini idantifiye ettiği düşünülür. (51)

DSM IV'e göre bağımlı kişilerin karakter özellikleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır. Bunlardan en az beşinin bir arada bulunması halinde, bağımlı kişilik yapısı tanısı konabilir.

- (1) Başkalarından bol miktarda öğüt ve destek almazsa, gündelik kararlarını vermekte güçlük çeker
- (2) Yaşamın çoğu önemli alanında sorumluluk alabilmek için başkalarının destek ve onayına ihtiyaç gösterir.
- (3) Desteğini yitireceği ya da kabul görmeyeceği korkusuyla başkaları ile farklı görüşleri olduğunu söylemekte zorluk çeker.
- (4) Tasarıları başlatma ve kendi başına iş yapma zorluğu vardır. (Böyle bir isteğinin ya da yapacak gücü olmamasından çok, doğru yapıp yapmadığına ya da yeteneklerine ilişkin kendine güveninin yokluğundan ötürü)
- (5) Başkalarının bakım ve desteğini sağlamak için hoş olmayan şeyleri yapmayı isteyecek kadar aşırıya gider. (Başkalarının, özellikle ananın desteğini kaybetmemek için kişisel onurundan, haysiyetinden fedakarlık edebilme, aşağılanmaya rıza gösterme)

- (6) Kendisine bakamayacağına ilişkin aşırı korku nedeniyle, tek başına kaldığında kendisini rahatsız ya da çaresiz hissederek
- (7) Yakın bir ilişkisi sonlandığında, bir bakım ve destek kaynağı olarak, derhal başka bir ilişki arayışı içine girer. (Bir otoritenin kaybolması halinde, hemen başka bir otoriteye sığınma istemi)
- (8) Kendi kendine bakma durumunda bırakılacağı korkuları üzerine geçekçi olmayan bir biçimde kafa yorar. (2)

Bağımlılık eğilimi her insanda vardır ve bu onun toplumsallaşmış olmasının doğal bir sonucudur. Bir insanın kendi kendine yeterliliği ve başkalarına bağımlılığı arasında belirli bir denge olması gerekir. Eğer bu denge bağımlılık yönünde fazlaca kayarsa, bazı sorunlar ortaya çıkar. Bir insan bir insana aşırı oranda bağımlıysa, bu onun kendi varoluş sorumluluğunu üstlenmekten kaçındığını gösterir. Böyle biri diğer insana muhtaç olduğu oranda, ona yönelik düşmanca duygular da taşır. Aşırı bağımlı kişi, kendisine yakın insanlara karşı taşıdığı düşmanca duyguların, çoğu kez bilincinde değildir. (20)

Pasif - Agresif Kişilik Bozukluğu (Negativist Kişilik Bozukluğu) :

Konumuz açısından önemli olan ve DSM IV sınıflamasının Kişilik Bozuklukları bölümünde tanımlanmayan, bir kişilik bozukluğu da pasif - agresif kişilik bozukluğudur. Kişilik işlevselliğindeki bu önemli bozukluk DSM IV Ek Bölüm - B'de tanımlanmıştır.

Pasif bağımlı tipin karşıtı bir kişilik bozukluğudur. Bu kişilerde defansif tipte bir saldırganlık hali bulunur. Bu direnme pasif bir şekilde olup inatçılık, karşı çıkma, huysuzluk, mızumsuzluk tarzında belirir. Çocuklarda gıda reddi gibi davranış kusurları, gelişmekte olan bir pasif agresif kişilik açısından önemlidir. (50).

Temelde yatan şiddetli düşmanlık fikirleri, sakin ve mahcup kişilik kabuğu altında gizlenmiştir. Adam öldürme suçlarında sıklıkla rastlanan kişilik yapılarıdır. (44)

Bu kişilik yapısında suskunluk, öfke ve direniş temel davranış biçimleridir. Babaya ve otoriteye karşı saklı bir düşmanlık besleyen, yaklaşılması güç, katı ve uyumsuz kişilerdir.

DSM IV kriterlerine göre pasif - agresif kişilik yapısı özellikleri aşağıya çıkarılmıştır :

- (1) Sorumluluklarını unutma, görevlerini pasif olarak yerine getirmeme
- (2) Başkalarının isteklerini mantıksız ve yersiz bularak yerine getirmeme, amirlerine karşı pasif direniş
- (3) Ağırdan alma, isteksiz çalışma, hatalar yaparak üretimi aksatmak
- (4) Bir iş yapması istendiğinde bahane bulma, tartışma çıkarma veya küsme
- (5) Her şeyin sürüncemede bırakılması, sürekli ertelemeler, işi uzatma
- (6) Yeteri kadar çalışmadığı söylendiğinde, öfkelenme
- (7) Ortak bir çalışmada, başkalarının da verimini aksatacak şekilde davranma
- (8) Otoriteye karşı küçükseyici tutumlar ve konuşmalar yapma

Bu belirtilerden en az beşinin bir arada bulunması halinde pasif - agresif kişilik bozukluğundan söz edilebilir (2)

Adam öldürenler arasında saptanan kişilik sapmaları arasında en yaygın olanlardan biri de pasif - saldırgan kişilik bozukluğudur. (47)

Aşağıda anlatacağımız kişilik yapıları; genel sınıflamalar içinde yer almayan, ancak pek çok klinisyen tarafından varlığı kabul edilen ve konumuzla yakından ilgili olduğunu düşündüğümüz, farklı kişilik yapılarını içermektedir. Bunlar sırası ile sadistik, mazohistik, heyecan kararsızlığı gösteren ve parlayıcı (eksplozif) kişilik yapılarıdır.

Sadistik kişilik bozukluğu :

Genel anlamda sadizm cinsel hazza ve doyuma ulaşabilmek için zalim, acımasız, insanlara, diğer canlılara ve eşyalara zarar verici anlamda; sertliğe ve can yakıcı hareketlere baş vurma olarak kabul edilir. (50) Sadistik kişilik bozukluğu, adam öldürme suçlarında çok önemli bir yer tutmaktadır. (47)

Başka bir tanıya göre de sadizm başkalarını aşağılayarak, onlara eziyet ederek cinsel doyuma ulaşmaktır. Bu terim daha çok sadomazohist şeklinde, mazohizm ile birlikte kullanılır. Mazohizmde ise son derece hain, acımasız ve eziyet edici bir kişiyi eş olarak seçerek, ona kendini bir esir gibi vermekle cinsel doyuma ulaşılması söz konusudur. (4)

Sadizme, psikopatinin bir varyantı olarak bakılabilir. Sadizm kriterlerini aşağıdaki gibi sayabiliriz :

1. Her hangi bir ilişkide zorbalık ve gaddarlıkla üstün olmaya çalışmak
2. Toplum içinde başkalarına yönelik aşağılayıcı ve küçük düşürücü davranışlar
3. Denetimi, kontrolü ve idaresi altında olanlara karşı çok sert, acımasız ve haksız davranma
4. Her çeşit canlının acı çekmesinden zevk alma
5. İftira etme, haksız suçlama ve yalan söyleyerek başkalarını küçük düşürmeye çalışma
6. İsteklerini elde edebilmek için, tehdit ve korkutma
7. Kişilerin yaşam haklarını ve hürriyetlerini, kendi zevki için sınırlama veya yasaklama.

Bu kişilik bozukluğunun daha çok erkeklere has olduğu, otoritenin kötü kullanılabildiği hapisane, okul, kışla gibi yerlerde daha kolay uygulama alanı bulduğu ifade edilmektedir. Eşlerin ve çocukların kötü kullanımı, çocuk istismarı sıklıktadır. Sadizm genelde madde kullanım bozukluğu ile daha da şiddet kazanır. (50).

Heyecan kararsızlığı gösteren kişilik bozukluğu :

Bu kişiler çok önemsiz uyarılar karşısında bile çok şiddetli, patlayıcı (eksplozif) cevaplar verirler. Bu şiddet ve öfke nöbetlerinin dışında sakin, yumuşak, sevimli ve uysal görünürler. Hissettikleri agresif duyular, düşmanlık fikirleri sebebiyle, diğer insanlara ve canlılara karşı çok farklı bir davranış ortaya koyarlar. Devamlı bir gerginlik durumunda olup, her an bir olumsuz tavır ve davranış gösterebilirler. Bağırma, küfür, tehdit ve etkili eyleme girişebilirler. Suç işleme riskleri çok yüksektir. En basit söz bile parlamalarına ve öldürmeye kadar giden olaylara yol açabilir.

Bu kişilik yapısının örneklem yolu ile ebevynden alındığı kabul edilir. Heyecan kararsızlığı gösteren kişiler birden parlar ve sonradan çok pişman olacağı olaylara sebep olurlar. Adli psikiyatride ve adli dosyalarda “bana küfür etti, sonrasını hatırlamıyorum efendim” gibi sözler oldukça sık görülmektedir. (51)

Parlayıcı (Eksplozif) Kişilik Bozukluğu :

Bu kişilik bozukluğunun, heyecan kararsızlığı gösteren şekil ile benzer tarafları çoktur. Kendisi ile ilgili olsun veya olmasın, herhangi bir uyarana karşı çok şiddetli bir heyecan cevabı, bir öfke

veya saldırganlık gösterisinde bulunurlar. Bu durum anlık olabileceği gibi, haftalarca süren şekilleri de vardır. Yanından geçerken gereksiz yere korna çaldığı için, bir insanı altı hafta takip edip, en sonunda makinalı tüfekle tarayan parlayıcı kişiler bilinir. (51)

Gerçekte bu kişiler iç ruhsal yapılarını bir düzene sokamamış, suçluluk duygusunu yenememiş ve şiddetli bir reaksiyon formasyonu geliştirmiş insanlardır.

En çok etkilendikleri durumlar eşleri, çocukları, yanında çalışanlar ve sevgilileri ile ilgili olaylardır. Aşırı ve dizginlenemeyen kıskançlıkları, çoğu kere onların hayatlarını ceza evinde tamamlamalarına neden olmaktadır. (51)

Kişilik bozuklukları mental veya emosyonel bir belirtiler topluluğu olmaktan çok, “hayat boyunca devam eden, özel bir davranış ve hareket tarzı” şeklinde karşımıza çıkar.

Kişilik bozukluklarının tek başına hukuk veya ceza ehliyetine etkileri yoktur. Genelde kişilik bozukluğu gösterenlerin gerek hukuki gerekse cezai sorumlulukları tam olarak kabul edilmektedir. (10)

Adli psikiyatri açısından önemli bir yer tutan anti sosyal kişilik bozukluğu, vakaların çok büyük bir çoğunluğunda ceza ehliyeti üzerine etki etmez. Ancak pek nadir hallerde, sanığın kişilik yapısı ve psikopatolojisi ile işlenen suç arasında açık bir ilgi saptandığı takdirde, psikopatik kişilik özellikleri taşıyan bireyin, o suçuna karşı ceza ehliyetinde nisbî bir azalma düşünülebilir. (TCK 47) (10).

2.4.4 Suça yönelik davranışlar :

Hiç bir insan davranışı yoktur ki, kısa bir süre içinde ansızın oluşsun. Tıpkı tohumun atılması, onun kök salıp meyve vermesi olayında olduğu gibi kişilik yapısı da giderek gelişim gösterir. Suçlunun kişilik yapısı ile, işlediği suçlar uzun ve karmaşık bir gelişim sürecinin ürünleridir. (45)

Suç niteliğindeki davranışlar, ortaya çıkış nedenleri yönünden aşağıdaki bölümlere ayrılır :

1. Süper egonun yeterince gelişmemesi, tepkilerin sıklıkla denetimden çıkarak, dışa vurulması ile sonuçlanır. Bu gruptaki kişiler saldırgan ve yıkıcı olduklarından, tepkilerini denetleyemez ve suç niteliği taşıyan davranışlara yönelebilirler. Ülkemizin kırsal bölge insanında görülen tepkisel dav-

ranış eğiliminde, kız kaçırma, kan gütme v.b olaylarında olduğu gibi yasalara ters düşen davranışlar yaratabilir. Ancak bu tür davranışlar bireysel kökenli olmaktan çok, geleneksel toplumların belirli örüntülerini izler. (19)

2. Çocukluk ve gençlik yıllarında yasadışı değerleri benimsemiş gruplar içinde büyüyen kişiler, çoğu kez grubun değerlerini benimserler. “Profesyonel suçlular” bu gruptan çıkar.
3. Örgütlenmiş bir biçimde ortaya çıkan kriminal davranışlar: Çok hızlı toplumsal değişimin ürünü olarak yorumlanabilen, topluma yabancılaşma sonucu ortaya çıktığı düşünülen bu tür olaylar, daha çok toplum bilim ve siyaset bilimi alanlarına konu olur. (19)

Kaplan (1994), adam öldürme davranışında etkili olabilecek yüksek risk faktörlerini şöyle sıralanmıştır :

1. Çocukluğunda şiddet ve istismara maruz kalma
2. Günlük fonksiyonlar açısından, hiç bir aktivitede başarılı olamama
3. Dengesiz hayat stili
4. Sosyo ekonomik seviyenin düşük olması ve işsizlik
5. Düşük eğitim seviyesi

6. Düzensiz, kalabalık evlerde oturma ve kötü bir çevre içinde yaşama
7. Geri çekilme, çaresizlik, uzun süredir yalnız olma ve antisosyal davranışlar
8. Psikiyatrik tedavi görmüş olmak
9. Alkol ve madde kullanımı (bağımlılık derecesinde)
10. Geçmişte sık şiddet ve saldırı davranışında bulunmuş olmak ve belirgin agresyon, zayıf impuls kontrolü
11. Yüksek anksiyete
12. Sürekli zayıf bir kişisel saygı (self esteem)
13. Daha evvel herhangi bir suç işlemiş ve hapis cezası görmüş olmak (25)

2.5 Adam öldürme suçları

2.5.1 TCK Açısından adam öldürme

İnsanların suç sayarak, çeşitli biçimlerde cezalandırdıkları fiillerin en eskisi adam öldürme cürmüdür.

Adam öldürme cürümlerini cezalandıran hükümler, yaşama hakkını korumaktadır. Bir insanın yaşama hakkı ise sadece onu

değil yakınlarını, hatta bütün toplumu ilgilendirir. Bu nedenle de bir kişinin yaşama hakkının ortadan kaldırılması, mağdur yanında diğer bir çok kişinin de değişik haklarını ihlâl eder. (12)

Kanunumuza göre adam öldürme suçları “kasten adam öldürme” ve “taksirle adam öldürme” olmak üzere iki bölümde incelenir. Biz araştırmamız, kasten eşini öldürenleri kapsadığından, burada sadece “kasten adam öldürme suçu” üzerinde duracağız.

Adam öldürme cürmünde korunan hukuki yarar hayat, yaşama hakkıdır.

Kasten adam öldürmeyi kanunumuz tarif etmemiştir. Sadece TCK m. 448’de “Her kim bir kimseyi kasten öldürürse, 24 seneden 30 seneye kadar ağır hapis cezasına mahkum olur” denilmektedir. Bu suçu şöyle tanımlayabiliriz : Kasten adam öldürme, bir kimsenin hayatının başka bir kimse tarafından kasten ve hukuka aykırı olarak yok edilmesidir. (12)

Hukukumuzda, kasten adam öldürme suçuna ait ceza hukuku kaynakları; TCK 448, 449, 450, 451, 476. maddelerdir.

Basit adam öldürmenin müeyyidesi Türk Ceza Kanunu'nun 448. Maddesine göre yirmidört seneden, otuz seneye kadar ağır hapis cezasıdır. Kanunumuz adam öldürme cürmünün ağırlatıcı sebeplerini, yani nitelikli hallerini, 449 ve 450. Maddelerinde toplamış ve ağırlatıcı nedenleri iki gruba ayırmıştır. Birinci grupta toplanan ağırlatıcı nedenler (TCK m. 449) müebbet ağır hapis cezasını gerektirmekte, 450. Maddedeki ağırlatıcı sebepler ise fail hakkında ölüm cezasını gerektirmektedir. (12)

Kasten adam öldürme :

1. *Kanuni unsur* : TCK m. 448 “Her kim bir kimseyi kasten öldürürse, 24 seneden 30 seneye kadar ağır hapis cezasına mahkum olur” şeklinde kasten adam öldürmenin basit şeklini düzenlemektedir.
2. *Maddi unsur* : Herkes tarafından işlenebilecek bu suçun söz konusu olabilmesi için, öldürme hareketinin yöneldiği kişinin hayatta olması şarttır. Var olan bir hayatın yok edilmesine yönelik bir hareketin failce yapılması, maddi unsurun *hareket* kısmını oluşturur. *Netice* ise hareketin yöneldiği insanın ölmesi ile gerçekleşir. Hareket ile ölüm neticesi arasında nedensellik bağının bulunması gerekir. (12)

Adam öldürme suçunun maddi unsurunu gerçekleştirmedi, kullanılan araçların önemi yoktur. Bu nedenle, her türlü araçla bu suç işlenebilir. Örneğin: boğarak, zehirleyerek, silahla veya yumrukla... (9)

3. *Manevi unsur* : Suçun oluşabilmesi için, failde mağduru öldürme kastının bulunması gerekir. Yani suçun varlığı için, failde kastın bulunması yeterlidir. Bunun dışında, faildeki saikin hiç önemi yoktur. Ancak bazı özel durumlarda, kan gütme şeklinde olduğu gibi, TCK saiki ağırlatıcı bir neden olarak kabul etmiştir. (9)

4. *Hukuka aykırılık unsuru* : Suçun oluşabilmesi için kanuna aykırı olması gerekir. Bu nedenle görevin ifası, meşru müdafaa gibi hukuka aykırılık sebeplerinden biri söz konusu ise, fiil suç oluşturmaz. (9)

Kasten adam öldürme cürmünde ağırlatıcı sebepler :

(Nitelikli adam öldürme)

TCK m. 449'da müebbet ağır hapis cezasını, m. 450'de idam cezasını gerektiren ağırlatıcı nedenlere yer verilmiştir. (9)

TCK m. 449'daki ağırlatıcı nedenlere göre adam öldürmek fiili; 1. Karı, koca, kardeş, babalık, analık, evlatlık, üvey ana, üvey baba, kayın baba, kaynana, damat ve gelinler hakkında işlenirse, 2. Zehirlemek sureti ile yapılırsa, fail müebbet ağır hapis cezasına mahkum olur. (9)

TCK m. 450'de belirtilen nitelikli adam öldürme halleri ise şunlardır:

Bu maddeye göre adam öldürme fiili 1. Usul veya fürudan biri aleyhine işlenirse; 2. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden birine karşı veya üyelik sıfatı sona ermiş olsa bile, bu görevinden dolayı işlenmesi 3. Canavarca bir his sevki ve tazip ile gerçekleştirilmesi 4. Tasarlayarak yapılması 5. Birden fazla kişilere karşı işlenmesi 6. Yangın, su baskını gibi yedinci babın birinci faslında beyan olunan vasıtalarla yapılması 7. Velevki husule gelmiş olmasının diğer bir suçu hazırlamak veya kolaylaştırmak veya işlemek için yapılması 8. Bir suçtan hasıl olacak faydayı elde etmek veya bu gayeye ulaşmak maksadı ile yapılan hazırlığı saklamak için ve takip edilen gayeye ulaşamamaktan doğan infial ile işlenmesi 9. Bir suçu gizlemek veya delil emaresini ortadan kaldırmak veya kendisinin yahut başkasının cezadan kurtulmasını temin maksadıyla gerçekleştirilmesi 10. Kan gütme saikiyle işlenmesi 11. Devlet memurlarından birine karşı görevi sıra-

sında veya devlet memurluğu sona ermiş olsa bile bu görevi yapmasından dolayı işlenmesidir. (9)

Adam öldürme suçunun takin akrabaya karşı işlenmesi öteden beri cezanın arttırılmasını gerektiren bir neden sayılmıştır çünkü yakın akrabaya karşı suç işleyen kimsede daha büyük bir kötülük ve acımasızlık hali bulunur. (34) Ancak akrabalık bağına sahip olmanın ağırlaştırıcı bir neden olabilmesi için : 1- Akrabalığın fail tarafından bilinmiş olması 2- Failin kişiyi öldürmek istemiş olması 3- Akrabalık bağının Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olması gerekir.

Adam öldürme suçlarında diğer bir ağırlaştırıcı sebep “Adam öldürmenin zehirlemek sureti ile yapılması”dır. Bu ağırlaştırıcı sebep hareketin yapılış biçimi ile ilgili olup, mağdurun durumu dolayısı ile söz konusu olmaktadır. Gerçekten de zehirleme yolu ile adam öldürme suçunun işlenmesi halinde, failde daha yoğun bir ahlaki kötülük vardır. Diğer yandan mağdur, hakkında gizli olarak kullanılan zehir maddesi nedeni ile, çocuklukla kendini koruma olanaklarından yoksundur. Hemen bütün dünya ülkelerinde özellikle kadınlar zehirlemek sureti ile adam öldürmektedirler. (12)

Kasten adam öldürme suçunda hafifletici sebepler:

1. Ortak sebepli adam öldürme suçları:

TCK m. 451 kasten adam öldürmenin iki hafifletici sebebine yer vermiştir. Bunlar 1- Failin fiilinden evvel bulunup da fail tarafından bilinmeyen durumların birleşmesi yüzünden ölümün meydana gelmesi 2- Failin iradesi dışında ve gayri melhuz sebeplerin (umulmayan nedenlerin) eklenmesi yüzünden ölümün meydana gelmesidir (12).

Müşterek sebebe ait kanun hükmünün (TCK 451) uygulanabilmesi için failin “öldürme niyeti” ile hareket ettiğinin ispatı lâzımdır. (12)

2. Yeni doğmuş çocuğu öldürme (Infatisid) :

TCK m. 453 bu suçu ve cezasını şu şekilde düzenlemiştir. “Öldürme fiili anası tarafından, şerefini kurtarmak saikiyle ve yeni doğmuş bulunan çocuğa karşı işlenmişse, faile dört yıldan sekiz yıla kadar ağır hapis cezası verilir. Bu maddenin uygulanabilmesi için annenin yeni doğmuş çocuğunu şerefini kurtarmak saikiyle öldürmüş olması gerekir. (9)

3. Zina veya gayri meşru cinsel ilişki esnasında adam öldürme

TCK m. 462 belirli kişiler tarafından işlenen, zina veya gayri meşru cinsel ilişkiler esnasında veya bu fiiller yapılmak üzere iken veya hemen bu fiillerin işlenmesinden sonra, belirli kişiler tarafından, bu fiilleri yapanlara karşı işlenen adam öldürme suçlarını çok hafif olarak cezalandırmaktadır. (9)

TCK m. 462'nin uygulanabilmesi için şu şartların gerçekleşmesi gerekir :

- a) Zina veya gayri meşru cinsel ilişkide bulunurken suçüstü yakalanma veya bu tür ilişkilerde bulunmak üzere iken, ya da bu tür ilişkinin henüz yapıldığı hakkında görünüşe göre şüphe edilemeyecek surette görünmek (zamanla ilgili sınırlama)
- b) Fiilin koca veya karı yahut kızkardeş veya fürudan biri yahut bunların müşterek faili veya her ikisine karşı, karı veya koca yahut usulden biri veya erkek veya kız kardeş tarafından işlenmesi (kişi ile ilgili sınırlama)

- c) Fail zina veya gayri meşru cinsel ilişkinin neden olduğu öfke veya şiddetli elemin etkisi altında bulunmalıdır
- d) Fail bu öfke veya şiddetli elem durumunun tepkisi olarak, zina veya gayri meşru cinsel ilişki esnasında yakaladığı kişilere karşı kasten adam öldürme suçunu işlemiş olmalıdır.

TCK m. 462 özel bir haksız tahrik kuralı olması nedeni ile, bu hükmün uygulanma şartlarının gerçekleşmesi durumunda, ayrıca TCK m. 51'deki genel haksız tahrik hükmü uygulanmaz. (9)

4. *Haksız tahrik:*

Haksız tahrik failin haksız bir fiilin doğurduğu gazap veya elemin etkisi altında hareket ederek, bir suç işlemesidir. (14)

TCK m. 51 “Bir kimse haksız bir tahrikin husule getirdiği gazap veya şedit bir elemin tesiri altında bir suç işler ve bu suç ölüm cezasına veya müebbet ağır hapis cezasına müstelzim bulunursa, 24 sene ağır hapis cezasına mahkum olur. Sair hallerde işlenen suçun cezasının dörtte biri indirilir. Tahrik ağır ve şiddetli olursa ölüm cezası yerine 24 sene ve müebbet ağır hapis cezası yerine 15 seneden az olmamak üzere ağır hapis cezası verilir” der. (43)

2.5.2 Adli Tıp açısından adam öldürme

Ölüm yaşamın sona ermesidir. Doğumla başlayan yaşam süreci çocukluk, erişkinlik ve yaşlılık dönemlerinin ardından ya doğal sebeplere bağlı olarak sona ermekte veya bu süreç içinde başka etkenlerin ortaya çıkmasına bağlı olarak yaşam sonlanmaktadır. (39)

Saldırgan şiddet; bir kişinin başkasına zarar verme, yaralama veya öldürme amacına yönelik, fizik kuvvet uygulayarak yaratılan, ölümcül olabilen, bireysel saldırganlıktır. Cinayet, bir kişinin başkasına yönelik yaralama veya öldürme amacıyla yaptığı ve sonuçta ölümün meydana geldiği olaylardır. Öldürme olayları bazen kendini savunma ya da ihmale bağlı olarak meydana gelen olaylar şeklinde görülmektedir. (40).

Ölümün zamanı gelmeden, herhangi bir nedenin etkisi ile kişinin ölmesine “zorlamalı ölüm” denir. Bu kişiler genç, sağlıklı ve yaşamak isteyen bireylerdir. (22) Zorlamalı ölümler genellikle asfiksiye veya yaralanmalara bağlı olarak gerçekleşir.

Asfiksiye bağlı ölümler:

Periferik doku hücrelerine oksijen transferini etkileyen herhangi bir olay asfiksi olarak yorumlanabilir. Asfiksi, solunumun dokulardaki oksijen (O_2) ve karbondioksit (CO_2) değişimini önleyecek derecede durması olarak tanımlanabilir. Ağız-burun tıkanması (suffokasyon), elle boğma, bağla boğma, ası, suda boğulma, karbondioksit zehirlenmesi asfiksiye bağlı ölüm nedenlerindedir. (39)

Kesici-delici alet yaraları:

Bıçak, makas, çakı gibi aletlerle meydana getirilen yaralardır. Bu alet yaralanmalarında damarların ve hayati organların hasar görmesi mümkündür. Kesici - delici alet yaraları adli tıp pratiğinde sık rastlanan bir yara türüdür. Hayati organların zarar görmesi ve buna bağlı ölüm olasılığı oldukça fazladır. (39)

Kesici - ezici ve künt cisimler:

Bu aletler hem ağırlıkları, hem de kesici yüzeyleri ile yaralanmalara neden olmaktadırlar. Örnek olarak balta, keser, satır, taş verilebilir. Kesici - ezici alet yaralarında ölüm, damar kesilerinin

yanısına iç organ hasarlarına ve kemik kırıklarına bağlı olarak görülebilmektedir.

Ateşli silah yaralanmaları:

Tabanca, av tüfeği gibi ateşli silahlarla meydana getirilen yaralanmalardır. Cinayet amaçlı yaralar herhangi bir atış mesafesinden meydana getirilmiş olabilir, vücudun herhangi bir bölgesini etkileyebilir. (39)

2.6 Eş öldürme

Eş öldürme TCK'da "Kişilere Karşı Cürümler" başlığı altında, "Adam Öldürme Cürümleri" faslı içinde değerlendirilmiştir. Eşin öldürülmesi, TCK m. 449'da sözü edilen kasten adam öldürme suçunun ağırlaştırıcı nedenlerinden birisi olarak ele alınmıştır. Buradan da anlaşılacağı gibi kanunumuz eş öldürmeyi de içine alan hükmünde (TCK m. 449), bu fiili kasten adam öldürme fiilleri içinde ağırlaştırıcı bir neden olarak görmüş, birbirini korumak, sevip saymak, bir aile oluşturmak amacı ile bir araya gelmiş eşler arasında işlenen bu tür bir suçu en ağır biçimde cezalandırmayı öngörmüştür.

Son yıllarda yapılan araştırmalara göre, ABD’de son yıllarda işlenen 21.000’den fazla cinayetin %8’ini “*Spousal homicide*” (eş öldürme) oluşturmaktadır. Eş ldrme ABD’de de sosyal ve kamu sağlığı için önemli bir konu olarak ele alınmaktadır.(23)

Goetting’in “Homicide in Families” adlı çalışmasında (21) “marital homicide” (evlilikte cinayet), kişinin eşi tarafından öldürülmesi olarak tanımlanmaktadır. *Goetting* bu çalışmasında, eşlerini öldürmüş kadın ve erkekleri karşılaştırdığı “Patterns of Marital Homicide” bölümünde: Ne tür insanlar eşlerini öldürmekte? Bu insanlar ne zaman, nerede ve hangi koşullar altında bu Şekilde hareket etmekte? Hangi yöntemleri kullanmakta, hangi silahları seçmekte, hangi nedenleri ileri sürmekte? Saldırı savunma amaçlı mı, saldırı amaçlı mı? Alkol söz konusu mu? Hangi yasal kurallar bu davranışla ilgilidir? gibi sorulara yanıt aramıştır. *Goetting*, kadın ve erkekler üzerinde yaptığı bu karşılaştırma tekniğinde 1982 - 1983 yılları arasında Detroit ve Michigan’da eşlerini öldürmüş 84 tutuklu üzerinde çalışmıştır. Bu çalışmada denekler, zenci toplumun çoğunlukta olduğu bir bölgeden seçilmiştir. Bu bölgede cinayet oranları düzensizlik gösterdiği için seçilmiş olan kişiler, bu konuda genelleme yapmak için yetersiz bulunmuştur. Araştırmadan elde edilene bilgilere göre saldırganların ve kurbanların demografik ve sosyal özelliklerinden bazıları Şöyle aktarılabilir:

Irk : U.S.A'da tekrarlanan araştırmalarda, katiller ve kurbanların sıklıkla zenci toplumundan çıktığı görülmüş. Ancak bu noktada bilinmesi gereken bir gerçek de, 1980'de Detroit nüfusunun %63'ünün zenci olduğudur.

Yaş : Çalışılan popülyasyonda saldırganların yaşları 18 ile 82 arasında bulunmuş ve yaş ortalaması 35.5 olarak belirlenmiştir.

Saldırganların yaşadıkları yer : Yaklaşık olarak 80 katilin 76'sı (%95) saldırı sırasında, eşleri ile aynı aile ortamını paylaşmakta oldukları saptanmıştır.

Bu çalışmadan alınan bilgiler, aynı araştırmadaki diğer sonuçlarla birleştirildiğinde saldırganların daha çok düşük sosyal sınıftan geldiği saptanmıştır.

Yine aynı araştırmaya göre, aile içi ortam, evliliğe ait pek çok cinayetin nedeni olmaktadır. Genellikle cinayet nedenleri sözel ya da fiziksel bir tartışma, cinsel tartışma, para ya da ilişkinin bozulacağı tehdidi olarak saptanmıştır. Çoğunlukla önce kızgınlık ve öfke saptanmış fakat genellikle saldırganın daha ileriye gitmek niyetinde olmadığı belirlenmiştir. İçlerinde cinayet yaşanan evlilikler oldukça

karmaşık yapıdadır. (21) Bir çok araştırma göstermiştir ki; eş öldürmede en sık görülen neden olmaktadır (6).

Daha önce istismar hikayesi olan ve kendilerini istismar eden kocalarını öldürmüş 42 kadın, ve benzer şekilde istismar geçmişi olan fakat öldürmemiş, halen sığınma evinde bulunan 59 kadın üzerinde yapılan bir araştırmaya göre mağdur ve sanığın alkol kullanımını eşini öldüren grup içinde, anlamlı şekilde, daha yüksek bulunmuştur (6). Ayrıca eldeki bilgiler, alkol kullanımının aile içi saldırıları ve cinayetleri desteklediğini vurgulamaktadır. (21)

Yine ABD'de yapılmış, 12 yıl süren bir araştırmada (1976-1987), toplam 215.273 adam öldürme olgusu incelenmiş. Adam öldürme suçu işlemiş tutukluların 165.990'ı (%77.1) erkek, 49.266'sı (%22.9) ise kadın olarak belirlenmiş. Kadınların eş, erkek arkadaş veya cinsel partnerleri tarafından öldürülme risklerinin, erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. (27).

1976-1982 yılları arasında A.B.D'de öldürülen kadınların %40'ı eşleri veya cinsel partnerleri tarafından öldürülmüş olduğu saptanmıştır. (Kellerman, 1992). Diğer yandan erkeklerin ise eşleri karşısında kurban olma olasılığı daha zayıf olarak belirlenmiş. Erkek-

lerin eşleri tarafından öldürülmekten çok, daha sıklıkla yabancılar tarafından öldürüldüğü saptanmıştır. (27)

“Spousal homicide syndrome” 1980’de *Sholwalter* ve arkadaşları tarafından tanımlanmıştır. (23). Ayrıca eşler arasındaki şiddet kapsamında “Uxoricide” terimi de karşımıza çıkmaktadır. Uxoricide terimi erkeğin karısını öldürmesi anlamında kullanılır. (*Gregory, 1997*). 1997 yılında yapılan ve iki uxoricide olgusunu karşılaştıran bir çalışmaya göre bu iki olgu pek çok ortak nokta içermektedir. Her iki olayda da kadın eşler evde ve silahla öldürülmektedir. İki olay da duygusal provakasyon içermektedir. Fakat ABD’de gündemdeki hiç bir yasa ya da sosyal standart, bir insanın bir insanı öldürmesi için hiç bir bir nedeni haklı görmemektedir. Yine her iki evliliğin de, şiddetli duygusal provakasyon ve uzun süren bir evlilik huzursuzluğu içinde sürmekte olduğu saptanmıştır. Psikiyatrik açıdan bakıldığında; her iki olayda da olay öncesi, olay sırası ve olay sonrasında psikotik bir semptom görülmemektedir. Saldırganların daha önceye ait hiç bir suçları saptanmamıştır. Bu iki olayda şiddetli duygusal provakasyonun yanısıra, alkol bağımlılığı önemli bir faktör gibi görülmektedir. 2. Olayda alkol, kocanın hayatının bir parçası olarak belirtilmekte ve eşiyle tartışıp onu öldürdüğü sırada da alkolün, olayda direk ve önemli bir rol oynadığı ifade edilmektedir. 1. Olayda da hikayenin, alkol kötüye kullanımını içerdiği görülmektedir. Burada da eşin evi çocukları

ile birlikte terk edeceği tehdidi ve sonuçta doğan kıskançlık, öldürme olayının nedeni olmuştur. (23)

Eş istismarı ve eşe yönelik şiddet yüzyıllardır süregelen bir davranış biçimi olduğu halde, ancak son yıllarda konu ile ilgili ciddi bilimsel araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Eşlerin birbirlerini öldürmeye kadar varan şiddet boyutu, toplumumuzda da sıkça yaşanmaktadır.

Bir çalışmada (Özdemir, 1992) cezai sorumluluğu olmayan 230 adam öldürme suçlusunun 34'ü (%14.8), ceza ehliyeti olanların ise 21'i (%13.4) eşlerini öldürmüşlerdir. Eşlerini öldüren toplam 55 olgu, adam öldürme suçlularından oluşan tüm grubun (N=387) %14.2'sini oluşturmaktadır. (38)

2.6.1 Eş öldürmede sosyal etkenler

Araştırmalar adam öldürme suçundan hükün giyenlerin %10'unun ailelerinin namusunu, onurunu kurtarmak amacı ile cinayet işlediklerini ortaya koymuştur. Suçluların hemen hepsi işledikleri suçun cinayet olmadığını, namus ve onur savaşı olduğunu, bu savaşı kazandıklarını, böylece toplumda onurlu, saygın bir insan olarak yaşayacaklarını söylemişlerdir. (32)

1993 yılında ABD’de yapılan bir araştırma sonuçlarına göre (Kaser - Boyd, 1993), adam öldüren kadınların çoğunda kurbanlar sıklıkla aile bireylerinden biridir. Bu aile bireyi genellikle eş olmaktadır. Adam öldürme kadınlarda ender görülen bir davranıştır. Fakat adam öldüren kadınların yaklaşık %60’ında, kurbanların eşler olduğunu görülmektedir. Bu kadınların hemen hemen hepsinin kocaları tarafından dövülen kadınlar olduğu saptanmış; dayak yiyor olmak, kendilerini döven eşlerini öldürmenin bir nedeni olmuştur. (26)

Bıçer, Bilgili ve Kurtaş’ın, “Aile İçinde İşlenen Suçlar” konulu çalışmasında (1994), aile içinde işlenen suçların aile fertlerine göre dağılımında, toplam 345 erkek suçlunun 144’ünde bu suçunun e-şe karşı işlendiği görülmektedir. Eşine karşı adam öldürme veya müessir fiil suçu işleyen 144 erkek deneğin 95’i normal 49’u ise akıl hastası olarak belirlenmiştir. Buna göre aynı araştırmada aile kavramı içinde değerlendirilen ana, baba, kardeş ve eşlere karşı işlenen suçlarda, eşler (özellikle kadın eşler) ilk sırayı almış ve bunu çocuklar izlemiştir.(5)

2.6.2 Adam öldürenlerde kişilik yapıları

Ani bir saldırganlık veya impulsif bir şekilde işlenen veya bir zaman içinde tasarlanarak çeşitli şekillerle ve vasıtalarla yapılan a-

dam öldürme fiili, antisosyal davranışların en vahim olanıdır. Her gün işlenmekte olan cinayetlerin büyük bir kısmı normal olduğu bilinen kişilerce yapıldığı gibi, abartılı ve yanlış olarak ileri sürülen, akıl hastalarının öldürme fiili oranları çok azdır. Adam öldürme fiilleri, şuur-suz olandan tam bir şuur-luluk haline kadar çeşitli hallerde işlenir. Patolojik nitelik taşıyan adam öldürme fiilleri, birkaç bölümde incelenebilir.

- a) Bazı öldürmeler çok ani ve vahşilikle, tam bir şuur-suzlukla işlenir. Bu gibi olayların arkasından, olayın geçtiği ana dair unutkanlık olduğu gibi, mağdura karşı bir düşmanlık da yoktur. Konfüzyonel hallerde, özellikle epileptik nöbet öncesi ve sonrası konfüzyonlarda veya ekivalan tabiatlı epilepsilerde vahşiyane ve tedbirsiz cinayetler işlenebilir.
- b) Tam şuur-suzluk olmamakla beraber, şuru ve iradeyi önemli ölçüde bozan ve kontrolü kaldıran bazı bunamalarda ve konfüzyonlarda işlenen cinayetler de patolojiktir.
- c) Bazı cinayetler şüphe, hezeyan ve hallüsinasyonların etkisi altında işlenir
- d) Adam öldürmede diğer antisosyal davranışlar gibi, şiddetli obsesyonların sonucu olarak, impulsiyon şeklinde işlenir.

Hasta uzun süren gayretine rağmen, çatışmasını yenemez ve iradesi mağlup olur.

Yukarda belirtilen patolojik nitelikteki öldürmeler, öldürme fikri olmaksızın ani ve dürtüsel şekilde işlenmektedir. Özellikle şizofreni ve diğer psikotiklerin cinayetleri, bu çerçeve içinde değerlendirilmektedir.

Kişilik bozuklukları bölümünde ele aldığımız çeşitli kişilik bozuklukları ve özellikle antisosyallerin adam öldürme ve teşebbüslerine adli psikiyatride sıklıkla rastlanmaktadır. (44)

Adam öldürme olgularının kurbanların kimliğine göre sınıflandırılmasında; infantisid (küçük çocuğun öldürülmesi), patrisid (babasını öldürme) gibi terimler karşımıza çıkmaktadır. Eş öldürme (spousal homicide) sorunu içinde karısını öldürme “uxoricide” adını almıştır. İlginçtir ki, bunun karşılığında terminolojide kocasını öldürmek ile ilgili bir terim bulunamamıştır (23)

Adam öldürmede kıskançlık, kin, tutku gibi duygusal nedenler yanında kişisel çıkarlar da rol oynar. Bu eylemin, ruhsal açıdan kişideki çoğu kez karmaşık ve anlaşılması gerçekten güç olan güdülenmelerin sonucunda ortaya çıktığı kabul edilmektedir. (44)

3. MATERYAL VE METOD:

MATERYAL

Çalışmamızda araştırma grubumuzu oluşturan olgular TC Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi'ne, kasten adam öldürme suçu ile, mahkeme tarafından gönderilmiş ve yasal süre içinde gözlem altında tutularak, cezai sorumlulukları hakkında karar verilmiş 170 olgudan oluşmaktadır.

Çalışma, 1998-1987 yılları arasındaki olgu dosyaları incelenmek suretiyle, retrospektif dosya taraması şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Bu yıllar arasında incelenen toplam 211 dosya arasından temaruz gayreti içinde olmadığı belirlenmiş, psikometrik tetkikleri yapılarak kişilik boyutları saptanabilmiş olan ve araştırmamıza temel o-

luşturacak dosya bilgilerini eksiksiz içeren 170 eş öldürme olgusu araştırma kapsamına alınmıştır.

170 olgunun 30'u kadın, 140'ı erkek suçludur. Çalışma planlanırken eşit sayıda kadın ve erkek ile çalışılması planlanmış ancak araştırmaya başlandığında, geriye dönük 11 yıl tarandığı halde sadece 32 kadına karşılık, 179 erkek olgu ile karşılaşıldığında; sayının eşitlenmesinin bazı gerçeklerin gözardı edilmesine yol açabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle araştırmayı planladığımız parametreler doğrultusunda, gerçeği yansıtmaması bakımından hiç bir eleme yapmadan, gerçek popülasyonla çalışmanın daha uygun olacağı kanaatine varılmıştır.

METOD

Araştırma 1998 - 1987 yılları arasındaki olgu dosyaları incelenmek suretiyle, retrospektif metodla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın amacı, eş öldürme suçu ile yargılanan olgular arasındaki önceden belirlenen, bazı değişkenleri incelemektir. Bu nedenle, sadece faille ilgili özellikler araştırma kapsamına alınmıştır. Bunlar suça ait özellikler ile, sosyodemografik, kültürel ve psikolojik değişkenlerdir.

Bu bağlamda cinsiyet, tahsil, meslek, yaş, doğum yeri, suçun işlendiği yer gibi değişkenler araştırma kapsamına alınırken, doğum yerinden yerleşik olarak uzun süreli uzaklaşma faktörü de, sosyal hareketlilik ile ilgili olarak kültürel değişikliklerin değerlendirilmesi bakımından incelenmiştir.

Ayrıca suç aleti (yöntem), failce bildirilen suç nedeni, failin cezai sorumluluğu, fail ve mağdur açısından alkol ve madde kullanımını alışkanlığı, aile içi şiddet hikayesi, evlilik süresi, Adli Tıp Gözlem İhtisas Dairesi'nce verilen karar ve psikometrik tanı değerlendirilmiştir.

Her bir değişken cinslere göre ayrı ayrı değerlendirilmiş, suç nedeni bakımından yapılan değerlendirmede, failin cezai sorumluluğu da failce belirtilen suç nedenini etkileyebileceğinden, ayrı bir değişken olarak değerlendirilmiştir.

Kişilik boyutlarını değerlendirmek amacı ile de kişiliğin entellektüel ve affektif boyutları incelenmiştir. Kişiliğin entellektüel faktörleri kapsamında zihinsel sentez yeteneği, idrak fonksiyonunda asimilasyon ve entellektüel kontakt; kişiliğin affektif yönleri kapsamında ise kollektif düşünceye katılım, ego fonksiyonları, sosyal kontakt yeteneği, affektif kontakt, sosyabilite fonksiyonu ve affektif

yapı incelenmiştir. Agresif eğilimler ile, agresif ve impulsif dürtülerin kontrol yeteneğini değerlendirebilmek amacı ile “diğer fenomenler”, ayrıca test tanısı ve zeka seviyesi (IQ) ile ilgili veriler değerlendirilmiştir.

Suçta ait özellikler, failin sosyodemografik ve kültürel özelliklerinin değerlendirilmesi amacı ile Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi’nde inceleme kapsamına alınmış olgu dosyaları incelenerek, gerekli bilgiler edinilmiştir.

Kişilik boyutlarının değerlendirilmesi amacı ile de, yine aynı olgu dosyalarındaki Rorschach Kişilik Testleri ve bireyin eğitim seviyesine göre seçilip uygulanmış bir zeka testinden oluşan psikogram sonuçları incelenmiştir.

Çalışmamızda kişilik boyutlarını saptamak amacıyla Rorschach Kişilik Testi kullanılmıştır.

Rorschach Kişilik Testi :

İsviçreli bir psikiyatr olan *Hermann Rorschach* tarafından 1921’de teklif edilen Rorschach Testi bu gün, kişiliğin dinamik özelliklerinin aydınlatılmasında kullanılan projektif bir testtir.

H. Rorschach bu testi, şekil algılamasını incelemek amacıyla oluşturmuş olmakla beraber, araştırmaları sırasında kartlara verilen cevapların ruhsal rahatsızlıklara göre de değiştiğini görmüştür. Belirli ruhsal rahatsızlıkları olan kişilerin kendilerine özgü algı tarzına sahip olduklarını gören Rorschach, testi normal ve anormal kişilerin ayırımında kullanmaya başlamıştır.

Daha sonra Rorschach Testi Beck tarafından geliştirilmiş ve Birleşik Devletler'de tanıtılmıştır. *Klopfer, Rapaport* testin puanlama sistemi ve özellikleri üzerinde çalışmışlardır. (7)

Bu gün Rorschach Testi sadece tanı amacıyla değil, daha çok kişiliğin psikodinamik yönden incelenmesi için kullanılmaktadır.

Test beşi renkli, beşi siyah- beyaz olmak üzere 10 mürekkep lekesinden oluşmuştur. Mürekkep lekelerinin kullanılmasındaki amaç; deneğe yapılanmamış bir uyarı vermek ve bu uyarının ne şekilde algılandığını ve algıların ne gibi çağrışımlara yol açtığını incelemektir. Teste verilen cevaplar üç ayrı yönden incelenir:

- a) *Kavrayış biçimi*: Resmin denek tarafından yorumlanan kısmına göre değerlendirilir. Cevap resmin bütününe, bir

kısmına veya küçük bir ayrıntısına verilebileceği gibi, mürekkep lekesinin dışında veya içinde kalan beyaz kısımlara da verilebilir.

b) *İç duyuş tarzı*: Cevapların bu yönden incelenişi deneğin mürekkep lekelerini resmin şekline veya rengine göre yorumlamasıdır. Şeklin iyi veya kötü algılanması, renkli kartlarda rengin veya şeklin algılamada esas alınması denekte form fikrinin sabit olup olmadığını ve şekillerin iyi algılanıp algılanmadığını ortaya koyar. Lekelerin renklere dayanarak yorumlanması, kişide bulunan potansiyel enerjiyi ifade eden cevaplardır. Ayrıca hareket ve renklerin açıklık koyuluk derecelerine göre verilen cevaplar değerlendirilir.

c) *İçerik*: Denek tarafından mürekkep lekelerinin benzetildiği şeyleri ifade eder. Çok çeşitli olan içerik cevaplarının bazıları insan cevapları, eşya, coğrafya, bitki ve sexüel cevaplar olarak sayılabilirler.

Bütün bunların dışında Rorschach Testine verilen cevapların orijinal veya banal olması da yorunda rol oynar. Banal cevaplar planşlara her deneğin kolayca verebileceği, popüler cevaplardır. (3)

Çeşitli kişilik yapılarındaki çok sayıda insana uygulanarak, standart normal değerlerin saptanmış olduğu bu teste kişilerin

verdiği tepkiler, bu normal değerler üzerinden kıyasla değerlendirilir. Bu saptanan tepkilerin türüne göre de kişilik hakkında bazı sonuçlara varılır. (31)

Bu gün Rorschach Testi özellikle kişiliğin tanımı ve tanı için kliniklerde en çok kullanılan ve sonuçlarına genel olarak güvenilebilen bir testtir. (7) Araştırmamızda deney grubunu oluşturan failer Rorschach testi ile aşağıda belirtilen açılardan incelenmiştir:

1. Kişiliğin Entellektüel Faktörleri

a) Zihinsel sentez yeteneği

(Entellektüel organizasyon yeteneği)

Durumu bir bütün olarak kavrama gayretini, sistemli düşünme yeteneğini, inşa edici bir zeka ve çağrışım kolaylığını ifade eder.

b) İdrak fonksiyonunda assimilasyon

Algıların iyi ve net olmasını, dikkatin uyanık olmasını, objektif düşünebilme ve zihinsel kontrol yeteneğinin varlığını ifade eder.

c) *Entellektüel kontakt*

Sosyal gruba uygun düşünce kapasitesini, dengeli ve realist düşünce tarzı için gerekli olan sağduyuyu ifade eder.

d) *Kollektif düşünceye katılım*

Sosyal ve entellektüel adaptasyonu gösterir

2. *Kişiliğin Affektif Faktörleri*

a) *Ego fonksiyonları*

Ego kuvvetini, rasyonel bir organizasyon yapabilme ve davranışı algılarla planlayabilme yeteneğini gösterir. Zihinsel yönden aktif bir tutumun, gerçeğe uyumun ve tüm psikolojik faktörlerin dinamizmi ve sağlıklı işleyişinin ifadesidir.

b) *Sosyal kontakt*

Sosyal ilişkilerin niteliğini, sosyal uyumu, dış sınırlara uyma çabasını, realiteyle ilişkisini gösterir. Çevreye bağlılığını ve sosyal çevre ile ilişkilerin sağlıklı kurulup kurulmadığını ifade eder.

c) *Affektif Kontakt*

Rorschach testi'nin temel noktası ve en önemli faktörüdür. Kişilikteki derinliği ve psikolojik tansiyonu ifade eder. Aynı zamanda kişinin iç duyuş tarzının ve emosyonel yaşayış biçiminin bir ifadesidir.

d) *Sosyabilite*

Prognoz açısından değerlendirilir. Sosyal gruba uyumun ifadesidir.

e) *Affektif yapı*

- *Durgun*: Affeksiyonların dondurulmuş, emosyonların bastırılmış olduğunun ifadesidir.
- *Emotif*: Affektif bakımdan uyum iradesinin ifadesidir. Emosyonel kontrol henüz bozulmamıştır. Fakat heyecanlar, hakimiyetini sürdürür.
- *Labil*: Emosyonel tutarsızlık, sebatsızlık, etki altında kalma veya telkine açık olma (suggestibilite) ve iritabilite söz konusudur.
- *Impulsivite*: Sosyal hayata uyumsuzluk ifadesidir. Emosyonel kontrol ortadan kalkmıştır.

- *Immaturite*: Affektif bakımdan kontrol yetersizliği ve olgunlaşmamışlığı ifade eder.

f) *Diğer fenomenler*:

- *Agressivite*: Hemen hemen her zaman bir karşı gelme ve negativizmin ifadesidir. Saldırgan bir affektivite söz konusudur. Bu saldırganlık içe veya dışa dönük olabilir.
- *Emosyonel stimuluslara aşırı hassasiyet*: Ekstratansivitenin (dışadönüklük) ifadesidir. Dış uyaranlara karşı beklenenin üzerinde bir tepki gösterilmesidir. Burada bir uyaran-tepki uyumsuzluğu söz konusudur.
- *Şahsiyetin temelinde istikrarsızlık*: Kişilik yapısında derin ve kökleşmiş bir çatışmayı gösterir.
- *İlkel impulslar davranışı etkiliyor*: Yetişkinin sahip olduğu affektif prodüktivitenin (affektif kontrol) zayıfladığının ifadesidir. Burada bir kontrol yetersizliğinden, bir gerilemeden söz edilebilir. (3)

Zeka Testleri

Araştırma grubunun zeka düzeylerini belirlemek amacı ile bu kişilerin eğitim ve kültür düzeylerine göre seçilmiş bir zeka testi kullanılmıştır. Bu testler Cattell 2A, Porteus Labirent Testi ve Alexander Pratik Zeka Testi'dir.

Cattell 2A:

Cattell Zeka testi *R.B Cattell* tarafından geliştirilmiş ve Kişilik-Yetenek Testleri Enstitüsü tarafından yayınlanmış bir kağıt kalem testidir. Testin 3 seviyesi vardır:

1. Birinci skala: 4-8 yaşlar ile, zekaca geri olduğu düşünülen yetişkinler için,
2. İkinci skala: 8-13 yaşlar ile, zekaca vasat olduğu düşünülen yetişkinler için
3. Üçüncü skala: 13-16 yaşları ile, üstün olduğu düşünülen yetişkinler içindir.

Her düzey için A ve B olmak üzere iki paralel form vardır. Bizim kullandığımız ikinci düzeyin A formudur.

Cattel zeka testi kültürden bağımsız olarak hazırlanmıştır. Testin amacı genel bir zeka bölümü puanının hesaplanmasını sağlamaktır. Cattel, bu gibi testlerin son derece ekonomik ve kişinin genel yeteneği hakkında en uygun ölçümü veren, dinamik ve anlamlı testler olduğunu söyler.

Cattel Testi'nin 2A formu, dört testten meydana gelmiştir. Bu dört testte toplam 46 item vardır. Her test için belli bir süre içinde yapılmaktadır. Süresi içinde her teste verilen doğru cevaplar toplanarak, alınan puan hesaplanır ve Cattel'in oluşturduğu kronolojik yaş tablosunda karşılaştırılarak zeka seviyesi, ilgili yaş dilimine göre, hesaplanmış olur. (29)

Alexander Zeka Testi:

Psikiyatri kliniklerindeki psikoloji laboratuvarlarında çok iyi tanınan bu test, daha çok pratik zekayı ölçmektedir. Önemli bir özelliği de kültür faktöründen etkilenmemesidir.

Bu test üst ve alt kenarları iki ayrı renkte (kırmızı ve mavi) boyanmış üstü açık tahta kutulardan ve değişik en ve boylarda olan, bir yüzleri kırmızı ve maviye boyanmış tahta bloklardan oluşur. Problemin doğru çözümünü gösteren renkli şemalar denegin önüne konur.

Kutuların içindeki bloklar deneyci tarafından, şemadakinin tam tersi duruma getirilir. Denekten, bu blokları (kutudan çıkartıp, eline almadan), sadece kutunun içinde kaydırarak, şemadaki duruma getirmesi istenir. Bu şekilde, deneğin çözmesini istediğimiz 9 ayrı problem vardır. Denek, verilen süre içinde problemi ne kadar çabuk çözerse, o kadar yüksek puan alır.

Denek üst üste iki problemde, ya da aralıklı olarak üç problemde başarı gösteremezse, test o noktada kesilir. (1)

Porteus Labirent Testi:

Porteus Labirent Testleri ilk olarak 1924 yılında, *Porteus* tarafından yayınlanmıştır. Gittikçe zorlaşan labirent testlerinden oluşan bu testte deneğin görevi; kalemini hiç kaldırmadan ve labirentin dışına çıkmadan, başlangıçtan sonuna kadar, labirent içinde çizgi çizerek çıkış yolunu bulmaktır. Zaman tutulmaz ancak denek kalemini kaldırdığı veya bir hata yaptığı zaman durdurulur ve aynı labirenti baştan yapması istenir. Denek ikinci kez de hata yaparsa, diğer teste geçilir.

Porteus bu testin planlama ve önceden sezgi yeteneğini ölçtüğünü ve testin bir çok sözlü zeka testlerinden daha iyi sonuçlar sağladığını ifade etmektedir. (7)

Vaka ne olursa olsun, daima 5 yaş testinden başlanır. 11 yaş testine kadar 2 denemeye izin verilir. 12, 14 ve kâhil için 4 denemeye izin verilir. Deneğin ilk hata yaptığından bir evvelki yaş, “temel yaş” olarak alınır. Diğer puanlar da buna eklenerek, yaşa göre tablodan IQ bulunur. (3)

Sonuçların değerlendirilmesinde *yüzde oranları* verilmiş, korelasyon katsayıları *Spearman Korelasyon Analizi* yöntemi ile, bazı tabloların anlamlılık düzeyi *ki-kare analizi* ve *Fisher Kesin Ki-Kare Testi* ile saptanmıştır.

4. BULGULAR:

Bu bölümde araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analiz sonuçları yer almaktadır. Tüm tablolar için kodlamalar (Ek 1)'de gösterilmiştir.

Eş öldürme suçu ile yargılanmakta olan 170 kişiden oluşmuş denek grubundan elde edilen bulgular; sosyodemografik özellikler, suça ilişkin özellikler ile, kişilik boyutları ve zeka seviyesi olarak değerlendirilmiştir.

A- SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER:

Tablo 1: CİNSİYET

CİNSİYET	N	%
E	140	% 82.4
K	30	% 17.6
TOPLAM	170	% 100.0

Araştırma kapsamındaki denek grubumuz, 140 erkek (%82.4) ve 30 kadın (%17.6) olmak üzere, eşini öldürmüş 170 kişiden meydana gelmiştir.

Tablo 2: CEZA SORUMLULUĞU
(Suçuna karşı ceza ehliyeti olup olmadığı)

Ceza ehliyeti

CİNSİYET	Yok	Var	Toplam
E	40 (28.6)	100 (71.4)	140 (82.4)
K	3 (10.0)	27 (90.0)	30 (17.6)
Toplam	43 (25.3)	127 (74.7)	170 (100.0)

170 olgunun 43'ü (%25.3) ceza ehliyetine sahip değilken, 127'si (%74.7) cezai sorumluluğa sahip (sağlam) olarak bulunmuştur. Erkeklerde ceza ehliyetine sahip olma oranı %71.4 iken, bu oran kadınlarda %90.0 olarak bulunmuştur.

Tablo : 3 YAŞ DAĞILIMI

Yaş grupları

CİNS.	15-19	20-29	30-44	45-59	60-74	75-89	Toplam
E	-	25 (17.9)	74 (52.9)	28 (20.0)	12 (8.6)	1 (0.7)	140 (82.4)
K	3 (10.0)	13 (43.3)	12 (40.0)	2 (6.7)	-	-	30 (17.6)
Toplam	3 (1.8)	38 (22.4)	86 (50.6)	30 (17.6)	12 (7.1)	1 (0.6)	170 (100.0)

Yaş dağılımı tablosuna bakıldığında, genel toplamda 30-44 yaş grubu (erişkin) içinde yoğunlaşma görülmüş (%50.6), yaşlılık ve ileri yaşlılık dönemlerinde kadınlarda eş öldürme suçu görülmezken; erkeklerde 60-74 yaş (yaşlılık) grubunda (%8.6), 75-89 (ileri yaşlılık) yaş grubunda (%0.7) olmak üzere, toplam (%9.3) oranında eş öldürme olgusu saptanmıştır.

Ayrıca kadınlarda suç işleme yaşı 20-29 (genç erişkinlik) yaş döneminde yoğunlaşmış (%43.3), erkeklerde hiç eş öldürme suçuna rastlanmayan 15-19 (gençlik) yaş döneminde %10.0 düzeyinde de olsa olgu görülmüştür.

Tablo 4: ÖĞRENİM DÜZEYLERİNE GÖRE DAĞILIM

CİNS.	Öğrenim düzeyi						
	Cahil	Okur yazar	İlkokul	Orta okul	Lise	Yüksek Okul	Toplam
E	23 (16.4)	13 (9.3)	70 (50.0)	10 (7.1)	18 (12.9)	6 (4.3)	140 (82.4)
K	4 (13.3)	6 (20.0)	13 (43.3)	2 (6.7)	3 (10.0)	2 (6.7)	30 (17.6)
Toplam	27 (15.9)	19 (11.2)	83 (48.8)	12 (7.1)	21 (12.4)	8 (4.7)	170 (100.0)

Öğrenim düzeyi bakımından; ilkokul düzeyinde eğitim görmüş olmak, tüm grup içinde en yüksek düzeyde (%48.8) bulunmuştur. Hiç okuma-yazması bulunmayanların grup içindeki toplam oranı (%15.9), okur-yazar olanların oranı ise (%11.2)'dir. Lise mezunları (%12.4) oranında iken; üniversiteyi bitirmiş olanların grubun bütünü içindeki oranı (%4.7) olarak saptanmıştır.

İlkokul ve altında öğrenim görmüş olanlar 129 (%75.8) iken; orta okul, lise ve üniversite düzeyinde öğrenim görenler 41 (%24.2) olarak belirlenmiştir.

Tablo 5: MESLEKLERE GÖRE DAĞILIM

CİNS.	Meslekler								Topl.
	İşsiz	İşçi	Çiftçi	Serbest	Memur	E-mekli	Ev H.	Asker Emn.Mn	
E	9 (6.4)	29 (20.7)	34 (24.3)	39 (27.9)	9 (6.4)	14 (10.0)	-	6 (4.3)	140 (82.4)
K	-	1 (3.3)	-	1 (3.3)	4 (13.3)	-	24 (80.0)	-	30 (17.6)
Topl.	9 (5.3)	30 (17.6)	34 (20.0)	40 (23.5)	13 (7.6)	14 (8.2)	24 (14.1)	6 (3.5)	170 (100.0)

Mesleklere göre dağılım tablosuna bakıldığında, kadınların (%80.0) oranında ev hanımı olduklarını görüyoruz. Erkeklerde ise dağılım işçi (%20.7), çiftçi (%24.3) ve serbest meslek (%27.9) grupla-

rında yoğunlaşmaktadır. Genel dağılımda en büyük oran yine serbest meslek grubunda (%23.5) görülmektedir. Ayrıca asker, polis, bekçi gibi meslek mensubu olanların genel dağılım içindeki oranları (%3.5)'tir.

Tablo 6: DOĞUM YERİNE GÖRE DAĞILIM

Doğum yeri

CİNS	Doğum yeri										Topl
	Yurt Dışı	Mar-mara	Ege	Doğu Krd.	Batı Krd.	İç And	Doğu Akd.	Batı Akd.	G.Do And.	Doğu And.	
E	2	14	13	20	14	19	13	4	21	20	140
	1.4	10.0	9.3	14.3	10.0	13.6	9.3	2.8	15.0	14.3	82.4
K	1	4	5	2	4	2	3	2	4	3	30
	3.3	13.3	16.7	6.7	13.3	6.7	10.0	6.7	13.3	10.0	17.6
Topl.	3	18	18	22	18	21	16	6	25	23	170
	1.8	10.6	10.6	12.9	10.6	12.4	9.4	3.5	14.7	13.5	100.0

Bölgelere göre doğum yerlerine bakıldığında en yüksek oranların Güneydoğu (%14.7) ve Doğu Anadolu (%13.5) bölgelerinde olduğunu görmekteyiz.

Tablo 7: SUÇUN İŞLENDİĞİ YERE GÖRE DAĞILIM

Cins	Suç yeri										Topl
	Yurt Dışı	Marmara	Ege	Doğu Krd.	Batı Krd.	İç Anad.	Doğu Akd.	Batı Akd.	G.Do Anad.	Doğu Anad.	
E	1 0.7	44 31.4	19 13.5	13 9.3	11 7.9	16 11.4	14 10.0	4 2.9	11 7.9	75.0	140 82.4
K	-	11 36.7	3 10.0	1 3.3	4 13.3	2 6.6	5 16.7	4 13.3	-	-	30 17.6
Topl	1 0.6	55 32.4	22 12.9	14 8.2	15 8.8	18 10.6	19 11.1	8 4.7	11 6.5	7 4.1	170 100.0

Tablo 7’de görüldüğü gibi suçun işlendiği yer bakımından en yüksek frekans Marmara Bölgesi (32.4) olarak bulunmuştur.

Tablo: 7.1 Şehir

Cins	İst. (34)
E	28 (20.0)
K	7 (23.3)
Toplam	35 (20.6)

Marmara bölgesi içinde işlenen eş öldürme suçlarının (%20.6)’sı İstanbul’da işlenmiştir.

Tablo 8: YER DEĞİŞTİRME

(Doğum yerinden uzun süreli uzaklaşma)

CİNS.	Yer değiştirme			
	Doğduğu bölgede	Yurt içinde (Böl. arası)	Yurt dışı	Toplam
E	83 (59.3)	42 (30.0)	15 (10.7)	140 (82.4)
K	14 (46.7)	11 (36.7)	5 (16.7)	30 (17.6)
Toplam	97 (57.1)	53 (31.2)	20 (11.8)	170 (100.0)

Yerleşik olarak, uzun süreli yer değiştirme olgusu bakımından incelendiğinde; genel toplam içinde deneklerin %57.1'inin doğduğu yerde yaşadığı, %31.2'sinin yurt içinde yerleşik olarak yer değiştirerek doğduğu bölgenin dışına çıktığı, %11.8 oranında ise yurt dışında çalışma ve yerleşme amacıyla 6 aydan uzun süre bulunduğu saptanmıştır.

Tablo 9: BOŞANMA KARARI

(Olay öncesi süreç içinde boşanma kararı alınıp alınmadığı)

9.1 *Boşanma kararı - Ceza ehliyeti***Boşanma kararı**

Ceza Ehl.	Yok	Var	Topl.
Yok	37	6	43
(TCK 46)	86.0	13.9	25.3
Var	90	37	127
	70.9	29.1	74.7
Topl.	127	43	170
	74.7	25.3	100.0

Ki-kare = 3.15

p = 0.076

p>0.05

Sonuç anlamlı değildir.

Akıl hastalarında ve sağlamalarda daha önceki bir süreç içinde boşanma düşüncesi ve isteğinin gündeme gelip gelmediğini araştırdık. Sonuçlara göre ceza ehliyeti olmayan akıl hastalarının %86'sı boşanmayı düşünmezken, %11.6'sı boşanmak için mahkemeye başvurmuştur. Sağlamaların %70.9'u boşanma ile ilgili bir istek dile getirmemişlerdir. Genel toplama göre de grubumuzun %74.7'si boşanma kararı ve isteği içinde hiç olmamışken, %25.3'ü boşanmak istemişlerdir.

Boşanma kararı verilmesi ile ilgili olarak ceza ehliyeti olanlar ile olmayanlar arasında yapılan istatistiksel analizde ki-kare = 3.15, $p = 0.076$, $p > 0.05$ olarak saptanmış ve sonuç anlamlı bulunmamıştır.

9.2 Boşanma kararının özellikleri - Ceza ehliyeti

Boşanma Kararı (Daha önce boşanma kararı alınmış mı?)

Ceza Ehl.	Hayır	Fail tarafından	Mağdur tarafından	Vazgeçilmiş barıştırılmış	Ayrı yaşama	Toplam
Yok (TCK 46)	37 86.0	5 11.6	1 2.3	-	-	43 25.3
Var	90 70.9	13 10.2	8 6.3	15 11.8	1 0.8	127 74.7
Toplam	127 74.7	18 10.6	9 5.3	15 8.8	1 0.6	170 100.0

Sağlamlar içinde, boşanmak için mahkemeye başvurma oranı %29.1 olarak saptanmıştır.

Cezai sorumluluğu tam olan 127 olgudan 15'i (%11.8) mahkemeye başvurup ayrılma isteğini ortaya koyduğu halde, engellerle karşılaşmış. Bu kişilerin araya giren aile bireylerince barıştırılıp, boşanmalarına karşı çıkıldığı ve tekrar biraraya getirildiği saptanmıştır.

9.3 Boşanma kararının özellikleri - Cinsiyet

Boşanma kararı (Daha önce boşanma kararı alınmış mı?)

CİNS.	Hayır	Fail tarafından	Mağdur tarafından	Vazgeçilmiş barıştırılmış	Ayrı yaşama	Toplam
E	108 77.1	13 9.3	8 5.7	10 7.1	1 0.7	140 82.4
K	19 63.3	5 16.7	1 3.3	5 16.7	-	30 17.6
Toplam	127 74.7	18 10.6	9 5.3	15 8.8	1 0.6	170 100.0

Cinsiyete göre boşanma kararı ve bu karar ile ilgili özellikler incelendiğinde; erkeklerde (%93), kadınlarda (%16.7) ve toplamda (%15) oranında daha önce failce alınmış bir boşanma kararı ve isteği saptanmıştır. 170 kişiden oluşan tüm grup içinde 127 kişinin (%74.7) boşanma düşüncesini gündeme getirmediği görülmektedir. 140 erkekte 8'inin (%5.7) kendisinden boşanmak isteyen, 1'inin de (%0.7) ayrı yaşamakta olan karısını öldürdüğü görülmektedir.

Tablo 10: ALKOL VE MADDE KULLANIMI

Alkol ve madde kullanımı				
CİNSİYET	Saptanamayan	Fail Kul.	Mağd. Kul.	Toplam
E	115	23	2	140
	82.1	16.4	1.4	82.4
K	17	-	13	30
	56.7		43.3	17.6
Toplam	132	23	15	170
	77.6	13.5	8.8	100.0

Alkol ve madde kullanımının erkek failerde %16.4 oranında olduğu görülmüştür. Kadınlarda ise failerde alkol kullanımı görülmezken; mağdurların %43.3 oranında alkol kullandığı saptanmıştır. Toplam 132 olgunun (%77.6) dosyalarında alkol ve madde kötüye kullanımı ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Erkek failerin %1.4'ü eşinin alkol kullandığını ifade ederken, kadın failerin %43.3'ü eşinin alkol ve madde kullandığına dair bilgi vermiştir. Toplam içinde failerin alkol ve madde kullanımı oranı %13.5 olarak saptanmış, bu oranın tümünün erkek faileri temsil ettiği görülmüştür.

Alkol ve madde kullanımı ile aile içi şiddet arasında ($r = 0.49$), aynı yönde ve geçerli ($p < 0.01$) bir ilişki saptanmıştır. Bu istatistiksel sonuca göre alkol ve madde kullanımı arttıkça, aile içi şiddet daha sık gözlenmektedir.

Tablo 11: AİLE İÇİ ŞİDDET**Aile içi şiddet**

CİNSİYET	Saptanamayan	Yok	Var	Toplam
E	109	4	27	140
	77.9	2.9	19.3	82.4
K	9	-	21	30
	30.0		70.0	17.6
Toplam	118	4	48	170
	69.4	2.4	28.2	100.0

Faillerin ifadelerine göre edinilen bilgilerden erkeklerin %79.9'unda aile içi şiddet saptanamamış, kadın faillerin %70.0'inde aile içi şiddet olgusunun varlığı saptanmıştır. Toplam %28.2 oranında aile içi şiddetin varlığından söz edilmiştir.

Tablo 12: EVLİLİK SÜRESİ

Evlilik süreleri yıl olarak değerlendirilmiştir.(Dosya içeriğinden evlilik sürelerine dair kesin bir bilgi edinilemeyenler - 0 - ile gösterilmiştir.)

Evlilik Süresi

CİNS.	0	0-1	1-5	5-10	10-15	15-20	20-...	Toplam
E	75	6	9	13	9	11	17	140
	53.6	4.3	6.4	9.3	6.4	7.9	12.1	82.4
K	7	2	7	2	4	2	6	30
	23.3	6.7	23.3	6.7	13.3	6.7	20.0	17.6
Toplam	82	8	16	15	13	13	23	170
	48.2	4.7	9.4	8.8	7.6	7.6	13.5	100.0

Evlilik süresi saptanamayan olgular %48.2'dir. Genel toplamlara bakıldığında 20 yıl ve üzerinde evlilik yılı geçirmiş olanlar %13.5 oranında görülmektedir. Eş öldürme olgularının en az görüldüğü süre ilk yıl (%4.7) olarak saptanmıştır. Genel toplamın dışında, kadınlarda en yüksek oranın (%23.3) ilk 1-5 yıl içinde olduğu saptanmıştır.

Tablo 13: TC ADLİ TIP KURUMU GÖZLEM İHTİSAS DAİRESİ TARAFINDAN VERİLEN KARAR

Karar

Ceza Ehl.	Sağlam	Psk depr. Senil psik.	Paranoid Bozukluk	Şizofreni Kr. Psikoz	Epileptik Etken	Affektif Bozuk.	Top- lam
Yok (TCK 46)	-	4 9.3	25 58.1	9 20.9	2 4.7	3 7.0	43 25.3
Var	127 100.0	-	-	-	-	-	127 74.7
Toplam	127 74.7	4 2.4	25 14.7	9 5.3	2 1.2	3 1.8	170 100.0

Ceza ehliyetine sahip olmayan denek sayısı 43 (%25.3) olarak saptanmıştır. Bunları 4'ü (%9.3) psikotik depresyon - senil psikoz, 25'i (%58.1) paranoid psikoz - paranoid bozukluk, 9'u (%20.9) şizofreni ve kronik psikoz, 2'si (%4.7) epileptik etken 3'ü ise şizoaffektif psikoz - affektif bozukluk tanısı almış ve işledikleri eş öl-

dürme suçuna karşı sorumlu olmadıklarına; 127 olgunun ise (%74.7) sağlam ve suçlarına karşı ceza ehliyetlerinin tam olduğuna karar verilmiştir.

B. SUÇA İLİŞKİN ÖZELLİKLER:

Tablo: 14 FAİLCE BİLDİRİLEN SUÇ NEDENİ

Failce bildirilen suç nedenleri ile ilgili kodlamalar Ek-1'de gösterilmiştir.

14.1 Ceza ehliyetine göre, failce bildirilen suç nedeni

Suç nedeni.

C. E	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Top
Yok (TCK46)	22 51.2	-	3 7.0	4 9.3	1 2.3	1 2.3	3 7.0	3 7.0	1 2.3	2 4.7	3 7.0	43 25.3
Var	46 36.2	13 10.2	15 11.8	7 5.5	8 6.3	16 12.6	11 8.7	1 0.8	9 7.1	-	-	127 74.7
Top.	68 40.0	13 7.6	18 10.6	11 6.5	9 5.3	17 10.0	14 8.2	4 2.4	10 5.9	2 1.2	3 1.8	170 100.0

Cezai sorumluluğa sahip olmakla ilgili olarak, failce bildirilen suç nedenine baktığımızda; ceza ehliyeti olan, sağlam grupta (%36.2) ve ceza ehliyeti olmayan akıl hastası grupta (%51.2) en yüksek oranda bildirilen neden kıskançlık, kıskançlık şüphesi ve namustur. Bu nedenle eş öldürme genel toplam içinde %40.0 oranındadır.

Ceza ehliyeti olmayanlarda tartışma nedeniyle eş öldürmeye hiç rastlanmazken, sağlamların %10.2'si tartışma nedeniyle eşlerini öldürdüklerini ifade etmişlerdir. Belirlenemeyen bir nedenle veya kendisini zehirlemek istediği gerekçesi ile eş öldürme, sadece akıl hastalarında (%1.2) görülmüştür.

14.2 Cinsiyete göre, failce bildirilen suç nedeni:

Suç Nedeni

CİNS	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Top.
E	66 47.1	12 8.6	16 11.4	10 7.1	9 6.4	-	9 6.4	4 2.9	9 6.4	2 1.4	3 2.1	140 82.4
K	2 6.7	1 3.3	2 6.7	1 3.3	-	17 56.7	5 16.7	-	1 3.3	-	-	30 17.6
Top.	68 40.0	13 7.6	18 10.6	11 6.5	9 5.3	17 10.0	14 8.2	4 2.4	10 5.9	2 1.2	3 1.8	170 100.0

Cinsiyete göre sonuçlara baktığımızda şiddete maruz kalma nedeniyle eş öldürmenin sadece kadınlarda görüldüğü ve kadınlar içinde en yüksek oranı oluşturduğu (%56.7) saptanmıştır. Evi terk ettiği gerekçesi ile eşini öldürme, sadece erkeklerde ortaya çıkmıştır (%6.4). Kıskançlık, kıskançlık şüphesi ve namus nedeniyle öldürme erkeklerde %47.1 olarak saptanırken; kadınlarda bu oran (%6.7) olarak bulunmuştur. Burada erkeklerin namus olarak değerlendirmeleri ve ifade ettikleri neden eşlerinin kendilerini başkaları ile aldatıyor ol-

ması ve şüphesi iken; kadınlardan eşini namus nedeniyle öldürdüğünü ifade eden 2 olgunun ikisi de eşleri kendilerini para karşılığı başkaları ile ilişkiye zorladığı için öldürdüklerini ifade etmişlerdir. Aile içi şiddetin önemli nedenlerinden biri olan ekonomik yetersizlik erkeklerde %6.4, kadınlarda %16.7, genel toplamda %8.2 oranda karşımıza çıkmış ve eş öldürme nedenleri arasında dördüncü sırayı almıştır.

Eşini öldürmede “kıskançlık, kıskançlık şüphesi ve namus” ile “şiddet” nedenleri arasında ikili olarak, Fisher kesin ki-kare testi ile kadın-erkek kıyaslaması yapılmış ve çok ileri düzeyde anlamlı fark bulunmuştur. ($p < 0.001$)

Tablo 15: SALDIRININ YÖNTEMİ (Suç aleti)

15.1 Cinsiyete göre; saldırı yöntemi:

CİNSİYET	Yöntem				
	Kes.-del. alet	Ateşli silah	Ez. - künt cisim	Boğma	Toplam
E	48	44	23	25	140
	34.3	31.4	16.4	17.9	82.4
K	11	8	8	3	30
	36.7	26.7	26.7	10.0	17.6
Toplam	59	52	31	28	170
	34.7	30.6	18.2	16.5	100.0

Kadın ve erkekler en sıklıkla kesici ve delici alet kullanarak (kadınlarda %36.7, erkeklerde %34.3) eşlerini öldürmüşlerdir. Sıklık bakımından ikinci olarak erkekler %31.4, kadınlar %26.7 oranında ateşli silah kullanarak cinayet işlemişlerdir. Erkeklerde ezici ve künt cisim kullanma oranı %17.9 iken; kadınların %26.7 oranında balta, keser, nacak gibi ezici künt alet ve cisimler kullandıkları saptanmıştır. Boğma yöntemi ise, kadınlarda %10.0 iken; erkeklerde %17.9 oranındadır.

15.2 Ceza ehliyetine göre; saldırı yöntemi:

Yöntem

Ceza Ehliyeti	Kes-del alet	Ateşli silah	Ez-künt cisim	Boğma	Toplam
Yok	13	15	9	6	43
(TCK:46)	30.2	34.9	20.9	14.0	25.3
Var	46	37	22	22	127
	36.2	29.1	17.3	17.3	74.2
Toplam	59	52	31	28	170
	34.7	30.6	18.2	16.5	100.0

Ceza ehliyeti olmayanlar %34.9 oranında ateşli silah kullanarak, %30.2 oranında da kesici - delici alet kullanarak cinayet işlemişlerdir. Bu kişiler %20.9 oranında ezici künt cisimler, %14.0 oranında da elle, iple veya bağla boğma yöntemi kullanmışlardır. Ceza ehliyeti tam olan grupta %36.2 oranında kesici-delici alet, %29.1 ora-

nında ateşli silah, %17.3 oranında ezici künt cisim ve yine aynı oranda elle, iple veya bağla boğma yöntemi kullanılmıştır.

Genel toplam sonuçlara baktığımızda kesici - delici alet kullanarak eş öldürmenin en yüksek oranda olduğunu (%34.7), hemen ardından da ateşli silahla öldürmenin geldiğini (%30.6) görmekteyiz.

KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ:

Kişilik özellikleri cezai sorumluluğa sahip olup olmama ilişkisi içinde değerlendirilmiştir.

KİŞİLİĞİN ENTELLEKTÜEL FAKTÖRLERİ

Tablo 16: ZİHİNSEL SENTEZ YETENEĞİ

Zihinsel sentez yeteneği

Ceza Ehliyeti	Bozuk	Vasat	İyi	Toplam
Yok	12	21	10	43
(TCK:46)	27.9	48.8	23.3	25.3
Var	49	72	6	127
	38.6	56.7	4.7	74.7
Toplam	61	93	16	170
	35.9	54.7	9.4	100.0

Ceza ehliyeti olan ve olmayan toplam 170 kişiden 93'ünün %54.7 oranında, zihinsel sentez yeteneği “vasat” olarak saptanmıştır. 61 kişinin ise (%35.9), zihinsel sentez yeteneği bozuktur.

Tablo 17: İDRAK FONKSİYONUNDA ASİMİLASYON

İdrak fonksiyonunda asimilasyon

Ceza Ehliyeti	Bozuk	Vasat	İyi	Toplam
Yok	27	13	3	43
(TCK:46)	62.8	30.2	7.0	25.3
Var	68	47	12	127
	53.5	37.0	9.4	74.7
Toplam	95	60	15	170
	55.9	35.3	8.8	100.0

İdrak fonksiyonunda asimilasyon, 170 olgunun 95'inde (%55.9) “bozuk” olarak saptanmıştır.

Tablo: 18 ENTELLEKTÜEL KONTAKT:

Ceza Ehliyeti	Entellektüel kontakt			
	Bozuk	Vasat	İyi	TOPL.
Yok	23	11	9	43
(TCK:46)	53.5	25.6	20.9	25.3
Var	32	58	37	127
	25.2	45.7	29.1	74.7
TOPLAM	55	69	46	170
	32.4	40.6	27.1	100.0

Ceza ehliyeti olmayanlarda entellektüel kontakt %53.5 oranında bozuk; ceza ehliyetine sahip olanlarda ise %45.7 oranında vasat düzeyde saptanmıştır. Sağlam tanısı alan ve ceza ehliyeti tam olan olgularda entellektüel kontakt %25.2 oranında bozuk olarak saptanmıştır.

İstatistiksel analize göre entellektüel kontakt ile sosyal uyum (Sosyabilite fonksiyonu) arasında ($r = 0.38$) düzeyinde, aynı yönde ve geçerli ($p < 0.01$) bir ilişki daptanmıştır. Bu sonuca göre entellektüel kontakt ve sosyal uyum birbirine bağlı olarak artmakta veya azalmaktadırlar.

Tablo 19: KOLLEKTİF DÜŞÜNCEYE KATILIM:**Kollektif düşünceye katılım**

Ceza Ehliyeti	Bozuk	Vasat	İyi	TOPLAM
Yok (TCK:46)	14 32.6	15 34.9	14 32.6	43 25.3
Var	11 8.7	42 33.1	74 58.3	127 74.7
TOPLAM	25 14.7	57 33.5	88 51.8	170 100.0

Ceza ehliyetine sahip olan 127 olgunun 74'ünde (%58.3) kollektif düşünceye katılım "iyi", ceza ehliyetine sahip olmayan 43 olgunun ise 14'ünde (%32.6) oranında "iyi" düzeyde olduğu saptanmıştır. Genel toplamda, eşini öldürenlerde entellektüel kontakt %51.8 oranında "iyi" derecede yeterli bulunmuştur.

KİŞİLİĞİN AFFEKTİF FAKTÖRLERİ**Tablo 20: EGO FONKSİYONLARI****Ego fonksiyonları**

Ceza Ehliyeti	Bozuk	Vasat	İyi	TOPLAM
Yok (TCK:46)	29 67.4	11 25.6	3 7.0	43 25.3
Var	69 54.3	48 37.8	10 7.9	127 74.7
TOPLAM	98 57.6	59 34.7	13 7.6	170 100.0

Ceza ehliyeti olmayan akıl hastalarında %67.4, cezai sorumluluğa sahip olan sağlamlarda %54.3 ve genel toplamda %57.6 oranında ego fonksiyonlarının bozuk olduğu saptanmıştır.

İstatistiksel olarak sosyal kontakt ($r = 0.22$) ve ego fonksiyonları ($r = 0.26$) ile öğrenim düzeyi arasında, aynı yönde ve geçerli ($p < 0.01$) bir ilişki saptanmıştır. Bu sonuca göre ego fonksiyonları ve sosyal kontakt yeteneğinin bozuk, ya da iyi olması ile öğrenim düzeyi aynı yönde artıp azalmaktadır.

Tablo 21: SOSYAL KONTAKT YETENEĞİ:

Ceza Ehliyeti	Sosyal kontakt yeteneği			TOPLAM
	Bozuk	Vasat	İyi	
Yok	38	2	3	43
(TCK:46)	88.4	4.7	7.0	25.3
Var	87	37	3	127
	68.5	29.1	2.4	74.7
TOPLAM	125	39	6	170
	73.5	22.9	3.5	100.0

Sosyal kontakt yeteneği bakımından incelendiğinde ceza ehliyeti olmayanlarda %88.4, ceza ehliyetine sahip olanlarda %68.5 ve genel toplamda %73.5 oranında sosyal kontakt yeteneğinin bozuk

olduğu saptanmıştır. Mental bozukluk gösterenlerin sosyal kontakt yetenekleri belirgin şekilde daha bozuktur (%88.4).

Tablo 22: AFFEKTİF KONTAKT

Affektif kontakt				
Ceza Ehliyeti	Bozuk	Vasat	İyi	TOPLAM
Yok	40	2	1	43
(TCK:46)	93.0	4.7	2.3	25.3
Var	119	6	2	127
	93.7	4.7	1.6	74.7
TOPLAM	159	8	3	170
	93.5	4.7	1.8	100.0

Affektif kontakt tüm grup içinde %93.5 oranında bozuk olarak saptanmıştır. Bu oran akıl hastalarında %93, sağlamlarda %93.7 oranındadır.

Sosyal uyum ile afektif kontakt arasında ($r = 0.36$) düzeyinde, aynı yönde ve geçerli ($p < 0.01$) bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 23: SOSYABİLİTE FONKSİYONU**Sosyabilite fonksiyonu**

Ceza Ehliyeti	Bozuk	Vasat	İyi	TOPLAM
Yok	31	10	2	43
(TCK:46)	72.1	23.3	4.7	25.3
Var	59	58	10	127
	46.5	45.7	7.9	74.7
TOPLAM	90	68	12	170
	52.9	40.0	7.1	100.0

Sosyabilite fonksiyonu akıl hastalarında %72.1, sağlamlarda %46.5, genel toplamda %52.9 oranında bozuk olarak saptanmıştır. Sosyabilite fonksiyonu mental bozukluk gösterenlerde, sağlamlara göre belirgin şekilde daha bozuktur (%72.1).

Tablo 24: AFFEKTİF YAPI**Affektif Yapı**

Ceza Ehl.	Durgun	Emotif	Labil Egosantrik	İmpulsif	Anksiete	TOPL.
Yok	4	12	15	6	6	43
(TCK:46)	9.3	27.9	34.9	14.0	14.0	25.3
Var	7	46	25	18	31	127
	5.5	36.2	19.7	14.2	24.4	74.7
TOPL.	11	58	40	24	37	170
	6.5	34.1	23.5	14.1	21.8	100.0

Affektif yapısı durgun olan denekler her iki grupta da en küçük oranları göstermiştir. Bu oran akıl hastalarında %9.3, sağlamalarda %5.5 olarak saptanmıştır. Genel toplamda durgun affektif yapıya sahip olan denek sayısı 11'dir (%6.5). Ceza ehliyeti olanlar emotif affektif yapıda yoğunlaşırken (%36.2), cezai sorumluluğa sahip olmayan akıl hastaları labil, egosantrik yapıda yoğunlaşmaktadırlar. Eşlerini öldürenlerin genel toplamda emotif (%34.1) ve labil, egosantrik (23.5) yapıya sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 25: DİĞER FENOMENLER

Kişilik yapısındaki diğer fenomenlerin belirlenmesinde kullanılan kodlar EK: 1'de gösterilmiştir :

Diğer fenomenler

Ceza Ehl.	0	1	2	3	4	TOPL.
Yok	15	5	5	13	5	43
(TCK:46)	34.9	11.6	11.6	30.2	11.6	25.3
Var	29	22	21	32	23	127
	22.8	17.3	16.5	25.2	18.1	74.7
TOPL.	44	27	26	45	28	170
	25.9	15.9	15.3	26.5	16.5	100.0

Genel toplamda % 25.9 oranında agresivite ve %26.5 oranında ilkel impulsların davranışı etkilediği saptanmıştır.

Tablo 26: TEST SONUCU

Rorschach Kişilik Testi sonuçlarını bildiren kodlar Ek-1'de belirtilmiştir.

Tanı

C. Eh.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Topl.
Yok	7	3	19	7	1	2	1	2	-	1	43
(TCK:46)	16.3	7.0	44.2	16.3	2.3	4.7	2.3	4.7		2.3	25.3
Var	36	12	11	35	6	13	11	2	1	-	127
	28.3	9.4	8.7	27.6	4.7	10.2	8.7	1.6	0.8		74.7
Topl.	43	15	30	42	7	15	12	4	1	1	170
	25.3	8.8	17.6	24.7	4.1	8.8	7.1	2.4	0.6	0.6	100.0

Ceza ehliyeti olmayan akıl hastaları %44.2 oranında şizoid kişilik yapısı göstermiş, ceza ehliyeti olan sağlamların ise %28.3'ünde kişilik özellikleri bakımından psikopatolojik bir bulgu saptanmamıştır. Yine ceza ehliyetine sahip olan 127 olgunun %10.2 oranında impulsif ve agresif kişilik yapısı, %27.6 oranında labil, emotif, enfantil ve yetersiz kişilik yapısı gösterdikleri saptanmıştır. Genel toplamda %25.3 oranında kişilik özellikleri bakımından psikopatolojik bir bulgu saptanamamış, %24.7 oranında da labil, emotif, enfantil ve yetersiz kişilik yapısı saptanmıştır.

Tablo 27: ZEKA SEVİYESİ

Cinsiyet	IQ (Zeka bölümü)							Topl.
	121-140 Çok zeki	111-120 Zeki	91-110 NORMAL	81-90 Düş. Or.Z	71-80 Sınır	51-70 Debilite	10	
E	1 0.7	9 6.4	75 53.6	28 20.0	9 6.4	3 2.1	15 10.7	140 82.4
K	-	2 6.7	19 63.3	6 20.0	1 3.3	1 3.3	1 3.3	30 17.6
Topl.	1 0.6	11 6.5	94 55.3	34 20.0	10 5.9	4 2.4	16 9.4	170 100.0

26-50 (Embesilite) ve 0-25 (Debilite) zeka düzeylerinde denek olmadığından tabloya alınmamıştır. (10) kod numarası ile kodlanan denekler simülasyon gayreti veya patolojisi nedeniyle test uygulanamayan, ya da uygulama sonucunda gerçeği yansıtmayan, düşük performans gösteren deneklerdir.

Eşlerini öldürmüş toplam 170 olgunun %55.3 oranında normal zeka seviyesine sahip olduğu, %20.0'sinin ise düşük orta seviyede zekaya sahip olduğu saptanmıştır. Simülasyon gayreti içinde olan veya patolojisi nedeniyle ya da uygulama sonucu gerçeği yansıtmayacak derecede düşük performans gösterenlerin oranı %9.4 olarak saptanmıştır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ:

Çalışmamızın bulgular bölümünde elde edilen sonuçları deskriptif bir yaklaşımla gözden geçirdiğimizde:

Diğer şiddet suçlarında olduğu gibi, eş öldürme suçlarında da erkeklerin oranının kadınlardan fazla olduğunu görüyoruz. Çalışma grubumuzda kadın-erkek oranı 1/5'tir. 170 kişiden oluşan grup içinde %82.4 oranında erkek bulunurken, kadınların oranı %17.6'dır. (Tablo: 1)

Özdemir'in (1992) Adli Psikiyatri Açısından Homisidal Davranışlar adlı çalışmasında kadın-erkek oranı 1/6.6, Kulak'ın (1996) adam öldürme suçu faillilerinin kişilik yapılarını araştırdığı çalışmasında 1/9'dur. (38, 34)

Suçla ve özellikle adam öldürme suçu ile ilgili benzer araştırmalarda, genellikle sadece erkek denekler araştırma kapsamına alınmıştır. Ancak amacımız, araştırma konusu yaptığımız popülasyonu tüm özellikleri ile temsil edecek bir grup oluşturmaktır. Bu nedenle

geriye dönük 10 yıllık bir dosya taraması yaptığımız halde bu süre içinde eşini öldürmüş 32 kadın, 211 erkek olgu ile karşılaştık. Gruba hiç müdahale etmeden, sadece araştırmamız için gerekli bilgileri, asgari düzeyde de olsa içermeyen, özellikle psikometrik incelemeleri yapılamamış veya temaruz gayreti içinde oldukları saptanmış 41 olguyu çalışma kapsamı dışında bırakarak, 170 kişiden oluşan bir grupla çalışma sürdürülmüştür.

Araştırmamız sırasında dikkatimizi çeken bir nokta da; adam öldüren kadınların çoğunluğunun eşlerini öldürmüş olmaları idi. Literatürde bu saptamamızı destekleyen çalışmalarla karşılaştık. Konu ile ilgili pek çok araştırma yapılmış ve adam öldüren kadınların %60'ında kurban kocaları olarak saptanmıştır. (*Cole, Fisher & Cole, 1968; Husain Annasseril & Harris, 1983, Kaser - Boyd & Meloy, 1984*). *Kellermann, James ve Mercy'in* araştırmaları da (1992), bulguları desteklemektedir. (26)

Erkekler daha sıklıkla yabancı ya da aile dışındaki kişileri öldürürken, adam öldüren kadınların eşlerini veya cinsel partnerlerini öldürme olasılığının, bu suçu yabancı birine karşı işlemelerinden, 5 kat fazla olduğu saptanmıştır. (27)

Dünyanın her yerinde yapılan suç istatistikleri cinsiyetle suç arasında yakın bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır. Gerçekten de erkekler kadınlara göre çok fazla sayıda suç işlemektedirler. Bazı yazarlar erkeğin kadına göre daha yüksek oranda suç işlemekte olmasının, cinsiyetin farklı biyolojik özelliklerine bağlı olduğunu ileri sürmüşlerdir. (11)

Biyolojik faktörlerin incelenmesinde öne sürülen görüşlere göre: Bu tür suç işleyenlerin çoğunun genç erkekler olması, şiddetin erkeklik hormonu ve yaşın getirdiği biyolojik değişimlerle ilgisi olduğunun bir göstergesi sayılabilir. Yapılan çalışmalarda artan yaşla birlikte saldırganlığın azalmasının, bu görüşü destekleyen bir faktör olarak görülmesine karşın; bu görüşün doğru olarak kabul edilmesini sağlayacak veriler azdır. (40).

Buna karşılık problemin biyolojik özelliklerle ilgisi olmayıp, iki cinsiyetin sosyal durumları ve davranışlarını yöneten sosyal geleneklerle ilgili bulunduğu ileri sürülmüştür.. Örneğin: kadının sosyal hayata karıştığı batı ülkelerinde, kadın suçluluk oranı daha yüksektir. Hatta *Sutherland - Cressey* bir gün sosyal hayatta kadın cinsiyeti egemen rol elde edecek olursa, kadın suçluluğu oranının daha da artacağını ifade etmişlerdir. Büyük şehirlerde, küçük şehirlere oranla, kadın suçluluğunu çok daha yüksek seviyede bulunması; savaş yıllarında

rında kadın ve çocuk suçluluğunun artması bu görüşü desteklemek üzere ileri sürülmüştür (11).

Kadının fiziksel gücündeki azlığın suçluluğa etkili olduğunda şüphe yoktur ancak, kadının düşük orandaki suçluluğunu açıklamakta sosyolojik faktörlere yer veren düşüncenin de doğruluğundan şüphe edilemez (11).

Gelles (1982), eşine yönelik erkek şiddetini *resource - exchange* teorisiyle açıklar. Bu teoriye göre aile içi şiddet bir sosyal sistem problemidir. Şiddet aile içindeki ilişkilerde başarısızlığa işaret eder. Erkek ailedeki statüsünün tehdit edildiğini hissettiğinde, karı-koca ilişkisinde üstünlük sağlamak için şiddete başvurur (46).

Glaser (1985) ise, kadın ve erkek arasında yaşanan şiddet davranışının erkek alt kültüründen ziyade, sosyokültürel yapının özelliklerinden kaynaklandığını ileri sürer. Bu görüşüne kadın-erkek arasındaki şiddetin çocukken yetiştirme tarzlarındaki farklılıklardan kaynaklandığını, biyolojik olmadığını ekler. Çocuk yetiştirme sürecinde kızlar hanım hanımcık olmaya özendirilirken; erkekler yaşlıları ile kavga ettiklerinde meydan okumaları, fiziksel olarak karşılık vermeleri istenir. Erkek, çocukluğu süresince ihtiyaçlarını karşılamak için, şiddet kullanımının başarı getirdiğini öğrenir. Sosyolojik teoriler, bazı

toplumlarda çeşitli yollarla kadınlara ve çocuklara şiddet yöneltilmesinin büyük oranda hoşgörüldüğüne işaret etmektedirler (46).

Kadın ve erkek oranı 1985'te ABD Federal Büro araştırmasında 1/6, Kopenhag'da psikotik homisidlerle yapılan bir çalışmada 1/6, *Larzkron*'un (1963) çalışmasında 1/4 olarak bulunmuştur. (38). Kadın ve erkek oranları bakımından, bulgularımız literatüre uygundur.

Araştırma grubumuz ceza ehliyetine sahip 127 (%74.7) ve cezai sorumluluğu olmayan 43 (%25.3) kişiden oluşmuştur. (Tablo: 2) Erkeklerde ceza ehliyetine sahip olma %71.2 iken, kadınlarda bu oranın %90.0'a yükseldiğini görüyoruz. Grup içinde bir mental bozukluk nedeni ile eş öldürme suçu işleme oranının oldukça düşük olduğunu görmekteyiz. Bu durum, akıl hastalarında adam öldürme riskinin sınıldığı kadar yüksek olmadığını gösteren çalışmalarla paralellik göstermektedir. Ceza ehliyetine sahip olmama; o suçun işlenmesinde tek ve gerçek nedenin akıl hastalığı olduğunu ifade eder. Özellikle kadın faillerde ceza ehliyeti olmayan akıl hastalarının sayısı 3 (%10) olarak saptanmıştır.

Yaş grubuna göre yapılan değerlendirmede kadın ve erkeklerin aynı yaş gruplarında yoğunlaştığı; erkeklerin (%52.9) 30-44 yaş sınırı ile belirlenen erişkinlik döneminde, kadınların ise 20-29 yaşları arasında, genç erişkinlik döneminde (%43.3) yoğunlaştığı; genel değerlendirmede ise eşlerini öldürenlerin %56'sının 30-44 yaş grubunda (erişkin) toplandığı görülmüştür. (Tablo: 3)

Türkiyede adam öldürme cürümleri mahkumları üzerinde yapılan, kriminoloji istatistik sonuçlarına göre (1948), adam öldürme cürümlerindeki yoğunluğun 21-30 yaş gruplarında toplandığı görülmektedir. Bununla beraber 30-40 yaş grubu ile arasındaki fark fazla değildir. Yine aynı araştırmaya göre, söz konusu suçlarda yaş grupları bakımından, kadın ve erkekler arasında bir fark bulunmadığı saptanmıştır. (11)

Öğrenim durumu ile suçluluk arasında bir ilişki olduğu pek çok kaynakta dile getirilir. Bizim araştırmamızda da ilkökul düzeyinde eğitim görmüş olmak (%48.8) en yüksek oranda bulunmuştur. Hiç okula gitmemiş olanların oranı (%15.9)'dur. Diğer adam öldürme suçları içinde farklı bir yere ve boyuta sahip olan eş öldürme suçu için, eğitim düzeyi yükseldikçe ciddi bir azalma hatta ortadan kalkma beklerdik. Ancak eğitim düzeyinin yükselmesi bu suç için ciddi bir azalmaya neden olmadığını, lise ve üniversite düzeyinde eğitim gören-

lerde %17.1 oranında eş öldürme suçu işlendiğini görmekteyiz. (Tablo:4). Bu noktada aile içindeki şiddet ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan eş öldürme daha çok kültürel etkenler ve kişilik özellikleri ile ilgili gibi gözüküyor.

A. Yıldırım'ın, kadına ve çocuğa yönelik şiddetin toplumsal kaynaklarını araştırdığı çalışmasında kadın ve erkeklerin eğitim durumları karşılaştırıldığında, her iki cinsin de çoğunlukla ilkokul mezunu oldukları saptanmıştır. (K: %62.5, E: %67.8) Bizim araştırmamızda da erkeklerin %50.0'ı, kadınların %43.3'ü ilkokul mezundur. Eğitim düzeyleri bakımından araştırmamız sonuçları ile paralellik vardır. Öğrenim düzeyleri her seviyede kadınlardan biraz daha yüksek bulunan erkeklerin aile içinde şiddet uygulayıcısı durumunda olmaları aile içinde yaşanan şiddetin eğitimden başka etkileyicileri olduğunu düşündürmektedir.

Bulgularımıza göre eş öldürme suçu işlemiş deneklerimizin meslek gruplarına göre dağılımları açısından belirgin bir özellik göze çarpmamakla beraber, kadınlar arasında ev kadınlarının oranının %80 olduğunu, erkeklerde ise %27.9 oranında serbest meslek sahibi olmayı görmekteyiz. Genel toplamda %23.5 ile ilk sırayı serbest meslek sahipleri almakta, bunu çiftçi (%20.0) ve işçi (%17.6) grubu takip etmektedir. (Tablo: 5) Burada serbest meslek grubu içinde de-

ğerlendirilen işportacı, seyyar satıcı, terzi, şoför, boyacı gibi gelir düzeyi düşük meslekler çoğunluktadır.

Eş öldürme suçu faillerinin doğum yerlerinin Doğu (%13.5) ve Güneydoğu Anadolu (%14.7) bölgelerinde yoğunlaşmasına karşın (Tablo: 6); suçun işlendiği yer olarak Marmara Bölgesi ilk sırada yer almaktadır. (%32.4). (Tablo: 7). Marmara bölgesinde işlenen suçların %63.7'si İstanbul'da işlenmiştir. (Tablo: 7.1) Marmara bölgesi ve İstanbul'un nüfus yoğunluğu göz önüne alındığında sonucun normal olduğu düşünülmektedir.

Yer değiştirme ile ilgili tabloda (Tablo: 8), yurt içinde ve yurt dışında olmak üzere toplam 73 olguda (%43) yerleşim amacıyla, 6 aydan uzun süreli yer değiştirme hikayesi vardır. Bunların %31.2'si yurt içinde bölgeler arası olurken, %11.8'i de yurt dışına giderek yerleşip, uzun süre hayatlarını burada kazanmışlardır.

Göç, yerleşmek amacıyla bir yerden bir yere gitmek anlamında kullanılan bir sözcüktür. Göçte doğal, ekonomik, kültürel ve siyasal nedenlerle itici olan bir toplumdan, aynı nedenlerle çekici olan bir başka topluma geçiş sözkonusudur (32). Ülkemizde kırsal bölgelerden, küçük kentlerden, büyük kentlere ve başka ülkelere yapılan göçlerde de aynı nedenler rol oynamıştır. Kırsal bölgelerde, geleneksel

toplumlarda din, gelenek, görenek, töre, aile yapısı gibi kurumların kısıtlayıcı ilkeleri, kuralları, yaptırımlar, insanların birbirine yakın ekonomik durumları; nüfus yoğunluğunun az olması; değişmeyen ya da çok yavaş değişen toplumsal ya da kültürel yapı; akrabalık, hısımlık, komşuluk bağları insanlar arası ilişkide ortak denetimi sağlar. Böylece saldırgan davranışlar, şiddet eylemleri ve suç oranı azalır. Kırsal bölgelerden, geleneksel toplumdan büyük kentlere, dış ülkelere göç eden insanlar kültür çatışması, toplumsal çözülme, alt kültürlerin oluşması gibi toplumsal süreçler içinde yaşamak zorunda kalırlar. Kişinin doğup büyüdüğü, yaşadığı toplumsal ortamda kazanılan davranış kalıpları ile, göç edilen çevrede geçerli olan davranış kalıpları arasında kültür çatışması yaşanır. (32).

B. Üge (1993) çalışmasında suçlu grubun sosyal hareketlilik frekansını %33 olarak saptamıştır. (44) Bizim çalışmamızda da yurt içi ve yurt dışında olay öncesi uzun süre doğduğu çevreden uzakta yaşamış olanların toplam frekansı %43'tür.

Doğup büyüdüğü çevrede kendini güvende hisseden birey, eğitim düzeyi de düşükse, yeni yerleştiği çevrede kendisine bir güven ortamı sağlamakta daha da zorlanır. Alt kültürlerin ortaya çıkışı ile suç yönelme artar. İş bulma amacıyla büyük kentlere göç eden ve suç işleyenlerin %55'i adam öldürme suçu işlemişlerdir. (32)

Evlilikler boşanma ya da ölüm nedeniyle son bulabilir. Ancak eşlerden birinin diğerini öldürmesi ve bu noktaya gelen yolda boşanma düşüncesinin hiç gündeme gelmemiş olması düşündürücüdür. Çalışmamızda 170 kişilik araştırma grubu içinde 127 (%74.7) olgu dosyasında, daha önce ayrılma düşüncesini dile getirme veya bu doğrultuda harekete geçme ile ilgili olarak, taraflardan birinin girişimine rastlanmamıştır. 43 olguda (%25.2) boşanma kararı ve isteği vardır. (Tablo: 9.1) Burada özellikle değinmek istediğimiz, boşanma istek veya kararını dile getirmiş veya bu yolda harekete geçmiş olanların durumudur. Çalışmamızda failer, (%10.6) oranında boşanma isteğini dile getirmişlerdir. Böyle bir istek mağdurlar tarafından da %5.3 oranında dile getirilmiştir. 8 erkek (%5.7) boşanmak isteğini dile getiren, kendisini terkeden veya barışma teklifini geri çeviren eşlerini öldürmüşlerdir. (Tablo: 9.3)

Dikkati çeken bir bulgu da, boşanma noktasına geldikleri halde çevreleri tarafından barıştırılan, vazgeçirilip, tekrar bir arada yaşamaya zorlanan gruptur. Bu oran kadınlarda (%16.7), erkeklerde (%7.1) düzeyindedir. Burada şiddet içeren, hastalıklı bir ilişkiyi yürütmedeki bireysel ve toplumsal ısrarcılık, olayı ölümlerle sonlanabilecek boyutlara taşıyabilmektedir.

Kadına karşı şiddete başvuran erkekler üzerinde kapsamlı araştırmalar yapılmıştır. Bu erkeklerin çoğunda aşırı güvensizlik duygusu göze çarpmaktadır. Narsistik yaralanma eğilimleri çok fazladır. Aşırı bağımlıdırlar. En küçük bir ayrılma, boşanma tehdidi bu erkekleri paniğe sokar. Kendi özgüvenini kazanamamış, bağımlı kişilik yapısı gösteren erkekler çok kışkanç davranarak, kadının güven kazanmasına izin vermezler. (17)

A. *Yıldırım*'ın (46) çalışmasına göre kadınların yarısından fazlası (%53.8) uğradıkları şiddete karşı boyun eğmekte, sessiz kalmaktadırlar. Karşı koymak isteyenler için de yeterli sosyal ve kültürel destek ne yazık ki sağlanamamaktadır. Uğradığı şiddete sabır ve anlayış göstermesini önerenler arasında en büyük oranı (%40.3), kadının kendi ailesi oluşturmaktadır. Şiddete uğrayan kadınların yarıya yakınının ailesi, kızlarının içinde bulunduğu şiddet yaşantısına karşı köklü değişiklikler yapmasına destek vermek yerine, bu duruma katlanıp, sürdürmesini önermektedirler. Bu gruptaki kadınlar geleneksel değerlerin dayattığı kadın rolüne uygun davranmak durumundadırlar. Kadınların 1/5'i can güvenliği tehlikede olduğu için evlerini terk etmişlerdir. Şiddet sırasında kesici alet ve ateşli silah kullanımının yaygınlığı, can güvenliğinin tehlikede olduğuna işaret etmektedir. (46)

Yine aynı araştırmada; şiddete başvuran erkeğin bedenine, kişiliğine y6nelik benzer şiddet davranışları uygulayan hatta 6ld6rme girişiminde bulunan 2 kadın bulunmaktadır.

T.G İçli'nin (1995), kadın suçluluğu 6zerinde yaptığı araştırmasında, suçlu kadınların 6oğunun eşlerinin fiziksel şiddetine uğradıkları saptanmıştır. şiddet uygulayan eşlerini 6ld6ren kadınlar, 6nce şiddet kurbanı olmaktadır.

şiddet yaşanan ailelerde alkol ve madde kullanımı, şiddete yol açan başlıca etkenlerden biridir. Alkol ve madde kullanımı ile saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri arasında birbirini tırmandıran bir ilişki vardır. (32) Araştırmamızda alkol ve madde kullanımı ile ilgili kesin bir bilgi elde edinilemeyen 132 olgu ile, kullandığı kesin belirlenen 32 olgu saptanmıştır. Çalışmamız retrospektif dosya bilgilerine dayandığından, faillerle y6zy6ze g6r6şme ve soru sorma şansımız olmamıştır. Bu nedenle t6m dosyalar titizlikle incelenip değerlendirildiği halde, 6zellikle bazı bilgiler mahkeme dosyalarına yansımadığından, o bilgilere ulaşmakta g6ęl6k çekilmiştir. Erkek failler %16.4 oranında alkol kullandıklarını belirtmişler, kadın failler ise %43.3 oranında 6ld6rd6kleri eşlerinin alkol ve madde kullandıklarını ifade etmişlerdir. (Tablo: 10)

Alkol ve madde kullanımı ile aile içi şiddet arasında bir korelasyon olduğu bilinmektedir. Bu konudaki tüm çalışmalardan elde edilen bilgiler, alkol kullanımının saldırıyı ve cinayet dramasını destekler niteliktedir (21). Uzun süreli istismar hikayesi olan ve kendilerine şiddet uygulayan eşlerini öldürmüş 42; benzer şekilde istismar hikayesi yaşayarak, kadın sığınma evinde bulunan 52 kadın ile yapılan çalışma sonucunda; mağdurun ve sanığın alkol kullanımı eşlerini öldürmüş olan grupta anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur. Bu ilişki eş öldürme ile alkol kullanımı arasında bir çağrışımı destekler niteliktedir (6). Bizim çalışmamız da bu görüşü desteklemektedir. Aile içi şiddet ile alkol ve madde kullanımı arasında pozitif yönde ($r = 0.49$) ve geçerli ($p < 0.01$) bir korelasyon saptanmıştır. Aile içi şiddet ile ilgili bulgulara baktığımızda aile içi şiddetin varlığına dair kesin bir ifade bulunmayan dosya sayısı erkeklerde %77.9 iken bu oran kadınlarda %30.9 olarak saptanmıştır. (Tablo: 11) Kadınların %70'i evliliklerinde şiddet yaşandığını ifade etmişlerdir. Erkekler ise eş öldürmeye varan süreç içinde büyük oranda şiddet uygulayıcısı olduklarından, bu durumu ifade etmekten kaçındıkları düşünülmektedir.

Aile içi şiddet ülkeden ülkeye, kültürden kültüre farklılık gösterebilir. Bazı kültürlerde bir tokat önemli sayılmazken, bir başkasında tepkiyle karşılanabilir. Güney Afrika'da kadınların altıda biri, Pakistan'da ev kadınlarının %77'si kocaları tarafından dövülmektedir.

Fransa'da şiddet kurbanı kadınların %51'i kocaları tarafından şiddete uğramaktadırlar. (17) Konuyla ilgili olarak ABD'de 1969 yılında görülen adam öldürme olgularında; ulusal çapta %13, 1972 yılında Georgia'da %31, 1976'da Detroit'te %23 oranında ev içi kavgaların neden olduğu saptanmıştır. (13)

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün 1988 araştırması sonuçlarına göre; Türkiye'de erkeklerin %44.9'u kadın kocasına itaat etmediğinde, kocanın karısını dövmeye hakkı olduğunu düşünmektedir.

*H. Kulak'*ın (34) araştırmasında aile üyelerine karşı işlenen kasten adam öldürme suçu oranı %31.6 gibi dikkate değer yüzedir. Bu oran içinde eş öldürme %11.48 dir. Aile içinde işlenen cinayetlerde ilk sırayı kardeşler (%13.12) ve eşler (%11.48) almaktadır.

*Biçer, Bilgili ve Kurtaş'*ın (5) aile içinde işlenen suçlar ile ilgili çalışmalarında, aile kavramı içinde değerlendirilen ana-baba, çocuk, eş ve kardeşe karşı işlenen suçlarda ilk sırayı eşler (kadın) almış ve bunu kardeşler izlemiştir. Erkek eşlere yönelen şiddet ise aile içinde işlenen suçlarda en düşük sayıyı oluşturmuştur. Çalışma içinde bu durum, toplumun geleneksel yapısı ile ilgili olarak değerlendirilmiştir.

İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği'ne başvuran 140 kadını kapsayan, öyküsünde aile içi şiddet olan ve olmayan kadınlarla karşılaştırmalı olarak yapılan çalışmanın (Yüksel, 1985) sonuçlarına göre; evlilik içinde yaşanan şiddet %62 oranında ilk yılda başlamaktadır. Çalışmamızdaki eş öldürme olgularının en çok 20 yıl ve üzerindeki evliliklerde yaşanması dikkati çekmiştir (Tablo: 12). Kadınlarda 1-5 yıl içinde eş öldürme %23.3, 20 yıl ve üzerindeki evliliklerde %20.0'dır. Bu noktada evliliğin devam ettirilmesi ile ilgili temel rolün kadına verilmiş olması, aile içindeki gizlilik, ekonomik nedenler gibi sosyal ve kültürel nedenler evliliğin en olumsuz şartlarda bile uzun süre devam ettirilmesine neden olduğu dikkati çekmektedir. Aynı şekilde şiddete uğrayan ve kadın sığınma evinde bulunan 102 kadının %40.3 gibi önemli bir oranı 11 yıl ve daha uzun bir süreden beri evlidirler (17).

Görülüyor ki; evliliklerinde şiddete uğruyor olmaları ve şiddetin olumsuz sonuçlarına katlanmalarına rağmen, kadınlar evliliklerini sürdürme eğilimindedirler. Bunda kadının evliliğin sürdürülmesinde tek sorumlu sayılması gibi toplumsal anlayışların büyük etkisi olduğu düşünülmektedir. *Yıldırım*'ın çalışmasında da kadınların tamamına yakını (%92.2), evliliklerinin ilk günlerinde şiddete uğradıklarını belirtmişlerdir. Evliliğin ilk yıllarından beri süregelen şiddet, sosyal, kültürel ve ekonomik nedenler ile uzun yıllar devam etmekte, adeta

bir yaşam biçimi haline gelmektedir. Evlilikleri boyunca şiddete uğrayan kadınların tamamına yakını, kendilerine yönelik olumsuz duygular beslemektedir. Hissedilen bu olumsuz duygular; bedenine, cinselliğine, kimliğine, kişiliğine ve hatta yaşamâ hakkına yönelik sürekli şiddet davranışları karşısında, kendini aşağılanmış, değersiz bulan, benlik saygısını yitirmiş bir kadın profili ortaya çıkmaktadır. (17)

Fiziksel şiddetin yaşandığı çiftler arasında yapılan araştırmaların analizlerine göre; saldırgan ahlaki yapıdan gücünü alırken, kurban suçlanan roldedir. Şiddet uygulamasından sonra barışma, kurbanın suçlu role sokulması ile olur (21). Anlaşıyor ki fiziksel şiddetin algılanması, kültüre özgü farklarla açıklanmaktadır. Zaman zaman çevreden gelen şiddete başvuruları haklı, şiddet göreni suçlayıcı anlayış ile kadının içinde bulunduğu durum daha da çıkmaza girebilmektedir görüşündeyiz.

Kendilerini döven eşlerini öldürmüş 28 kadınla yapılan çalışmada *Kaser-Boyd* (1993), Rorschach kişilik testi uygulamıştır. Araştırma sonucunda dayak yiyen kadınların test protokollerinde, savaş sonrası askerlerde görülen post-travmatik stres bozukluğu bulgusu ile ciddi benzerlikler görülmüştür. (26)

Çalışmamızda ceza ehliyeti olmayan 43 olgunun %58'i paranoid psikoz ve paranoid bozukluk , %29'u ise şizofreni ve kronik psikoz tanısı ile TCK 46. Madde kapsamına girmişlerdir.(Tablo: 13) Suç işleyen psikiyatrik hastaları incelemek amacıyla yapılan bir araştırmada (35), erkek ve kadın psikiyatrik hastalarda en sıklıkla öldürme ve öldürmeye teşebbüs suçları işlendiği, tanı olarak da şizofreninin ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Şizofreni tipleri arasında ise, paranoid şizofreni (%64.3), en yüksek orandadır. Akıl hastalarında eşlerden biri veya ana-baba, kardeş gibi yakın akrabayı hedef alan suçlar, çoğunlukla hezeyan nedeni ile işlenmiş suçlardır. Hezeyanın temasını bu kişilerin oluşturması, affektif yükü daha da arttırarak duyulan öfkeyi adam öldürme suçuna kadar götürebilir (29).

Dosyalardan edinilen bilgiye göre failce bildirilen suç nedenleri %40.0 oranında “kıskançlık, kıskançlık şüphesi ve namus” olarak belirtilmiştir. (Tablo: 14.1) Araştırmalar adam öldürme suçundan hüküm giyenlerin %10'unun ailelerinin namusunu, onurunu kurtarmak amacıyla cinayet işlediklerini ortaya koymuştur. Suçluların hemen hepsi, işledikleri suçun cinayet olmadığını, namus ve onurlarını kurtararak bundan böyle toplumda onurlu, saygın bir insan olarak yaşayacaklarını söylemişlerdir. Adam öldürme nedenleri arasında ilk sırada “namus ve onur” uğruna işlenen cinayetler yer almakta, bunu kan davası izlemektedir Geleneksel kapalı toplumlarda “namus ve şeref”

kavramları, bireysel ve toplumsal şiddet eylemleri ve suçun oluşumunda önemli rol oynamaktadır (32).

Bizim çalışmamızda failce belirtilen suç nedeni olarak, %40.0 gibi bir oranda ortaya çıkan , kıskançlık ve namus nedeni ile eş öldürme erkeklerde %47.1 oranında iken; bu oran kadınlarda %6.7 oranındadır. (Tablo: 14.2). Ancak burada dikkatimizi çeken, erkekler başkaları ile ilişki kurduğu şüphesi ile öldürme nedenlerini açıklarken; namus nedeniyle eşlerini öldürdüğünü ifade eden iki kadın (%6.7), kendilerini başka erkeklerle para karşılığı ilişkiye zorladıkları için kocalarını öldürdüklerini ifade etmişlerdir.

Kadınlar %56.7 oranında kendilerine şiddet uygulayan eşlerini öldürmüşlerdir. Aile içi şiddetin en uç noktası olan öldürme fiili gerçekleşmeden önce, aile içinde şiddet yaşantısının olup olmadığı hakkında, erkek faillerin sadece %19.3'ü bilgi vermişlerdir. Bunların da büyük çoğunluğu tanık ifadelerinden elde edilmiş bilgilerdir. Bu sonuçta göre erkek faillerin aile içinde yaşanan şiddeti olağan gördükleri ya da saklama eğiliminde oldukları düşünülmüştür. Kadınların eşlerini öldürme nedenlerinin büyük oranda, kendilerine şiddet uygulanması (%56.7) oluşu, konu ile ilgili literatür bilgileri ile aynı doğrultudadır. *Kaser-Boyd*'un (26) araştırmasında; kadının dayak yiyor olması, eşini öldürmesinin en önemli nedenlerinden biri olarak belirtmiştir. (26)

Çalışmamızda eş öldürmede en sık kullanılan yöntemler, kesici-delici alet (%34.7) ve ateşli silah (%30.6) kullanılmasıdır. Kadınlar eşlerini öldürmede %36.7 oranında kesici-delici alet kullanırken; erkekler %34.3 oranında ateşli silah kullanmışlardır. (Tablo: 15.2)

F. Özdemir (38), mental bozukluk gösteren ve ceza ehliyeti olmayan grubun saldırıyı en sık (%47.5) kesici-delici aletle yaptığını belirlerken, ceza ehliyeti olan diğer grubun en sık ateşli silahlarla (%39.7) adam öldürme suçu işlediğini saptamıştır.

Bizim araştırmamızda ise işlediği eş öldürme suçuna karşı ceza ehliyeti olmayan akıl hastaları, %34.9 oranında ateşli silah kullanırken, ceza ehliyeti olanlar %36.2 oranında kesici-delici alet kullanarak eşlerini öldürmüşlerdir. (Tablo: 15.1)

Kayatekin ve arkadaşları (1991) kesici-delici aletin her iki cinsten ve bütün tanı gruplarında en sık kullanılan saldırı aleti olduğunu (%47), bunu ateşli silahların (%26) izlediğini bildirmişlerdir (35). Çalışmamızda saptanan eş öldürmede en çok kesici-delici alet ve ateşli silah kullanılması, adam öldürme ve eş öldürme ile ilgili yapılmış diğer çalışmalar ile aynı doğrultudadır.

Suçuna karşı ceza ehliyeti olmayacak derecede bir mental bozukluğa sahip kişilerin %34.9'unun ateşli silah kullanarak eşlerini öldürmüş olmaları, ateşli silahların elde edilmesindeki kolaylığı bir kez daha ortaya koymaktadır. İnsanlık tarihi boyunca silahın bireysel ve toplumsal yaşantıda etkili ve önemli rol oynaması; silah kavramının insanların ortak bilincinde, toplumların geleneğinde, göreneğinde, adetinde, örfünde yer almasına yol açmıştır. Son yıllarda ülkemizde silah edinilmesindeki kolaylık ve artış, şiddet eylemlerini ve silahla işlenen suçları arttırmıştır (32).

Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı'nın verdiği bilgilere göre; 1993 yılında yaklaşık 250 bin kişide ruhsatlı tabanca ve silah taşıma ruhsatı, bir buçuk milyondan fazla kişide de ruhsatlı av tüfeği bulunmaktadır. Ateşli silahlar ve bıçaklar ile diğer aletler hakkındaki 6136 sayılı yasada ve yönetmelikte yapılan değişiklikler sonucu, ülkemizde tabanca bulundurma ve taşıma ruhsatı ile, av tüfeği alanların sayısında patlama olmuştur (32). Evde, dolapta, çekmece de el altında bulunan ruhsatlı ya da ruhsatsız silahlar bir cinayetin habercisi, öncüsü olarak, potansiyel bir tehlike kaynağıdır.

Kellermann ve arkadaşlarının (1993) yaptıkları araştırmada belirtildiği gibi; alkol ve madde kullanımı ile, fiziksel şiddet hikayesi olan evlerde silah bulunması önemli bir cinayet riski faktörüdür (28).

Silahların her ne kadar savunma amacı ile evlerde bulundurulduğu ifade edilirse de *Kellermann*'ın çalışması, saldırı amacı ile kullanıldığını göstermiştir. Örneğin evlerinde silah bulunduran kişilerin, bulundurmayanlara göre psikolojik olarak şiddete eğilimli kişiler olduğunu düşünürsek, bu bize silah ruhsatı ile evlerdeki cinayetler arasındaki ilişkiyi açıklayacaktır (28). Çalışmamızdaki ateşli silahların 36'sı tabanca, 15'i av tüfeği, 1'i makinalı tüfek olarak saptanmıştır.

Kesici-delici aletlerin tüm çalışma grubu içinde %34.7 oranında kullanılması ve bunu ezici-künt cisimlerin (%18.2) izlemesi özellikle evlerde ekmek bıçağı, balta, keser gibi günlük yaşamda içi içe bulunan aletlerin el altında ve kolayca ulaşılabilir olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmamızın temel amaçlarından birisini oluşturan kişilik özellikleri araştırıldığında:

Araştırma grubumuzda zihinsel sentez yeteneği %9.4 oranında iyi ve yeterli düzeyde bulunmuştur. Aynı özellik grubun %54.7'sinde vasat, %35.9'unda bozuk düzeydedir. Zihinsel sentez yeteneği dikkat, idrak ve çağrışım fonksiyonlarının suçlu gruplarda yüksek oranlarda bozuk olduğunu gösteren çalışmalar vardır. Üge, 1993; İnal, 1984 ve Dinçel, 1977 çalışmalarında benzer sonuçlar bulmuşlardır.

İdrak fonksiyonunda asimilasyon ceza ehliyeti olmayan grupta daha yüksek olmak üzere (%62.8), tüm grup içinde %55.9 oranında bozuk olarak bulunmuştur. Suçuna karşı ceza ehliyetini ortadan kaldıracak derecede bir akıl hastalığına sahip olan kişilerde idrak fonksiyonlarının yetersizliği; algılardaki netlikte azalma; objektif düşünebilme, zihinsel kontrol ve konsantrasyon yeteneklerinin zayıflığı, beklenen bir durumdur. Tüm bu özellikler ceza ehliyetini ortadan kaldıran nedenlerdendir. Ancak sağlam grupta da akıl hastalarına yakın düzeyde idrak fonksiyonlarının bozuk olması ilgi çekmiştir. Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi'ne mahkemece gönderilen, sağlam gruptaki deneklerin bir kısmı geçmişlerinde bir dönemde psikiyatrik bir bozukluk göstermiş veya halen bu tür şikayetleri olan kişilerdir. Ancak bu durumları, işledikleri suça karşı ceza ehliyetlerini etkilememiştir.

Ceza ehliyeti olan ve olmayanlarda ego fonksiyonları bozuk (%57.6) olarak bulunmuştur.(Tablo: 20) Bilindiği gibi süper egonun yetersiz olduğu hallerde ego, id'in arzularına boyun eğer. Böylece oluşan ego zayıflığı, saldırganlığın ve suçluluğun ortaya çıkmasında bir zemin oluşturur. Kişiliğin görünür yanı olan ve kişiliği organize eden ego fonksiyonlarının her iki grupta da bozuk çıkması (Ceza ehliyeti

olmayanlarda: %67.4, Ceza ehliyeti olanlarda: %54.3), bu suçu işleyenlerin kişilik boyutları bakımından önemli bir bulgudur.

H. Kulak (1996), adam öldürme suçu işleyenlerde kişiliğin entellektüel faktörleri ve bütün psikolojik faktörlerin işleyişindeki etkin rolü olan ego fonksiyonlarını bozuk olarak bulmuştur (34). Entellektüel kontakt sosyal grubun düşüncesine katılımı, realist düşünce tarzını, sağduyuyu ve uyum yeteneğini ifade eder. Grubumuzda da entellektüel kontakt, ceza ehliyeti olmayanlarda daha yüksek oranda bozuk (%53.5) olarak bulunmuştur. (Tablo: 18)

H. Kulak (1996), yine aynı çalışmasında adam öldürme suçu işleyenlerde sosyal ve affektif kontaktı zayıf bulmuş; bu kişileri immatur, impulsif ve agresif olarak saptamıştır. Ayrıca bu denekler affektif yönden olgunlaşmamışlardır. (34)

Her iki gruptaki deneklerin yarısından fazlasının sosyal kontakt yetenekleri bozuktur. (Tablo: 21) Dış sityasyonlara uyum çabası ve realite kavramı, entellektüel ve affektif kontakt, çevre ile uyumlu iletişim ile kişiliğin sağlıklı işleyişini gösteren sosyal kontakt yeteneği, Üge'nin kişilere karşı işlenen suçlar ve Kulak'ın adam öldürenlerle yaptıkları çalışmalarda da bozuk bulunmuştur (34, 44). Sonuçlar çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Bizim çalışmamızda affektif kontakt %93.5 oranında bozuk bulunmuştur. Bu oran ceza ehliyeti olmayanlarda %93.0, ceza ehliyeti olan sağlamlarda %93.7'dir. (Tablo: 22) Affektif kontakt olumlu yönde yükseldikçe, entellektüel kontakt da düzelmektedir. İstatistiksel olarak, affektif kontakt ile entellektüel kontakt arasında ($r = 0.38$) pozitif yönde ve geçerli ($p < 0.01$) bir ilişki saptanmıştır. Duygusal yaşantı ile entellektüel kontakt ilişkilerinin birbirini yönlendirdiği bilinen bir gerçektir.

Sosyal uyum (Sosyabilite fonksiyonu) ceza ehliyeti olmayanlarda %72.1 oranında bozuk iken, ceza ehliyeti olanlarda %46.5 oranında bozuk olarak bulunmuştur. (Tablo: 23) Ceza ehliyeti olmayan hastalarda, sosyal uyumun daha yüksek oranda bozuk olması beklenen bir durumdur. Affektif kontakt ve sosyal uyumun suçlularda bozuk bulunması Üge ve Kulak'ın çalışmaları ile paralellik göstermektedir. (34, 44)

Affektif yapı bakımından bulgularımıza baktığımızda; ceza ehliyeti olmayanların %34.9 oranında labil, egosantrik bir yapıya sahip olduklarını, ceza ehliyeti olanların ise (%36.2) emotif affektif yapıda olduklarını görmekteyiz. (Tablo: 24) Üge, (44) suçlu deneklerin %77'sinde affektif olgunsuzluk saptamıştır. Çalışmasında impulsif,

labil, egosantrik bir affektivitenin varlığı, affektif immatüriteyi destekleyen bulgular olarak değerlendirilmiştir.

Ceza ehliyeti olan ve olmayanlarda agresivite ve ilkel impulsların davranışı etkilemesi birbirine yakın oranlarda bulunmuştur. Grup genelinde toplam 44 olguda (%25.9) agresivite, 45 olguda (%26.5) ilkel impulsların davranışı etkilediği saptanmıştır. (Tablo: 25) Bu kişiler uyarının doğurduğu emosyonu kontrol etmede yetersiz kalmakta, ilkel dürtülerini kontrol etmekte güçlük çekmektedirler.

Rorschach Testi sonuçlarına göre denekler %25.3 oranında bir psikopatolojik bulgu göstermezken %24.7 oranında labil, emotif, infantil ve yetersiz kişilik yapısı özellikleri göstermektedirler. (Tablo: 26) Bu kişiler entellektüel ve affektif yönden immatür, infantil ve primitif özelliklerin hakim olduğu bir kişilik yapısı sergilemektedirler.

Suç ve kişilik özellikleri bakımından *Eysenck* “ekstrovert nörotiklerin” suçlu olma eğiliminde olduklarını savunur (45). *Eysenck*'e göre (1964) dışa dönükler impulsivite ile hareket eden, duygularını kontrol edemeyen, çabuk ve kolay sinirlenen, kişilerdir. Dışa dönükler normal kişilere göre sözlü iletişim kurmakta daha az başarılıdırlar. Bu nedenle provakasyonla karşılaştıklarında öfke ile suçta yönelebilirler. Sosyal kontaktarı zayıftır. Sosyal kontakt, affektif

tutumun bir sonucudur ve entellektüel faktörler tarafından da desteklenir. (44)

Bizim çalışmamızda sosyal uyum ile affektif kontakt arasında ($r = 0.36$) düzeyinde, aynı yönde ve geçerli ($p < 0.01$) bir ilişki saptanmıştır. Bulgularımız Eysenck'in bu görüşünü desteklemektedir. Deneklerimiz emotif, impulsif özellikleri yüksek ekstrovert yapıdadırlar.

Bulgularımız zeka faktörünün suçlu davranışın oluşumunda etkili olmadığını, eş öldürme suçu faillerinin "Normal" zeka seviyesinde yoğunlaştığını göstermektedir. (Tablo: 27) Eş öldürme suçu faillerinin, potansiyel zekalarının normal oluşuna karşılık, sosyo kültürel faktörlerin etkisi ve affektif kontakt yeteneklerinin yeterli olmaması nedeni ile bu potansiyeli kullanabilme, geliştirebilme ortaya koyabilme ve problem çözme yeteneğinin sınırlı kaldığı düşünülmektedir.

Aile içi şiddetin nedenleri önemli ölçüde toplumsaldır. Biz çalışmamızda bu geniş çaplı konuya değişik bir yönden katkıda bulunmak istedik. Dileğimiz aile içi şiddetin ortadan kalkması, yetişen nesillerin saygınlık, güven ve sevgi ortamında yetişmesidir. Konu ile ilgili toplumsal ve kişisel etkenler ne olursa olsun alınacak önlemler açısından, demokratik oluşum içinde pek çok sisteme ihtiyaç vardır.

Bunlar hukuk, eğitim, sivil toplum örgütleri, yasal düzenlemeler... gibi pek çok alanda toplanabilir.

İsveç'te olduğu gibi; şiddete uğrayanın uğradığı şiddeti kanıtlamaya ihtiyaç duymadığı, tersine başvurana şiddet yapmadığını kanıtlamak zorunda bıraktıran hukuksal düzenlemeler, toplumun olaya bakış açısını belirleme ve hatta şiddete taviz veren kültürel etkenlerin de değer yitirmesine neden olabilecek uygulamalar gerekmektedir görüşündeyiz.

Örneğin ABD'de aile içi şiddet kamu suçu sayılmaktadır. Mahkemeye başvurduğu taktirde şiddet gören kadın davacı değil, tanıktır. (46)

Eşlerini öldürenlerin sanıldığı gibi akıl hastası olmayıp, çoğunluğunun (%74.7) sağlıklı kişilerden oluşması ilginçtir. Ancak burada dikkati çeken; akıl hastası grup ile sağlam gruptakilerin eşlerini öldürme nedenlerinin çoğunlukla aynı olmasıdır. Akıl hastalarında hezeyan niteliği taşıyan, kıskançlık ve namus nedeni ile işlenen cinayetlerde (%51.2) tek ve esas neden akıl hastalığı iken; sağlamlar da (%36.2) aynı mantık ile, eşlerini aynı nedenlerle öldürdüklerini ifade etmişlerdir. Hezeyanların, toplumun kültürel yapısı doğrultusunda, ki-

şinin prepsikotik ihtiyaçlarından oluştuğu gerçeği bu çelişkiyi açıklayabilir görüşündeyiz.

Çalışmamızın ortaya koyduğu en ciddi sorunlardan birisi de silah elde edilmesindeki kolaylıktır. Evde veya kişinin kendisine ait bir silahının bulunması ev içi cinayetler için potansiyel bir tehlike oluşturur demiştik. Silah kullanmak ve taşımının gerektirdiği sorumluluğu üstlenebilecek ruhsal sağlığa sahip kişilere bu hakkın verilmesi doğru olacaktır. Silah ruhsatı verilmesi ve silah satışında alınacak önlemler ev içi ve ev dışındaki şiddetin boyutlarını azaltabilir görüşündeyiz.

Aile içi şiddetten söz eden çalışmalar hep kadının mağdur olduğu ve erkeğin şiddet uygulayan durumunda olduğu gerçeğinden yola çıkarak yapılmış çalışmalar olarak karşımıza çıktı. Biz bu önyargı ile hareket etmeyerek, erkeğin de kadının şiddetine maruz kaldığı (kadının kocasını öldürmesi) olguları (az sayıda da olsa) çalışma kapsamına dahil ederek konuyu farklı bir boyuttan incelemek istedik. Ancak sonuçlar ve literatür bulguları bize gösterdi ki; kadının kocasını öldürmesi yıllar boyunca gördüğü şiddet, fiziksel, duygusal ve cinsel istismarın bir sonucudur. Bu kadınların bir çoğunun yıllar içinde yaşadıkları onları sağduyu ve normal düşünce yapısından uzaklaştıracak derecede ağır bir tahrik oluşturmaktadır görüşündeyiz.

Erkeklerde, aldatılmış olma veya bunun şüphesi bile eşlerini öldürmüş olmada önemli bir güdülenme olarak karşımıza çıkmıştır. Eşi tarafından artık tercih edilmiyor olmak veya bunun şüphesi bile, eşini öldürmeye kadar varabilen bir kin ve öfke yaratabilmektedir. Eşin bir başkası ile ilişki kurmasını kendi namusu ve şerefi olarak gören bir anlayış, ancak patolojik bir sahiplenme duygusu veya kişilik yapısındaki bozukluklar ile açıklanabilir. Kültür faktörü ile toplumsal yönden de desteklenen bu anlayış aile birliğine bir yarar sağlamadığı gibi, aile içi şiddetin de çoğu kez nedeni olmaktadır.

Dikkat çeken bir başka özellik de şu olmuştur: Erkeklerin çoğunluğu, fiziksel şiddet uyguladıkları eşleri boşanmak istediğinde veya kendilerini terk ettiğinde, buna şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Bizim çalışmamızda 8 erkek (%5.7), kendisinden boşanmak istediği veya barışma önerisini reddettiği için eşini öldürdüğü ifade etmiştir. Bu noktada patolojik bir bağımlılık ilişkisinden ve bağımlı kişilik yapısından söz etmek mümkündür.

Yukarda tartıştığımız kişilik boyutları ve sosyodemografik özelliklerin tek başına eş öldürme nedeni olmayacağı açıktır. Ancak tartışılan kişilik faktörlerinin kişinin reaksiyon tipi, saldırgan davran-

ma alışkanlığı ve uyarılma anındaki ilk tepkisi ile birlikte suçu işlemede kolaylaştırıcı bir etken olduğu düşünülmektedir.

Konu ile ilgili ileriye dönük çalışmalar, çalışma alanını daha da genişleterek, daha kolay, daha ayrıntılı, sağlıklı bilgilere ulaşma olanağı sağlayacaktır görüşünderiz.

6. ÖZET

Araştırmanın amacı eş öldürme suçu işlemiş olgular arasındaki önceden belirlenen bazı değişkenleri incelemektir. Bu çalışma aile içinde yaşanan şiddetin, eşini öldürmeye kadar varan bir noktaya kadar gelmesinde hangi sosyal, kültürel ve psikolojik etkenler rol oynamaktadır? sorusundan yola çıkarak planlanmış olup; eş öldürme suçu işlemiş kişilerin sosyodemografik ve kriminolojik özellikleri ile kişilik yapıları araştırılmıştır.

Belirtilen amaç doğrultusunda; eşlerini öldürmüş ve kasten adam öldürme suçu ile yargılanmakta olan 30 kadın, 140 erkek olmak üzere toplam 170 olgu retrospektif dosya taraması yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmada kişilik testi olarak Rorschach Kişilik Testi, zeka testi olarak da Cattell 2A, Aleksander, veya Porteus Labirent testleri kullanılmıştır.

Alınan sonuçlarda eş öldürme suçu ile yargılanmakta olan kişilerin %74.7'sinin ceza ehliyetine sahip oldukları, ceza ehliyetine sahip olmayanların da %25.3 oranında paranoid bozukluk tanısı aldıkları saptanmıştır.

Failce bildirilen suç nedeni, en sık olarak, erkeklerde namus ve kıskançlık (%47.1) kadınlarda ise şiddete maruz kalma (%56.7) olarak saptanmıştır. Kadının kendisine şiddet uygulayan eşini öldürmesi, konu ile ilgili literatür bulguları ile paralellik göstermektedir. Eşini öldürmede “kıskançlık, kıskançlık şüphesi ve namus” ile “şiddet” nedenleri arasında ikili olarak Fisher kesin ki-kare testi ile kadın-erkek kıyaslaması yapılmış ve fark yüksek düzeyde anlamlı bulunmuştur. ($p < 0.001$)

Suç aleti ve saldırının şekli bakımından incelendiğinde bu suçun en çok kesici-delici alet kullanarak (%34.7), daha sonra da ateşli silahlar ile (%30.6) işlendiği saptanmıştır. Bu bulgu da, konu ile ilgili literatür bulgularını destekler niteliktedir.

Kişilik özellikleri bakımından; Ego fonksiyonları, ceza ehliyeti olan grupta biraz daha yüksek olmak üzere (%67.4), ceza ehliyetine sahip olan grupta da ona yakın düzeyde (%54.3) bozuk olarak bulunmuştur.

Sosyal kontakt yeteneği tüm grup genelinde (%73.5) oranında bozuk bulunmuştur. Eşlerini öldüren kişilerde sosyal kontakt

yeteneğinin zayıf oluşu, sosyal ilişkilerin yeterli düzeyde kurulamayı-
şı, bu kişileri şiddet davranışına getiren yolda bir etken olarak görül-
müştür.

Affektif kontakt grubu genelinde yüksek oranda bozuk ola-
rak bulunmuş ve bu oran (%93.5) olarak saptanmıştır. Sosyal uyum ile
affektif kontakt arasında ($r = 0.36$) düzeyinde, aynı yönde ve geçerli
($p < 0.01$) bir ilişki saptanmıştır. Buradan da affektif kontakt bozul-
dukça, sosyal uyumun da bozulduğu ve affektif ilişkileri bozuk kişi-
lerde; sosyal gruba uyumu ifade eden sosyabilite fonksiyonunun da
bozuk olduğu saptanmıştır.

Agressivite (%25.9) ve ilkel impulsların davranışı etkile-
mesi (%26.5) grubun ego zayıflığı ile bağlantılı olarak değerlendiril-
miştir.

Deneklerin zeka düzeyleri büyük oranda normal (%55.3)
olarak saptanmış; zeka düzeyinin düşük olmamasına rağmen zeka po-
tansiyelinin yeterli kullanılmaması, affektif ve sosyal kontakt bo-
zukluğuna bağlanmıştır.

Test sonuçlarına göre kişilik yapıları değerlendirilmiş;
%25.3 psikopatolojik bulgu olmayan, %24.7 oranında ise labil,

emotif, infantil ve yetersiz kişilik yapısına sahip oldukları belirlenmiştir. Agresif ve impulsif kişilik yapısına sahip olanların oranı %8.8'dir. Bu kişiler uyarının doğurduğu tepkiyi kontrol etmekte yetersiz kalmakta ve ilkel dürtülerini kontrol etmekte güçlük çekmektedirler.

6. SUMMARY

The purpose of the research is to examine the previously determined variables of the people who committed the crime of killing a spouse. This research was planned starting from the question “what social, cultural and psychological factors play a role that makes the violence within the family reach the point of killing a spouse?” and the sociodemographic and criminological features as well as the character structures of those who committed the crime of killing a spouse.

With the aim stated above; a total of 170 people, 30 women – 140 men, who killed their spouses and were being tried for killing someone intentionally, were investigated with the retrospective file scanning method. In the research, Rorschach Personality test was used as the personality test and Catel 2A Aleksander or Porteus labyrinth tests were used as the intelligent test.

It was determined that 74.7% of the people who were being tried with the crime of killing a spouse had penal responsibility 25.3% of those who did not were diagnosed with paranoid disorders.

The reason of the crime stated by the authors of the crime were most honour and Jealousy for men (47.1%) and being subject to violence for women (56.7%).

The fact that a woman kills her spouse who acts violently towards her is parallel to the findings in the literature on the subject. Fisher definite chi-square test was applied and women-men comparison was made between the two reasons of killing a spouse "Jealousy, suspicion of Jealousy and honour" and "Violence" and the difference was found highly meaningful ($p < 0.001$).

When it was examined by looking at the tool (instrument) of the crime and the way the crime was committed it was found out that this crime was mostly committed with a cutting perforating instrument (34.7%) and then with firearms (30.6%). This finding supports the findings in the literature on the subject.

When looked at the personality features; The ego functions were found to be a little more disturbed for those who had penal responsibility (67.4%) and for those who did not was close (54.3%).

The ability for social contact was found to be generally disturbed for the whole group (73.5%). The facts that the ability for social contact was weak and that the social relationships were not at the required level were found to be factors in the path that led those people for the act of violence.

Affective contact was found generally disturbed for the whole group and the percentage was determined to be (93.5%). A relationship at the level of ($r=0.36$) that is direct and valid ($p < 0.001$)

was found between social adaptation and affective contact. From this finding, it was determined that as the affective contact became disturbed, social adaptation also became disturbed and that for those people with disturbed affective relations and social adaptation; sociability function which expresses the adaptation to the social group was also disturbed.

Aggressiveness (25.9%) and the fact that primitive impulses effect behavior (26.5%) were evaluated to be in connection with the ego weakness of the group.

The intelligence levels of the subjects were normal at a high rate (55.3%); and the fact that the potential intelligence was not used enough although the intelligence level wasn't low was thought to be because of the affective and social contact disorders.

The personality structures were evaluated according to the test results; 25.3% had no psychopathological findings, 24.7% had instable, emotive, infantile and insufficient personality structures. The percentage of those who had aggressive and impulsive personality structures was 8.8%. Those people were not able to control the reaction aroused by the stimulus and had difficulty in controlling their primitive impulses.

KAYNAKLAR

1. AKSOY Necmettin, 1982, Psikososyal Açıdan Suçluluk, Sh. 26, Doktora Tezi, İÜ Sosyal Bilimler Ens., İstanbul.
2. AMERİKAN PSİKİYATRİ BİRLİĞİ: Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayısal El Kitabı, IV. Baskı (DSM IV), Amerikan Psikiyatri Birliği Washington DC, 1994'ten çeviren: KÖROĞLU E, 1994, Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
3. ANASTASIADIS Yani, 1972, Rorschach Psikodiagnostik Test Seminer Notları, İÜ Tıp Fakültesi Psk. Lab., İstanbul.
4. BAUER M, BOSCH G, FREYBERGER H, 1985, Psikiyatri Psikosomatik Psikoterapi, Yenilenmiş ve genişletilmiş 3. Baskı, Sh: 130, 157, Arkadaş Tıp Kitabevi, İstanbul.
5. BIÇER Ü, BİLGİLİ M, KURTAŞ Ö, 1994, Aile İçinde İşlenen Suçlar, I. Adli Bilimler Kongresi Kitapçığı, Sh: 373-375, Adana,
6. BLOUNT W.R., SILVERMAN I.J., SELLERS C.S., SEESE R.A., Alcohol and drug use among women who kill, abused women who don't, and their abusers, J. Drug Issues, 1994, 24/1-2 P: 165-167, USA.

7. CANSEVER Gökçe, 1963, Psikolojik Testler, Sh: 232 - 239, Türk Tarih kurumu basımevi, Ankara.
8. CÜCELOĞLU Doğan, 1996, İçimizdeki Biz - Kalite Bilincinin Temeli, Sh: 34-35, Sistem yayıncılık, İstanbul.
9. DEMİRBAŞ Timur, 1989, Kişilere Karşı Cürümler, Ceza Hukuku El Kitabı, Sh 270-281, Beta Basım Yay. Dağ., İstanbul.
10. DİNÇMEN Kriton, 1984, Adli Psikiyatri, Sh:133-137, Birlik Yay., İstanbul.
11. DÖNMEZER Sulhi, 1984, Kriminoloji, Sh: 388, Filiz Kitabevi, İstanbul.
12. DÖNMEZER Sulhi, 1990, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Yeniden gözden geçirilmiş genişletilmiş 13. Baskı, Sh: 6, 9, 42, Beta Basım yay. Dağ. , İstanbul.
13. DÖNMEZER Sulhi, 1996, Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafya Suçları, Cogito, üç aylık düşünce dergisi, Sayı: 6-7, Kış-bahar, 1996, Sh:215, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
14. DÖNMEZER Sulhi, ERMAN Sahir, 1969, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Umumi Kısım, Cilt II., Sh 387- 399, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul.
15. ERDEM Selman, 1994, Sosyoloji, Sh: 82-84, Fil Yayınevi, İstanbul.

16. ERKAL Mustafa, 1993, Sosyoloji, Sh:88-89, 125, Der Yayınevi, İstanbul.
17. ERTEN Yavuz, ARDALI Cahit, 1996, Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal yapıları, Sh: 161, Cogito üç aylık düşünce dergisi, Sayı: 6-7, Kış,-bahar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
18. FROMM Erich, 1973, İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri, Çeviri: Şükrü Alpagut, Türkçe ilk basım, (1984), Dh: 21-36, Panel yayınevi, İstanbul.
19. GENÇTAN Engin, 1982, Normal Dışı Davranışlar, 2. Basım, Sh: 82-85, 149, 306, Maya Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şt. Ankara.
20. GENÇTAN Engin, 1997; İnsan Olmak, 18. Basım, Sh:57, 173, Remzi Kitabevi, İstanbul.
21. GOETTING Ann, 1995, Homicide in Families and Other Special Populations, Springer Publishing Company, USA.
22. GÖK Şemsi, 1968, Adli Tıp, Sh: 5, Filiz Kitabevi, İstanbul.
23. GREGORY B L, 1977, TWO Cases of Uxoricide, American Academy of Foresic Sciences, Annuel Meeting, New York, Feb 17-22, P: 169.
24. GÜNAY Y, SÖZEN Ş, YAVUZ F, RAMADANOĞLU E, 1996, Kadına Yönelik Şiddet Olguları - Adli Tıp uygulaması içinde bir değerlendirme, Adli Tıp Dergisi, 12, Sh: 69-79, İstanbul.

25. KAPLAN H. I, SADOCK B.J, GREBB J.A, 1994, Synopsis of pschiatry behavioral sciences cliniçal psychiatry, 7. Edition, PP 171-177 Williams and Wilkins, Baltimore USA.
26. KASER - BOYD Nancy, 1993, Rorschachs of Women Who Commit Homicide, Journal of Personality Assesment, 60 (3), P: 458 - 470.
27. KELLERMANN A.L., MERCY J.A., 1992, Men, women and murder: Gender specific differences in rates of fatal violence and victimisation, The Journal of Trauma, Vol: 33, No: 1, USA.
28. KELLERMANN, A.L; RIVARA, F.P; RUSHFORTH, N.B; Gun ownership as a risk factor for homicide in the home, The New England Journal Of Medicine, 1993, Oct: 7, Vol: 329, No: 15, p: 1084-1091, England.
29. KOLBURAN Güliz, 1991, Şuç İşlemiş Şizofrenlerde Suç yatkınlığının Psikometrik Metodla Araştırılması, Sh: 37, Yüksek Lisans Tezi, İÜ Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
30. KONGAR Emre, 1986, Türkiye Üzerine Araştırmalar, Sh: 21-26, Remzi Kitabevi, İstanbul.
31. KOPTAGEL-İLAL Günsel, 1991, Tıpsal Psikoloji, Yeni eklerle genişletilmiş 3. Baskı, Sh:275-296, Güneş Kitabevi, Ankara.
32. KÖKNEL Özcan, 1996, Bireysel ve Toplumsal Şiddet, Özcan Köknel Dizisi: 9, Sh: 20-53, 92, 147, Altın Kitaplar, İstanbul.

33. KÖKNEL Özcan, 1997, İnsanı Anlamak, Sh: 231-237, 329-334, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
34. KULAK Hatice, 1996, Kasten Adam Öldürme Suçu Faillerinin Kişilik Yapıları ve Sosyodemografik Özellikleri, Sh:31, Yüksek Lisans Tezi, İ. Ü Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
35. MANER, F; KAYATEKİN, Z. E; ABAY, E; SAYGILI, S; ŞENER, A.İ; Psikiyatrik hastalıklar ve suç, 1991, Düşünen Adam, Cilt: 4, Sayı: 1
36. MICHAUD Yves, 1991, Şiddet, (Çev: Cem Muhtaroglu), I. Basım, Sh: 7, 71, 88, İletişim Yay., İstanbul.
37. OZANKAYA Özer, 1976, Toplum Bilim, Genişletilmiş 7. Basım, Sh:165-167, 397-402, Cem Yayınevi, İstanbul.
38. ÖZDEMİR Füsün, Adli Psikiyatri Açısından Homisidal Davranışlar, Uzm. Tezi, 1992, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul.
39. POLAT O, İNANICI M. A, AKSOY M. E, 1997, Adli Tıp Ders Kitabı, Sh: 1, 71, 102, 105, 123, Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul.
40. POLAT Oğuz, 1997, Adli Tıp Ders Kitabı, Sh: 10-12, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
41. POLAT Oğuz, Çocuk İstismarı ve İhmali (yayınlanmamış ders notları), 1994, İÜ Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

42. SERRA Pierra, 1993, Physical Violence in the couple relationship, Family Process, Vol: 32, march, P: 21 - 23,
43. SONGAR Ayhan, 1980, Psikiyatri Psikobiyoloji ve Ruh Hastalıkları, Sh: 390, Serhat Dağ. Yay., İstanbul.
44. ÜGE Bayhan, 1993, Agressivite ve Empülsivite Faktörlerinin Suçluların Şahsiyet yapısındaki Rollerini, Doktora Tezi, İ.Ü Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
45. YAVUZER Haluk, 1990, Çocuk ve Suç, 5. Basım, Sh:125-179, Remzi Kitabevi, İstanbul.
46. YILDIRIM Aysel, 1998, Sıradan şiddet - Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin toplumsal kaynakları, Sh: 30, 82-99, Boyut Matbaacılık AŞ, İstanbul.
47. YÜCEL Mustafa Tören, Adalet Psikolojisi, Sh: 71-72.
48. ZİYALAR Adnan, 1980, Sosyal Psikiyatri, Sh: 157-165, CTF Psikiyatri Kliniği Vakfı Yayınları, İstanbul.
49. ZİYALAR Adnan, 1981, Psikiyatri Lugatı, Sh: 30, CTF Psikiyatri Kliniği Vakfı Yayınları, İstanbul.
50. ZİYALAR Adnan, 1981, Psikiyatrik semioloji ve Medikal Psikoloji, Sh. 176, Güryay matbaası, İstanbul.
51. ZİYALAR Adnan, 1998, Adli Psikiyatri (yayınlanmamış ders notları), CTF Psikiyatri Ana Bilim Dalı, İstanbul.

EK: 1**DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN KODLAR:****Cinsiyet: (Tablo:1)**

- (0) Erkek
- (1) Kadın

Ceza Ehliyeti: (Tablo: 2)

- (0) Ceza ehliyeti “yok”
- (1) Ceza ehliyeti “var”

Yaş Dağılımı: (D.S.Ö'nün Kiev'deki son sınıflaması)
(Tablo: 3)

- (0) 15 - 19 / Gençlik

- (1) 20 - 29 / Genç erişkin
- (2) 30 - 44 / Erişkin
- (3) 45 - 59 / Orta yaş
- (4) 60 - 74 / Yaşlılık
- (5) 75 - 89 / İleri Yaşlılık

Öğrenim düzeyi: (Tablo: 4)

- (0) Okuma yazması yok
- (1) Okur-yazar
- (2) İlkokul
- (3) Orta okul
- (4) Lise
- (5) Yüksek okul

Meslek: (Tablo: 5)

- (0) İşsiz
- (1) İşçi
- (2) Çiftçi
- (3) Serbest
- (4) Memur
- (5) Emekli

- (6) Ev hanımı
- (7) Asker ve emniyet mensubu

Doğum yeri - Suç Yeri: (Tablo: 6 - 7)

- (0) Yurt dışı
- (1) Marmara Bölgesi
- (2) Ege Bölgesi
- (3) Doğu Karadeniz
- (4) Batı Karadeniz
- (5) İç Anadolu
- (6) Doğu Akdeniz
- (7) Batı Akdeniz
- (8) Güneydoğu Anadolu
- (9) Doğu Anadolu

Doğum yerinden uzun süreli uzaklaşma: (Yer değiştirme)

(Tablo: 8)

- (0) Doğduğu yerde yaşayanlar
- (1) Yurt içinde yer değiştirme

(2) Yurt dışı

Olay öncesi süreç içinde boşanma kararı alınıp alınmadığı:

(Tablo: 9)

(0) Hayır

(1) Fail boşanma isteğinde bulunmuş

(2) Mağdur boşanma isteğinde bulunmuş

(3) Vazgeçilmiş, barıştırılmış

(4) Ayrı yaşama

Alkol ve madde kullanımı:

(Tablo: 10)

(0) Saptanamayanlar

(1) Fail kullanıyor

(2) Mağdur kullanıyor

Aile içi şiddet:

(Tablo: 11)

(0) Saptanamayan

(1) Yok

(2) Var

Evlilik süresi:

(Tablo: 12)

(0) Saptanamayan

(1) 0 - 1 yıl

(2) 1 - 5 yıl

(3) 5 - 10 yıl

(4) 10 - 15 yıl

(5) 15 - 20 yıl

(6) 20 - ... yıl

Karar:

(Tablo: 13)

(0) Sağlam

(1) Psikotik depresyon, senil psikoz

(2) Paranoid psikoz, paranoid bozukluk

(3) Şizofreni, kronik psikoz

(4) Epileptik etken

(5) Şizoaffektif psikoz, affektif bozukluk

Failce ifade edilen suç nedeni: (Tablo: 14)

- (0) Kıskançlık, kıskançlık şüphesi ve namus
- (1) Tartışma
- (2) Uzun süreli geçimsizlik
- (3) Hakaret
- (4) Evi terketme
- (5) Şiddet ve köyü muameleye maruz kalma
- (6) Ekonomik yetersizlik
- (7) Absürd nedenler
- (8) İmpulsivite
- (9) Nedeni belli değil
- (10) Kendisini zehirlemek istediği gerekçesi ile

Saldırının yöntemi (suç aleti): (Tablo: 15)

- (0) Kesici-delici alet kullanarak
- (1) Ateşli silah ile
- (2) Ezici-künt cisimler kullanarak
- (3) Boğma (elle, iple, bağla, suda)

KİŞİLİK BOYUTLARI İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER

Zihinsel sentez yeteneği, İdrak fonksiyonunda assimilasyon, Entellektüel kontakt, Kollektif düşünceye katılım, Ego fonksiyonları, Sosyal kontakt yeteneği, Affektif kontakt, Sosyabilite fonksiyonu:

(Tablo: 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23)

- (0) Bozuk
- (1) Vasat
- (2) İyi

Affektif yapı:

(Tablo: 24)

- (0) Durgun
- (1) Emotif
- (2) Labil, egosantrik
- (3) İmpulsif
- (4) Affektif immaturite

Diğer fenomenler: (Tablo: 25)

- (0) Agresivite, impulsivite
- (1) Emosyonel stimuluslara aşırı hassasiyet
- (2) Şahsiyetin temelinde istikrarsızlık
- (3) İlkel impulslar davranışı etkiliyor.

Test sonucu: (Tablo: 26)

- (0) Psikopatolojik bulgu yok
- (1) Nevrotik tipte reaksiyon
- (2) Şizoid tipte reaksiyon
- (3) Labil, emotif, infantil, yetersiz kişilik yapısı
- (4) Zihinsel inhibisyon, fakirleşmiş kişilik yapısı
- (5) İmpulsif, agresif kişilik yapısı
- (6) Psikopatik reaksiyon
- (7) Paranoid belirti
- (8) Oligofrenik belirti
- (9) Şizofrenik tipte reaksiyon

Zeka Bölümü: (Tablo: 27)

- (1) 141 - 160 : Deha
- (2) 121 - 140 : Çok zeki
- (3) 111 - 120 : Zeki
- (4) 91 - 110 : NORMAL
- (5) 81 - 90 : Düşük orta zeka
- (6) 71 - 80 : Gerilik sınırı
- (7) 51 - 70 : Debilite
- (8) 26 - 50 : Embesilite
- (9) 0 - 25 : İdio.
- (10) Simülasyon gayreti veya patolojisi nedeniyle test uygulanamayan, ya da uygulama sonucunda gerçeği yansıtmayan, düşük performans.

ÖZGEÇMİŞ

Güliz Kolburan 1956 yılında İstanbul'da doğmuş, ilk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamlamıştır. 1979 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümünü bitirmiş, 1980-1985 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı'nda psikolog olarak görev yapmıştır. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı'nda 1989 yılında başladığı yüksek lisans çalışmasını "Suç işlemiş şizofrenik hastalarda suç yatkınlığının psikometrik metodla araştırılması" konulu tezi ile 1991 yılında tamamlamıştır.

Halen İ.Ü Adli Tıp Enstitüsünde doktora çalışması devam eden Güliz Kolburan, İstek Kaşgarlı Mahmut Lisesi'nde psikolojik danışman olarak görev yapmaktadır.